

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BİREYLERDE ERGENLİK DÖNEMİNDE SİYASAL KATILIM VE SİYASAL
ETKİNLİĞİN GELİŞİMİ-İSPARTA İLİ ÖRNEK OLAY ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HARUN ÇAL

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ŞABAN SİTEMBÖLÜKBAŞI

İSPARTA, 2006

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
TABLOLAR DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1.1.Siyasal Katılma.....	2
1.2. Siyasal Etkinlik.....	6
1.3. Siyasal Kültür.....	8
1.4. Toplumsallaşma.....	10
1.5.Siyasal Toplumsallaşma.....	11
1.5.1.Siyasal Toplumsallaşma Kavramı.....	11
1.5.1.1 Çocukluk Dönemi.....	15
1.5.1.2. Ergenlik ve Gençlik.....	17
1.5.1.3. Olgunluk Çağı ve Yaşlılık.....	18
1.5.2. Siyasal Toplumsallaşmanın Etmenleri.....	21
1.5.2.1. Birincil Gruplar.....	21
1.5.2.1.1. Ailenin Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Etkisi.....	21
1.5.2.1.2. Arkadaşlık Gruplarının Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Etkisi.....	26
1.5.2.2. İkincil Gruplar.....	28
1.5.2.2.1. Okul.....	28
1.5.2.2.2. Kamu Haberleşme Araçları.....	31
1.5.2.2.3.Dernek Ve Örgütler.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

BİREYLERDE SİYASAL KATILIM VE SİYASAL ETKİNLİĞİN GELİŞİMİ

2.1.Siyasal Katılmanın İşlevi Ve Önemi.....	34
2.2. Siyasal Katılmanın Davranışsal Boyutu.....	35
2.2.1. Olumlu Etkenler.....	36
2.2.1.1. Etkinlik Duygusu.....	36
2.2.1.2. Sosyal Girişkenlik.....	37
2.2.1.3 Yurttaşlık Görevi Duygusu.....	37
2.2.2. Olumsuz Etkenler.....	38
2.2.2.1. Siyasi Yabancılaşma.....	38
2.2.2.2. Anomi.....	39
2.2.2.3. Cynicism (Kelbilik Duygusu).....	39
2.3. Siyasal Tutumların Oluşumu Ve Değişimi.....	40
2.4. Siyasal Katılmanın Düzeyleri.....	41
2.5. Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler.....	43
2.5.1. Yaş.....	43
2.5.2. Cinsiyet.....	44
2.5.3. Gelir.....	45
2.5.4. Meslek.....	46
2.5.5. Eğitim.....	47
2.5.6. Yerleşme Birimi Ve Siyasi Katılım.....	48
2.5.7. Kitle iletişim Araçları Ve Siyasi Katılım.....	49
2.6. Siyasal Etkinlik Duygusunun Kapsamı Ve önemi.....	50
2.6.1. Siyasal Etkinlik Duygusu Türleri.....	50
2.6.1.1. İçsel Etkinlik.....	51
2.6.1.2. Dışsal Etkinlik.....	51

2.7. Çocukluk Döneminde Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinlik.....	51
2.7.1. Kişiliğin Bir Bütün Olduğu Düşüncesini Ele Alan Görüşler.....	51
2.7.1.2 Çocukluk Döneminde Karşılaşılan Etkilerin Sürekli Olmasını Sağlayan Mekanizmalar.....	53
2.8. Yaşın İlerlemesi İle Siyasal Bilincin Gelişimi Arasında İzlenen Boyutlar.....	53
2.8.1. İlkokul Döneminde İzlenen Gelişmeler.....	54
2.8.2. Ergenlik Döneminde Siyasal Katılma ve Siyasal Etkinlik.....	54
2.8.3. Yaşın İlerlemesi İle Siyasal Bilincin Gelişimi Arasındaki İlişki.....	55
2.9. Siyasal Bilincin Gelişiminde Gözlenen Aşamalar.....	55
2.9.1. Siyasal Bilincin Gelişim Süreci İle İlgili Aşamalar.....	56
2.9.1.1. Gelişim Basitten Karmaşığa, Somuttan Soyuta Doğru Olmaktadır	56
2.9.1.2. Gelişim, Duygusaldan Bilişsele Doğrudur.....	57
2.9.2. Siyasal Etkinlik Duygusunun Gelişmesi.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYLERDE ERGENLİK DÖNEMİNDE SİYASAL KATILIM VE SİYASAL ETKİNLİK ÜZERİNE ISPARTA İLİ ÖRNEK OLAY ARAŞTIRMASI

3.1 Araştırmanın Amacı, Varsayımları, Kapsamı ve Yöntemi.....	59
3.2. Görüşülenlerin Sosyoekonomik Özellikleri.....	55
3.2.1. Görüşülenlerin Cinsiyeti.....	60
3.2.2. Görüşülenlerin Yaşı.....	60
3.2.3. Görüşülenlerin Eğitim Seviyesi.....	60
3.2.4. Görüşülenlerin Baba Mesleği.....	61
3.2.5. Görüşülenlerin Anne Mesleği.....	61
3.2.6. Görüşülenlerin Ailelerinin Gelirleri.....	62
3.3.3. Deneklerin Siyaset Hakkındaki Tutumları.....	64
3.3.4. Deneklerin Yönetenler Hakkındaki Düşünceleri.....	65
3.3.5. Deneklere Göre Oy Vermenin Anlamı.....	65

3.3.6 Deneklerin Yöneticileri Etkileyebileceklerine Dair İnançları.....	66
3.3.7. Deneklerin Siyasi Partiler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	66
3.3.8. Deneklere Göre Siyasi Partilerin İşlevleri.....	67
3.3.9. Deneklerin Kendilerinden Farklı Düşünenlerle İlgili Tutumları.....	68
3.3.10. Deneklerin Farklı Görüşler Karşısındaki Tutumları.....	68
3.3.11. Deneklerin Parti Faaliyetleri İle İlgilenme Düzeyleri.....	69
3.3.12. Deneklerin Haksızlıkla Mücadeledeki Tutumları.....	69
3.3.13. Deneklerin Millet ve Yöre Kavramları Arasındaki Tercihleri.....	70
3.3.14. Deneklerin Siyasete Katılım Düzeyleri.....	71
3.3.15. Deneklerin Hükümetin İcraatlarına Karşı Tutumları.....	71
3.4. Eğitim İle Siyasal Katılım Ve Siyasal Etkinliğin İlişkisi.....	72
3.4.1. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyasal Kişiliklere Karşı Güven Düzeyleri.....	72
3.4.2. Deneklerin Eğitim Düzeylerine Göre Devlet Hakkındaki Görüşleri.....	73
3.4.3. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyaset Hakkındaki Görüşleri.....	74
3.4.4. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Yönetenler Hakkındaki Tutumları.....	74
3.4.5. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerde Oy Vermenin Anlamı.....	75
3.4.6. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Yöneticileri Etkileyebileceklerine Dair İnançları.....	76
3.4.7. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyasal Partiler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	77
3.4.8. Eğitim Düzeylerine Göre Siyasal Partilerin İşlevleri.....	79
3.4.9. Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Kendisinden Farklı Düşünenlerle İlgili Tutumları.....	80
3.4.10. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Farklı Görüşler Karşısındaki Tutumları.....	81
3.4.11. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Parti Faaliyetleri İle İlgilenme Düzeyleri.....	82
3.4.12. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Haksızlıkla Mücadeledeki Tutumları.....	83
3.4.13. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Millet Ve Yöre Kavramlarına Yaklaşımları.....	84

3.4.14. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyasete Katılım Düzeyleri.....	85
3.4.15. . Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Hükümetin İcraatlarına Karşı Tutumları.....	86
3.5. Yaş İle Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki.....	87
3.5.1. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasi Otoriteye Karşı Güven Düzeyleri.....	87
3.5.2. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Devlet Hakkındaki Görüşleri.....	87
3.5.3. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyaset Hakkındaki Görüşleri.....	88
3.5.4 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Yönetenler Hakkındaki Düşünceleri...89	
3.5.5 Yaş Gruplarına Göre Denekler İçin Oy Vermenin Anlamı.....	90
3.5.6 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Yöneticileri Etkileyebileceklerine Dair İnançları.....	90
3.5.7. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasi Partiler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	91
3.5.8 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasi Partilerin İşlevleri Hakkındaki Düşünceleri.....	92
3.5.9 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Kendilerinden Farklı Düşünenlerle İlgili Tutumları.....	92
3.5.10. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Farklı Görüşler Karşısındaki Tutumları.....	93
3.5.11. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Parti Faaliyetleri İle İlgilenme Düzeyleri.....	94
3.5.12 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Haksızlıkla Mücadeledeki Tutumları.....	95
3.5.13 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Millet ve Yöre Kavramları İle İlgili Tutumları.....	96
3.5.14 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasete Katılım Düzeyleri.....	96
3.5.15 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Hükümetin İcraatlarına Karşı Tutumları.....	97

SONUÇ**ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE VARSAYIMLARIN TESBİTİ**

Bireylerde Ergenlik Döneminde Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinliğin Gelişimi
Üzerine Varsayımlar ve Bu Varsayımların Testi.....99

Kaynakça.....103

EK-1.....106

ÖZGEÇMİŞ.....110

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1 Görüşülenlerin Cinsiyeti.....	60
Tablo 1.2 Görüşülenlerin Yaşı.....	60
Tablo 1.3 Görüşülenlerin Eğitim Seviyesi.....	61
Tablo 1.4 Görüşülenlerin Baba Mesleği.....	61
Tablo 1.5 Görüşülenlerin Anne Mesleği.....	62
Tablo 1.6 Görüşülenlerin Aile Geliri.....	62
Tablo 2.1 En Çok Kime Güvenirsiniz?.....	63
Tablo 2.2 Devlet Size Göre Ne Anlama Gelir?.....	64
Tablo 2.3 Siyaset Yapmak Sizce İyi Bir Şey midir?.....	64
Tablo 2.4 Bizi Yönetenler Yanlış Bir Şey Yaparlar mı?.....	65
Tablo 2.5 Sizce Oy Vermek Ne İşe Yarar?.....	66
Tablo 2.6 Yöneticilerimizi İstedığınız Yönde Etkileyebileceğinize İnanıyor musunuz?.....	66
Tablo 2.7 Siyasi Partilerden Kaçının İsmi Biliyorsunuz?.....	67
Tablo 2.8 Siyasi Partiler Ne İşe Yarar?.....	67
Tablo 2.9 Sizden Farklı Düşünen Kimseler Hakkında Ne Düşünürsünüz?.....	68
Tablo 2.10 İnsanlar Arasında Farklı Görüşlerin Olması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?.....	69
Tablo 2.11 Parti Faaliyetleri İle İlgileniyor musunuz?.....	69
Tablo 2.12 Çevrenizde Karşılaştığınız Herhangi Bir Olayda Size Haksızlık Yapıldığını Görseniz Hakkınızı Ne Ölçüde Ararsınız?.....	70
Tablo2.13 Milletinizi mi Öncelikli Düşünürsünüz Yoksa Yörenizi mi?.....	70
Tablo 2.14 Siyasete Ne Ölçüde Katılırsınız?.....	71
Tablo 2.15 Hükümet Sizin Düşünce Ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?.....	72
Tablo 3.1 En Çok Kime Güvenirsiniz?.....	73
Tablo 3.2 Devlet Size Göre Ne Anlama Gelir?.....	73
Tablo 3.3 Siyaset Yapmak Sizce İyi Bir Şey midir?.....	74
Tablo 3.4 Bizi Yönetenler Yanlış Bir Şey Yaparlar mı?.....	75
Tablo 3.5 Sizce Oy Vermek Ne İşe Yarar?.....	76

Tablo 3.6 Yöneticilerimizi İstedığınız Yönde Etkileyebileceğinize İnanıyor musunuz?.....	77
Tablo 3.7 Siyasi Partilerden Kaçının İsmi Biliyorsunuz?.....	78
Tablo 3.8 Siyasi Partiler Ne İşe Yarar?.....	79
Tablo 3.9 Sizden Farklı Düşünen Kimseler Hakkında Ne Düşünürsünüz?.....	80
Tablo 3.10 İnsanlar Arasında Farklı Görüşlerin Olması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?.....	81
Tablo 3.11 Parti Faaliyetleri İle İlgileniyor musunuz?.....	82
Tablo 3.12 Çevrenizde Karşılaştığınız Herhangi Bir Olayda Size Haksızlık Yapıldığını Görerseniz Hakkınızı Ne Ölçüde Ararsınız?.....	83
Tablo 3.13 Milletinizi mi Öncelikli Düşünürsünüz Yoksa Yörenizi mi?.....	84
Tablo 3.14 Siyasete Ne Ölçüde Katılırsınız?.....	85
Tablo 3.15 Hükümet Sizin Düşünce ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?.....	86
Tablo 4.1 En Çok Kime Güvenirsiniz?.....	87
Tablo 4.2 Devlet Size Göre Ne Anlama Gelir?.....	88
Tablo 4.3 Siyaset Yapmak Sizce İyi Bir Şey midir?.....	89
Tablo 4.4 Bizi Yönetenler Yanlış Bir Şey Yaparlar mı?.....	89
Tablo 4.5 Sizce Oy Vermek Ne İşe Yarar?.....	90
Tablo 4.6 Yöneticilerimizi İsteddiğiniz Yönde Etkileyebileceğinize İnanıyor musunuz?.....	91
Tablo 4.7 Siyasi Partilerden Kaçının İsmi Biliyorsunuz?.....	91
Tablo 4.8 Siyasi Partiler Ne İşe Yarar?.....	92
Tablo 4.9 Sizden Farklı Düşünen Kimseler Hakkında Ne Düşünürsünüz?.....	93
Tablo 4.10 İnsanlar Arasında Farklı Görüşlerin Olması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?.....	94
Tablo 4.11 Parti Faaliyetleri İle İlgileniyor musunuz?.....	95
Tablo 4.12 Çevrenizde Karşılaştığınız Herhangi Bir Olayda Size Haksızlık Yapıldığını Görerseniz Hakkınızı Ne Ölçüde Ararsınız?.....	95
Tablo 4.13 Milletinizi mi Öncelikli Düşünürsünüz Yoksa Yörenizi mi?.....	96
Tablo 4.14 Siyasete Ne Ölçüde Katılırsınız?.....	97

Tablo 4.15 Hükümet Sizin Düşünce ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?.....	98
--	----

GİRİŞ

Çalışmanın temel amacı bireylerde ergenlik döneminde siyasal katılım ve siyasal etkinliğin gelişim boyutlarını araştırmaktır. Bu kapsamda Isparta ili Gülistan Lisesi, Gazi Lisesi, Gülistan ilköğretim Okulu, Gürkan İlköğretim Okulu araştırma alanı olarak seçilmiş, bu okullarda öğrencilerin siyasal bilinç ve ilgi düzeyini anlamaya çalıştığımız bir anket çalışması uygulanmıştır. Buradan hareketle de onların siyasal katılma ve siyasal etkinlik faaliyetlerinin düzeyi anlaşılmasına çalışılmıştır.

Bu çalışmamızda tesadüfi örnekleme yoluyla iki lise iki ilköğretim okulu seçilmiştir. Anketimiz bu okullarda toplam dört yüz öğrenciye uygulanmıştır. Anket verileri 'SPSS 10.0 Windows' adlı programa girilmiştir. Bulgular yaş ve sınıf olarak sınırlanmıştır.

Çalışmada öncelikle kavramsal çerçeve oluşturarak siyasal tutum ve kavramlarla yakından ilgili olan kavramlar açıklanmıştır. Daha sonra ise siyasal katılım ve siyasal etkinliğin bireylerdeki gelişim boyutları incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak da anketin değerlendirmesi yapılmış ve hipotezler sınanmıştır.

Bireylerde siyasal katılım ve siyasal etkinlik davranışlarının oluşumlarının başlangıçlarına bakmak istediğimiz zaman bu konuyu siyasal toplumsallaşma paralelinde ele almak gerektiğini de görürüz. Gerçekten de bireyin daha çocukluk yıllarında başlayan siyasal toplumsallaşma süreci ileriki yıllarda oluşacak siyasal katılma ve siyasal etkinliğe zemin hazırlıyor. Ailede başlayan bu süreç arkadaşlık, okul, iş çevresi vb. tarafından biçimlenmesi devam ediyor ve bireyin hayatı boyunca sergileyebileceği siyasal tutum ve davranışlarına yön veriyor. İşte bu noktada günümüz siyasal yapısını belirleyen demokratik katılımcı toplum yapısının adeta yapı taşları olan siyasal katılım ve siyasal etkinlik davranışları yaşımlerle gelişiyor ve biçimleniyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Siyasal Katılma

Günümüzde en yaygın toplumsal-siyasal örgütlenme biçimi olan ulusal devletin özünü oluşturan ilkelere bir tanesi, iktidarın gücünü yönetilenlerden almasıdır. İktidarın ilahi kaynaklara dayandığı düşüncesinden vazgeçilerek, yönetilenlerin rızasına dayandırılması uzun bir siyasal değişim süreci sonucunda ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminden sonra, yönetimden etkilenenler, giderek toplum adına uyulması zorunlu kararlar alma işlemine katılmak isteği göstermişler, birçok toplumda uzun, zaman zaman kanlı çatışmalar olmuştur. Bunun sonucunda tüm yönetilenlerin siyasal sürece katılma hakkına sahip oldukları anlayışı gelişmiş ve yerleşmiştir. Bugün, modern siyasal toplumlarda siyasal katılma ilke olarak benimsenmekten farklı olarak, iyi vatandaşın katılmacı bir vatandaş olduğu düşüncesi egemen olmaya başlamıştır.¹

Farklı siyasal sistemlerde veya siyasal kültürlerde bulunan bireyler farklı ölçülerde de olsa siyasal yaşam içinde çeşitli uygulamalara konu veya tanık olmakta ve yine farklı ölçülerde bunlardan etkilenmekte ve onları etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu farklara karşılık her siyasal sistemde bireylerin, otoritelerin aldıkları otoritelere ilişkin değer dağılımını etkileyen kararlara konu oldukları, bunlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak etkilendikleri bugüne kadar yapılmış araştırmalarda vurgulanmış bir olgudur. Birey otoritelerin aldığı siyasal kararları, emirler tüzükler, yasalar vb. biçimlerde görüntülenen kararları etkileyebilmek üzere davranışlarda bulunmaya başladıkları andan itibaren siyasal yaşamda oluşan faaliyetlere katılmaya başlamış olmaktadır.²

Vatandaşların siyasal sistem karşısındaki tutumları davranışları çok çeşitlidir. Bazı insanlar siyasal sistemi olduğu gibi kabul ederler ve davranışlarını siyasal sistemin koşullarına göre ayarlamaya çalışırken bazıları da sistemi düzeltmek, değiştirmek için çaba harcarlar. Yani insanların bir kısmı aktif olarak siyasete katılır

¹ İlder Turan, **Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, Dördüncü baskı, İstanbul, 1996, s.67

² Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1984, s. 199–200

bir kısmı ise hareketsiz kalırlar. Fakat genelde insanlar ender de olsa siyasete katılırlar.³

Bu bakımdan Aristo'nun " insan siyasal bir yaratıktır" sözü ancak bir ölçüde ve geniş anlamıyla bütün insanların siyasal topluluklar içinde yaşamalarını ifade etmesi yönünden doğrudur denilebilir.⁴

Siyaset bilimcileri arasında siyasal katılma kavramının tanımlanmasında tam bir anlaşmaya varılamamıştır. Bu tanımlar sadece siyasal davranışları değil, tutumları da içermektedir. Bazıları hukuka uygun olan eylemleri siyasal katılma biçiminde tanımlarken, diğer bazıları hukuk dışı siyasal eylemleri de siyasal katılma kapsamına almaktadır. Kişilerin sadece istekleri doğrultusunda bağımsız olarak yöneldikleri eylemleri siyasal katılma türü olarak benimseyenlerin yanında başkalarınınca eyleme sürüklenmiş ve kişinin farklı amaçlarla yöneldiği siyasal eylemleri de gerçek siyasal katılma türü kabul eden tanımlanmalar da vardır.

Çam'a göre dar anlamda siyasal katılma, siyasal sistem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan eylemlerin bütünüdür.Çam'ın siyaset bilimine giriş adlı kitabında da belirttiği gibi, B.Badie, "Lexique Sociologie Politique" de M.Weiner'in tanımını benimseyerek "merkezi veya yöresel devlet organlarının her düzeyinde politikaların seçimi ve kamu işlerinin yönetimini ya da siyasi yöneticilerin seçimini etkilemek amacıyla yasal ya da yasal olmayan araçlara başvuruyu benimseyen, örgütlü ya da örgütsüz, süreksiz ya da sürekli, başarı ya da başarısızlıkla son bulan tüm iradi eylemlerdir" biçiminde siyasal katılmanın sınırlarını belirlemektedir. Bu tanımın çerçevesi içerisinde siyasete katılmamak da siyasal katılma olgusu gibi kabul edilebilir.

Yukarıdaki anlayışa göre siyasal katılma başlıca üç düzeyde gerçekleşmektedir.

a) Siyasete katılmama, ilgi duymama (örneğin oy vermemek), b) yalnız seçimlere katılma, c) seçimler dışında da siyasete ilgi duyma. Bu üçüncü katılma biçiminde, katılma derecelerini belirtmek olanağı vardır; olayları izleme, siyasal konuşmaları dinleme, bu konuşmalara katılma gibi. Daha üst bir düzeyde ise bir siyasal partiye üye olmak, parti için çalışmak gibi siyasal yaşama da etkin bir

³ Bülent Daver, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Beşinci Baskı, Ankara, 1993, s. 203

⁴ Münici Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, On beşinci Basım, Ankara, 2003, s. 131

biçimde katılma olabilir. Kısacası bireyler siyasal yaşamla aynı derecede ve yoğunlukta ilgilenmemektedirler.⁵

Milbrath'a göre siyasal katılma ise; bireyin (vatandaşın) siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu ve davranışlarını gösteren bir kavramdır.⁶Bu tanımdan hareket edecek olursak vatandaşların siyasal sistem karşısındaki tutumları ve davranışları çok farklıdır. Bazı insanlar siyasal sistemi olduğu gibi kabul ederler, bazıları da onu değiştirmeye çalışırlar, İşte buradaki tanımda vatandaşların siyasal otoriteyi etkileme çabalarının davranışsal olarak açıklamasını bize vermeye çalışmaktadır.

Bir diğer siyaset bilimcisi Ahmet Taner Kışlalıya göre siyasal katılma; yurttaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleridir. Siyasal katılmayı sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret sanmak eksik ve yanlış bir anlayış olur. Katılma basit bir meraktan, yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar⁷Devleti yönetenlerden, belediyeler, köyler hatta mahallelere kadar yönetim için yapılan seçimler siyasal katılma olgusunun örnekleridir. Günümüzde modern demokrasilerin gelişmişlik ölçütü siyasal katılma ve siyasal etkinliğin boyutu olmuştur.

Siyasal sistemin içinde yer alan kişilerin siyasete karşı gösterdikleri ilgi aynı derecede değildir. Uzun mücadeleler sonucunda, demokratik ülkelerde yetişkinler için genel ve eşit oy hakkının sağlanmış olması bu bakımdan bir değişme getirmemiştir.Değişen tek şey siyasal ilginin eşit olmayan şekilde dağılmasının hukuki engellerden doğmadığını ortaya çıkarmasıdır. Çünkü demokratik ülkelerde hukuki imkânın sağlanmış olmasına rağmen, seçmenlerin ihmal edilemeyecek önemde bir kısmı bu yetkilerini kullanmamaktadır. Kaldı ki siyasal katılmayı seçimlerde oy vermektan ibaret sanmak eksik bir anlayışa dayanır.⁸

Siyasal yaşama ilgi konusunda, siyasal doktrinler görüş birliğinden yoksundurlar ve farklı görüşleri savunmaktadırlar. Bu görüşleri tutucu ve toplumcu başlıkları altında gruplandırabiliriz. Tutucu görüşler genellikle, siyasal yaşamın uzmanlaşma, yetkililik ve profesyonellik gerektirdiği noktasında birleşiyor. Teori

⁵ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, Sekizinci Basım, İstanbul, 2002, s. 169–170

⁶ Bülent Daver, s. 203

⁷ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, İmge Kitabevi, Dördüncü Baskı, Ankara, 1998, s183

⁸ Deniz Baykal, **Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 302, Ankara, 1970, s. 27

alanında T. Parsons, R. Dhal, R. Aron gibi siyaset bilimcileri, toplumun çoğunluğunun siyasetle etkin olarak ilgilenmesinin olanaksız olduğu görüşünü savunmakta ve demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesi için, siyasetçilerin profesyonelleşmesini, uzmanlaşmış olmasını; halkın, seçimlerde tercihlerini belirterek siyasete katılmasının yeterli olduğunu ileri sürmektedirler. Toplumcu görüşler ise, toplumun bütün üyelerinin siyasetle ilgilenmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır.

Doktrinlerin ötesinde, gerçek durum incelendiğinde, siyasal davranışlar düzeyinde, siyasal yaşama duyulan ilgi yönünden cinsiyet, sosyal tabakalar, eğitim gibi ölçütlerin, etkili olduğu araştırmalarla saptanmıştır.⁹

Ancak buradaki davranıştan kasıt herhangi bir davranış değildir. Bireyin kendisi için öznel (sübjektif) bir anlamı olan bir davranıştır. Bireyin siyasal yaşama katılmasından bahsedebilmek için onun davranışlarını otoritelerin kararlarını etkilemek üzere yönlendirmesi gerekir. Bireyin, otoritelerin kararlarıyla kendi yaşantısı arasında bir bağ kurabilmesi veya onların kararlarının kendisi tarafından etkilenebileceği düşünmesi, ya da en azından, bu kararların etkilerinden kendisini, kendi yapacağı davranışlarla koruyabileceğini düşünmesiyle otoritelerin kararlarını etkilemek üzere davranışta bulunması mümkündür. Otoritelerin kararlarıyla kendi davranışı arasındaki bağların varlığını algılayamadığı veya algılamadığı sürece bireyin, otoritelerin davranışlarını (veya geniş anlamda hükümetin faaliyetlerini) etkilemek üzere davranışta bulunması olanaksızdır.¹⁰

Özbuduna göre siyasal katılma ise; vatandaşların, merkezi veya yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleri şeklinde tanımlamaktadır.¹¹ Yani siyasal katılmadan bahsetmek, temel itibarıyla bireylerin siyasal eylemlerinden bahsetmek demektir. Siyasal katılma siyasal topluluğun bir üyesi olan bireyin otoritelerin kararlarını etkilemek için yaptığı, bireyi siyasal karar alıcılar ile temas içine sokan bir eylemden oluşur.¹² Burada insan davranışlarının temelinde yatan dürtüleri inceleyerek siyasal

⁹ Esat Çam, s.170

¹⁰ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s. 200

¹¹ Ergun Özbudun, **Türkiye’de Sosyal Değişme Ve Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 1

¹² İlder Turan, s, 200

katılmayı açıklamaya ve bu katılmayı her şekilde etkileyen siyasi yapıların incelenmesi gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır.

Kay Lawson, siyasal katılma konusunda ilk olarak bireyin siyasi ortamdaki davranışlarını etkileyen güdülerini, ikinci olarak yaptıkları davranışları ve üçüncü olarak da bu davranışları destekleme, sınırlandırma ve bastırma şeklinde etkileyen siyasi yapıları incelemek gerektiğini belirtmektedir.¹³ Burada insan davranışlarının temelinde yatan güdülerini inceleyerek siyasal katılmayı açıklamaya ve bu katılmayı her şekilde etkileyen siyasi yapıların incelenmesinin önemi vurgulanmaktadır.

1.2.Siyasal Etkinlik

Yirminci yüzyıl giderek halk kitlelerinin siyasal sistemden yararlanmak istek ve dileklerinin tatmin edilmesinin sağlamak olayına sahne olmaktadır. Merkezin emir ve iradesini sarsılmaz bir kadercilik anlayışıyla uygulamak zorunluluğu, bir vatandaş topluluğu yerine, bu kararların alınmasını etkilemeye çalışan, dilekçe yazan, idareyi mahkemeye veren, grev, boykot ve direniş yapan, oy veren, memurlar ve üst düzey yöneticilerle ilişki kurarak kendisi ve yakın çevresinin isteklerini yerine getirmeye çalışan, seçim kampanyalarında pankart taşımaktan slogan atmaya kadar çeşitli siyasal faaliyet ve eylemlerde bulunan ve nihayet bazı siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için suikast ve adam öldürme eylemlerine dahi girişen kişilerden oluşan bir vatandaşlar grubu oluşmuştur.¹⁴

Vatandaşların aktif bir şekilde siyasete katılımlarının nedeni değişik sosyo-ekonomik faktörler tarafından etkilenmeleridir. Fakat bütün sosyo-ekonomik faktörler sabit tutulduğunda yine de siyasal davranışlarında farklılaşmalar olmaktadır. Bu farklılaşmaların tek mantıklı açıklaması insan psikolojisiyle ilgili olmasıdır. Diğer bir ifadeyle bireylerin aktif siyasi katılımında, birinci, bölümde bahsedildiği gibi psikolojik faktörler önemli bir rol oynamaktadır.

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik faktörler karşısında etkinlik duygusunun başta gelen bir faktör olarak göz önünde tutulması gerekmektedir.¹⁵ Etkinlik duygusu konusunda en geniş araştırmanın yapıldığı kurum Michigan Üniversitesi'dir.

¹³ Kay Lawson, **The Human Polity**, Boston, 1995, s. 203–204

¹⁴ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılım**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1983, s. 9

¹⁵ Münici Kapani, 133

Michigan Üniversitesinde geliştirilmiş olan etkinlik duygusunu¹⁶; yurttaşların, siyasal düzeni etkileyebileceklerine olan inancı ve kendilerinde bir siyasal güç görmesi şeklinde tanımlayabiliriz.¹⁷Bu araştırmalara göre¹⁸ bazı kimseler, günlük sorunlar karşısında, kendine güvenen olumlu bir tavır takındığı halde¹⁹, diğer bazıları kendilerini, çevrenin baskıları karşısında genellikle boyun eğen, karşılımlarına çıkan, birbirleriyle çatışma halindeki kuvvetleri yönetme gücünden yoksun kimseler olarak görürler.²⁰

Etkinlik duygusu, devletin, bireysel isteklere karşı duyarlı ve açık olduğuna inanmaktır. Siyasal düzeni etkilemek için mekanizmanın açık, etkili ve elverişli olduğunu düşünerek, ‘bu böyle gelmiş, böyle gitmez’ diyebilmektir. Yöneticilerin sorumlu olduğuna inanmak ve bu sorumluluğu yönetilenlerin denetleyebileceği kanısında olmak etkinlik duygusunun var olduğunu gösterir.²¹Bu farklı psikolojik tutumun politik davranışlara önemli ölçüde yön verdiği ileri sürülmüştür. Siyasal etkinlik duygusu zayıf olursa siyasal katılma düşmekte güçlü olursa, siyasal katılma artmaktadır.²²

Çevrelerini etkileyebildiklerini, denetleyebildiklerini düşünen, gören kimseler, her türlü toplumsal faaliyete daha çok katılmaktadırlar.²³Diğer taraftan etkili olamayacaklarını düşünmeksizin, siyasi sürece katılımı bir vatandaşlık görevi olarak kabul eden bireyler de bulunmaktadır.²⁴ Etkinlik duygusu sadece siyasal eylemlerle ilgili değildir, kişinin çevresiyle olan tüm ilişkilerinde rol oynar. Almond ve Verba, etkinlik duygusunun siyasal davranışla ilişkisini saptamak için siyasal etkinlik ve idari etkinlik duygusu gibi iki özel değişken önermişlerdir. Kendini siyasal bakımdan etkin olarak gören kimse, kendisinin siyasal sistemin eylemlerini, kararlarını etkileyebileceğine inanır, idari etkinlik duygusu olan kişi ise, devlet dairelerinde vb. kurumlarda işlerini takip edebileceğini, haklarını arayabileceğini

¹⁶ Deniz Baykal, s. 97

¹⁷ Türker Alkan, **Siyasal Toplumsallaşma**, Kültür Bakanlığı Bilim Dizisi, No:13, Birinci Baskı, Ankara, 1979, s.37

¹⁸ Deniz Baykal, s.97

¹⁹ Münci Kapani, s.133

²⁰ Deniz Baykal, s.97

²¹ Türker Alkan, a.g.e, s.38

²² Münci Kapani, s. 133

²³ İlder Turan, s.87

²⁴ Taner Tatar, **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.114

düşünür.²⁵ Hakkını aradığı zaman iyi sonuca ulaşabileceğini düşünen bireyin başvuracağı eylem türleri artar.

Yoğun bir siyasal etkinlik duygusu, bireyin girişeceği eylem türlerinin artmasına neden olur. Siyasal etkinlik siyasal katılmayı da sağladığı gibi, siyasal bilgilenme düzeyini de artıran temel bir dürtüdür. Ancak, bireyin katılımı etkin olabileceğine inanması son derece önemlidir. Eğer birey katılımı, hiçbir etkide bulunmayacağına ve üstelik katılım sonucu çeşitli sorunlarla karşılaşacağına inanırsa, katılım yönünde bir ilgi ve eylem beklemek anlamsızdır.²⁶ Yani, katılım etkili olunabileceğine inanıldığı ölçüde anlam kazanır.

1.3. Siyasal Kültür

Latince’ de “toprağı işleme” manasında kullanılan kültür tabiri, sonraları Batı Avrupa dillerinde kazandığı “yüksek genel bilgi” manası ile Türkçe’ye girmiştir. Fakat kültür kavramının ortak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Her bilim dalı kendi alanlarına göre uygun tarifler yapma mücadelesinde girmişlerdir.²⁷ En genel anlamıyla kültür; bir toplumda yılların, hatta yüzyılların birikimi sonucu oluşan ortak değerler bütünüdür. Bu konuyu biraz daha genişletecek olursak, bir toplumu meydana getiren bireylerin, gelenekleri, görenekleri, alışkanlıkları, halkbilim dediğimiz folkloru, paylaştıkları duyguları, düşünceleri, zevkleri gibi herhangi bir toplumsal olay karşısında toplumun tümünün etkilenmesi, o olay karşısında paylaşılan ortak duygular o toplumun kültürünü oluşturur.²⁸ Taylor, kültüre; bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, töre ve tüm diğer yetenek ve alışkanlıkları da dâhil eder.²⁹

Toplumun kolektif hayatını belirleyen, ona yön veren siyasete karşı da, şüphesiz, bireylerin ortak olarak geliştirdikleri görüşler ve beklentiler olacaktır. İşte belirli bir toplumda siyasi olguya ilişkin geliştirilmiş olan kanaat ve inançlar, tutum ve davranışlar o toplumun siyasi kültürünü meydana getirmektedir.³⁰

Daha ayrıntılı bir bakış açısı ile siyasal kültür: Bir toplumun gerek o toplumun siyasal sistemi içinde yer alan, gerekse öteki siyasal oluşumlar dediğimiz,

²⁵ İter Turan, s.87

²⁶ M. Akif Çukurçayır, **Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitabevi, 2. Basım, Konya, Ocak, 2002, s.42

²⁷ Tatar Taner, **Siyaset Sosyolojisi**, İstanbul, Turan Yayıncılık, 1997, s. 27–28

²⁸ Ali, Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, 4.basım, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2003, s. 209–210

²⁹ Maurice, Duverger, Çev: Şirin Tekeli, **Siyaset Sosyolojisi**, 5. basım, İstanbul, Varlık Yayınları, 1998, s. 75

³⁰ Taner, Tatar, s. 30–31

devlet, parlamento, hükümet, siyasi parti, kamu yönetimi, sendika, dernek, siyasi iktidar, demokrasi, seçim, anayasa vb. gibi kavramlar konusundaki bilgisi, görgüsü, alışkanlıkları, yaklaşımları, tutum ve davranışlarının tümüdür diyebiliriz.

Birtakım değerler, inançlar, tutumlar, yönelimler ve beklentilerle donanmış olan birey siyasi sistem içinde, belirli bir yaştan itibaren rol oynamaya başlayacaktır. Onun oynayacağı siyasi rolün sınırları veya ondan siyasi topluluğun üyesi olarak beklenenler ve bu bağlamdaki yükümlülükleri siyasi kültür ve siyasi yapı tarafından belirlenecektir. Kültürün egemen olduğu, patrimonial bir siyasi yapıda bireyden, siyasi topluluğun bir üyesi olarak, yerine getirmesi beklenenler çok sınırlı olarak kalırken, vatandaşlık kültürünün (katılımcı kültürün) yerleşmiş olduğu modern bir yapıda bireyin siyasi yaşam içinde sahip olduğu rolün içerdiği beklenti ve yükümlülükler hem daha geniş kapsamlı hem de daha fazla çeşit içeren bir nitelikte olacaktır. Bu sınırlar içerisinde sahip olduğu tutum ve beklentiler bireye siyasi sistem içerisinde yön veren ve onu etkileyen etkenler olmaktadır.³¹

Bir toplumun kuşaklar arası yabancılaşması, kültürel değerler dediğimiz geleneklerin göreneklerin, alışkanlıkların, bir kuşaktan diğer kuşaklara iyi aktarılamaması sonucu olur. Bir toplumun varlığını, birliğini devam ettirebilmesi için, kuşaklar arası çatışmaları en aza indirmek, o toplumun kültürel değerlerine sahip çıkmasını sağlamak gerekir.³²

Kültür, sosyal hayat alanında insanların neleri yapıp, neleri yapamayacaklarını işaret ederek fertlere belirli davranış kalıpları sunar. Böylece birtakım kültür normları fertleri bir arada tutabilmekte, düşünce ve davranışlarını etkileyerek onlara baskı yapmakta, kendilerini onlara zorla kabul ettirmektedir. Bu sayede, kültür tarafından şahsiyetleri biçimlenmiş fertlerin sosyal hayatın her faaliyet alanına ilişkin ortak olarak kabul ettikleri davranış türleri vardır. İşte bu davranış türleri zamanla kuşaklar arası etkileşim sayesinde bireylere aktarılır ve o toplumun kültürü şekillenir.

³¹ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s. 199–200

³² Ali, Öztekin, s.210

1.4. Toplumsallaşma

Tezimiz açısından asıl önemli olan kavram siyasal toplumsallaşma olmakla birlikte, siyasal toplumsallaşmayı anlayabilmek için öncelikle toplumsallaşma kavramına bakmamız gerekir. İnsan tek başına değil, belli bir zaman ve yerde, birtakım sosyal ve kültürel geleneklerin hâkim olduğu bir ortamda yaşar. İnsan fiziksel çevresiyle olduğu gibi toplumsal çevresi ile de sürekli bir etkileşim, karşılıklı alışveriş halindedir. Bunun doğal sonucu olarak bireyin davranışları üzerinde ilişkide bulunduğu insanların, içinde yaşadığı toplumun ve bu toplumdaki gelenek ve göreneklerin etkisi kaçınılmaz olmaktadır.³³

Toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi için bireylerin simgeleri kullanma yeteneklerinin varlığı gereklidir. İşte bu, toplumsallaşma süreci ile olur. Emilio Williems, toplumbilim sözlüğünde toplumsallaşma kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: Bireyin yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp belli bir topluma ve belli kümelere bütünleştirilmesi sürecine toplumsallaşma süreci denir. Bu süreç bireye bir kişilik kazandırmakta ve onu belli bir toplumda yaşayabilmesini sağlayan davranışları edinmesini sağlamaktadır.³⁴

Her toplum kendi değerlerini, davranış kalıplarını, duygusal ve düşünsel yaşamı ile birlikte, kullandığı teknolojisini de gelecek kuşaklara aktarır. Toplumsallaşma, toplumdaki değerlerin, inançların, davranışların birey tarafından benimsenmesi süreci olarak tanımlanabilir.³⁵

Toplumsallaşma, eğitim ve öğretim yoluyla olur. Bu, bireyin dünyaya geldiği andan başlar, yaşamını bitirip öldüğü ana kadar sürer.” Bu süreç içinde belli bir toplum ya da küme için istenmeğe değer görülen davranışların, değerlerin benimsetilmesi gibi, istenmeyen, beğenilmeyen kimi dürtülerin baskı altına alınması da söz konusudur. Toplumsallaşma süreci, aile, arkadaşlık, okul, uğraş vb. içinde gelişen bir süreçtir.³⁶

Kültürün iletilmesini sağlayan başlıca araçlar arasında saydığımız okul ve aile, kültürel araçların en büyükleri arasındadır. Fakat daha başka araçlar da vardır. Çocuğun sosyalleşmesinin büyük bir bölümü gerek ailenin, gerekse okulun dışında

³³ Feriha Baymur, **Genel Psikoloji**, İkinci Baskı, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1973, s. 272

³⁴ Özer Ozankaya, **Toplumbilim**, Onuncu Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, Eylül, 1999, s. 141–142

³⁵ İnan Özer, **Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler**, Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi, c.XIV, Sayı 1, Temmuz 1996, s.87

³⁶ Özer Ozankaya, s.142

gerçekleşir. İlk önce, yaygın sosyalleşme diyebileceğimiz bir oluşum vardır ki bu, çevreyle, köyle, sokakla, mahalleyle ya da kitap, gazete dergi, resimli roman ve özellikle çağdaş dönemde de özellikle sinema ve televizyonla olan temasın bir sonucudur. İkinci olarak kendiliğinden oluşan gruplar diyebileceğimiz köy, mahalle, arkadaş grupları tarafından gerçekleştirilen bir sosyalleşme vardır. Bu gruplar çocuğun yaşantısında çok önemli bir yer tutarlar.³⁷ İşte toplum bu etmenlerin tümünü kapsayan bir olgudur.³⁸

Kısacası toplumsallaşma bireyin, içine doğduğu toplum ve kümenin ekinini maddi ve manevi öğeleriyle birlikte öğrenmesi, benimsemesidir. Bu sürecin hem bireyin toplumsal bir varlık olabilmesi, başka bir deyişle belli bir toplum ve kümenin başarılı bir üyesi olabilmesi için, hem de toplumun ve o kümenin görece sürekliliği için zorunlu olduğu açıkça görülmektedir.³⁹

1.5. Siyasal Toplumsallaşma

Birey dünyaya geldiği zaman hiçbir değere sahip olmaksızın topluma karışmamaktadır. İnsan yavrusunun doğumunda bazı değerlere sahip olduğu saptanmıştır. Ancak bu değerlerin arasında siyasal nitelikli olana rastlamak mümkün olmamıştır. Bireyin siyasal değer, inanç ve tutumları zaman içinde ve kendisinin de azımsanamayacak ölçüde etkin olduğu bir biçimde oluşturulmaktadır. Bu olaya bazı siyasal bilimciler siyasal benliğin oluşturulması adını takmaktadırlar. Bu anlamda birey siyasal bir insan olarak oluşmaktadır. Doğuştan sahip olmadığı bazı siyasal değer, inanç ve tutumları gelişmektedir. Bu tutumların oluşumu uzun sayılabilecek bir süreç ortaya çıkarmakta ve siyasal kültür aktarımıyla uğraşan çeşitli yapı ve kurumların etkisini içermektedir.⁴⁰ Bu kurumlara örnek olarak aile, okul, arkadaş, çevre, kamu haberleşme araçları, meslek gruplarını sayabiliriz.⁴¹

1.5.1. Siyasal Toplumsallaşma Kavramı:

Siyasal toplumsallaşma; toplumsal-siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sitemle ilgili

³⁷ Maurice Duverger, Çev: Tekeli, Şirin, a.g.e, s. 101

³⁸ Aysel Aziz, **Toplumsallaşma Ve Kitleleşme**, No:2, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1982, s. 16

³⁹ Özer Ozankaya, 142-143

⁴⁰ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.144

⁴¹ İlter Turan, s.55

görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesidir.⁴² Yani bireyin toplumla olan ilişkilerinin etkileşimi sonucunda, siyasal hayata, olaylara bakış açısı, yaklaşımı şekillenmektedir. Bu etkileşim yaşam boyu sürdüğü için toplumsal değişimlerden etkilenen birey siyasal sisteme de katılıp katılmama konusunda yön tayin edecektir.

Siyasal toplumsallaşma süreci, bireylerin siyasal kültür konusundaki bilgilenmeleriyle birlikte başlar. Toplumlarda siyasal kültür yaygınlaştıkça, siyasal bilinçlenme artar. Böyle toplumlar da hızla siyasallaşacaktır. Yani, bu toplumdaki bireylerin siyasetle her düzeyde ilişkileri artacaktır. Siyasal toplumsallaşma süreci ilk olarak ailede başlar, ailedeki bireylerin siyasal kültür düzeyleri, çocuğun siyasal bilinçlenmesinde ilk önemli etkidir. Çocuk, siyasal davranışları, siyasal tutum ve beklentilere temel oluşturacak inanç ve değerleri ilk önce ailesinde edinmeye başlar. Anne ve babanın siyasal sistemle ilgili bilgileri, kültür düzeyleri, ülkelerin yönetimleriyle ilgili temel yaklaşımları, takındıkları tavırlar çocuğu büyük ölçüde etkileyecektir. Çocuğun siyasal tutum ve davranışlarını, siyasal olaylara bakışını etkileyen ikinci önemli toplumsal yapı da okuldur.⁴³

Çocukların siyasetten anlamadığı birçok kişinin benimsediği bir görüştür. Eğer siyasetten anlamak deyiminden çocukların, siyasal partilerin tutumlarını, bazı siyasal liderlerin isimlerini, görevlerini ya da günlük siyasal sorunların ayrıntılarını kastediyorsak, birçok büyük gibi, çocukların da siyasetten anlamadığı sonucuna varmamız gerekecektir. Buna karşılık çocukların siyasetle ilgilenmeye ve siyasal sisteme ilişkin tutum ve değer yargılarını edinmeye düşünüldüğünden çok daha önce bir dönemde başladıkları, yapılan araştırmalardan ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Örneğin D.Easton ve J. Dennis yapmış oldukları bir araştırmada siyasal toplumsallaşma sürecinin dört temel aşamayı içerdiğini iddia etmişlerdir.

Küçük yaşta bir çocuk aile ve okul çevresinin ötesinde ve üstünde bir otorite olduğunu fark etmektedir.. Çocuğun bu algılamayı yapabilmesi için fazla bir çaba sarf etmesi gerekmemektedir. Bir gün otomobil kullanmakta olan babasını trafik polisinin bir işaretiyle durması ve polis tarafından yazılan bir cezayı ödemesiyle çocuk siyasal otoriteyle tanışabilir. Babasına onun neden polisin sözünü dinlediğini

⁴² Türker Alkan, s.7

⁴³ Ali Öztekin, s.214

⁴⁴ İlter Turan, s.47

(itaat ettiğini) sorması, çocuğun siyasal otoritenin itaat edilmesi, saygı gösterilmesi gereken bir güç olduğuna dair bir algılamada bulunmasına yetecektir. Babanın vereceği yanıt söz konusu itaat ve saygının sınırlarının ne ölçüde geniş olacağını etkileyebilirse de, bir otoritenin bulunduğu fikrine sahip olacaktır. Otorite konusundaki bu tür genel, belirsiz ilk algılamalardan oluşan ve saygı veya çekinme içerebilecek, (duygusal bir boyuta sahip) olan siyasal toplumsallaşmanın ilk aşamasına, Easton ve Dennis politikleşme adını vermişlerdir.

Easton ve Dennis'e göre bu aşamadan sonra otoritenin kişiselleşmesi süreci gelmektedir. Bu aşamanın özelliği ise çocuğun bir siyasal liderin özellikle siyasal otoriteyi simgeleştirdiği konumlarda, bu kişiyi siyasal otoriteyle özdeşleştirmesidir. Bir başkan, Kral, Kraliçe, Cumhurbaşkanı veya Başbakan çocuk için algılamakta zorluk çekilmeyecek siyasal özneler arasında olmaktadır. İtaatin saygının ve desteğin ona yönelmesini düşünebilmesi, siyasal otoriteyi kişiselleştirdikten sonra kolaylaşmaktadır. Tıpkı babası veya öğretmenine beslediği hisler gibi cumhurbaşkanına, başbakana yönelik hisler geliştirebilir. Soyutlama yeteneği henüz fazla gelişmemiş olan çocuğun bir kişiye sevgi, saygı ve bağlılık hissetmesi, cumhuriyet, krallık gibi soyut, gözünde canlandırmakta zorluk çekeceği bütünlere yönelik hisler geliştirmesine oranla çok daha kolaydır.

Easton ve Dennis siyasal toplumsallaşmanın üçüncü aşamasını idealleştirme olarak kabul ederler. Çocuk yalnızca, siyasal otoriteyi kişiselleştirmemekte, aynı zamanda onun iyiliksever, güvenilir, yardımcı, saygıya değer bir konumda olduğunu da düşünmektedir. Çocuk için bu aşamada kişiselleşmiş siyasal otorite, (örneğin Başkan, Kral) hata yapmayan, her zaman vatandaşlarına yardım etmeye çalışan, herkesten daha bilgili bir "üstün güç" olarak kabul edilmektedir.⁴⁵

ABD, İngiltere, Fransa ve Tayvan' da yapılan araştırmaların birleştiği ortak bir nokta var: Devlet Başkanı en güçlü, en etkileyici kişilik olarak ortaya çıkıyor. ABD' de küçük yaştaki çocuklar, başkanın istediği kişilere istediğini yaptırabileceğine, bütün yasaların başkan tarafından çıkarıldığına, bütün kararların onun tarafından alındığına inanıyorlar. Burada, devletin kurumlar ve kurallar aracılığıyla temsil edildiği düşüncesinin henüz gelişmediği görülüyor. Bu aşamada devletin tüm gücü somut bir kişide yoğunlaşmıştır. Yine ABD' de yapılan pek çok

⁴⁵ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.146–147

çalışmada, başkan ve siyasal liderlerin çocuklar tarafından algılanışı olumlu bulundu. Yapılan araştırmalarda çocuklarda devlete karşı derin bir sempati bulunduğu ileri sürüldü. Çocuklara göre devlet, daima en iyiyi bilir, en doğruyu yapar, yanlış yapmaz, düşkünlere yardım etmelidir. Çocuklar, başkanın kişisel olarak kendilerine yardım etmek isteyeceğine inanıyorlardı. Başkanın imgesi, son derece güçlü gerçekten lider olan, bilgili verdiği sözü tutan bir kişiydi. Çocuklar, kendilerine örnek olarak başkanı seçmişlerdir; onun gibi olmak istemişlerdir. Bu arada polis de olumlu bir açıdan görülmektedir. Bu duygularda rejimin meşruiyetinin sağlanmasında gerekli olan sağlam temellerin atılmasını sağlamaktır. İşte bu şekilde sağlam temeller üzerine kurulu bir meşruiyetlik duygusunun hakim olduğu otorite yapısına karşı çocuklar büyüdükten sonra karşılaşacakları olumsuz olaylar karşısında birden bire rejim aleyhine dönmeyecekler, bu ilk toplumsallaşmadan kaynaklanan sürekli bir güven duygusu ve iyimserlik sistemlerini desteklemeye devam edeceklerdi.⁴⁶ Kısacası başkan, polis, cumhurbaşkanı gibi kavramlar çocukların gözünde ilk olarak otorite simgesi olarak beliriyorlar. Giderek bu simgeler soyuttan somuta kaymakta ve örneğin bir cumhurbaşkanını yürütme olduğu kanısı düşüncelerinde yer edinmektedir.

Ancak, şu ana kadar sözü edilen çocuk ile siyasal otorite arasındaki duygusal bağın mutlaka olumlu hislerle yüklü olduğunu söylemek olanaksızdır. D. Jaros ve arkadaşlarının ABD’ de yaptıkları bir araştırmada çocukların Başkana karşı güvensizlik, korku, çekinme gibi duygular da besleyebileceklerini göstermiştir. Diğer bir deyişle, çocukların mutlaka siyasal otoriteye güven, destek ve itaat etmek arzusu ve saygı ile dolu olarak siyasal toplumsallaşma sürecine adım attıklarını ileri sürmek olanaksızdır. Ancak çocuk ile kişiselleştirmiş olduğu siyasal otorite arasında duygusal bir ilişkinin yuva veya ilkokula adım atıldığından itibaren kurulmaya başladığı söylenebilir. Bu duygusal bağın içeriği veya yönü (olumlu veya olumsuz hislerle dolu olması) konusundaysa bir genelleme bulmak oldukça zordur.⁴⁷

Örneğin yukarıdaki olumlu duyguların varlığı yanında bunun tam aksini gösteren araştırmalarda farklı çevrelerde farklı kültürdeki çocuklara yapılan gözlemler sonucu elde edilmiştir. 1960’ların sonlarına doğru, ABD’de başkan ve siyasal düzenle ilgili olarak çocukların son derece olumlu tutum takındıkları

⁴⁶ Türker Alkan, s.33

⁴⁷ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.148

yolundaki yargılar eleştirilere uğramaya başladı. Yöneltilen eleştirilerden en önemlisi, Easton, Dennis ve Hess'in yaptığı araştırmalarda, daha çok kentli ve beyaz çocuklar arasında, Kennedy döneminde, kapalı uçlu sorularla elde edilen verilerin kullanıldığı; değişik koşul, çevre ve yöntemlerle yapılacak çalışmalarda, farklı sonuçlar elde edilebileceği yolunda idi.

ABD'nin fakir bir bölgesi olan Appalahan'da çocukları üzerinde yapılan bir araştırmada, daha öncekilerden farklı sonuçlara ulaşıldı. Appalahan çocukları için, siyasal otorite Easton ve arkadaşlarının bulduğundan çok daha az olumlu gözüküyordu. Başkan çok önemli bir kişi olarak belirmediği gibi, çocuklardan dörtte biri başkan için olumsuz duygular besliyorlardı. Bu tutumları yaşımlerlemleri ile de değişmiyordu.⁴⁸ Burada farklı yörelerde, farklı statülerde bulunan insanların, çocuklarının siyasal otoriteye karşı bakış açılarının da farklı olabileceği gerçeğini gözden uzak tutmamak gerekiyor.

Easton ve Dennis'in ileri sürdüğü dördüncü aşamaysa kurumsallaşma aşamasıdır. Bu aşamada birey siyasal öznelerin kişisel niteliklere indirgenmesi aşamasını yaşar. Böylece siyasal özneler, bireyin gözünde kişisel olmayan veya kişiselliği yitirilen, soyut bütünler veya sürekli ve istikrarlı davranış kalıpları haline dönüşür. Artık birey, siyasal sistemi tüm kurumları ve süreçleriyle veya tüm karmaşıklığıyla algılamaktadır. Bu aşamaysa ergenlik çağında oluşmakta ve gençlik ve onu izleyen yıllarda da sürmektedir.

Genel olarak siyasal toplumsallaşma süreci genel, basit ve sadakat duygularıyla başlayarak, özgül, karmaşık ve eleştirel bir hal almaktadır. Şimdi bu süreci ele alalım.⁴⁹ Bu süreç çocuğun gelişimine paralel gelişmektedir.

1.5.1.1. Çocukluk Dönemi:

Bir bebek iki üç yaşına gelinceye kadar genellikle anne ve babasının gücünün sınırsız olduğunu düşünür. Çocuğun kimliğinden, toplumdaki farklılaşmalardan, siyasal sembollerden, anne ve babasının gücünün sınırlarından haberdar olmaya başladığı dönem çevresiyle daha geniş bir şekilde etkileşim kurmaya başladığı dönemde başlar. Mesela, kız ya da erkek olduğunu, Alman ya da İranlı olmayıp, Türk olduğunu, anne ve babasının da polisten çekindiğini, ülkenin başında bir

⁴⁸ Türker Alkan, s. 36

⁴⁹ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.148

cumhurbaşkanı ya da kral olduğunu öğrenir. Batı toplumlarında yapılan araştırmalar, altı yaşına gelen bir çocuğun siyasal sisteme ilişkin bilgi ve görüşlere sahip olduğunu, siyasal toplum içindeki alt gruplardan hangisinin üyesi olduğunu anlayabildiğini gösteriyor.⁵⁰ Siyasal toplumsallaşmaya doğru atılan ilk adım çocuğun anne ve baba otoritesinin ve kendi gücünün sınırlılıklarını anlamaya başladığı andır. Çocuk bu dönemde artık ev çevresinin dar sınırlarını aşmış bulunmaktadır.

Çocuğun siyasal toplum ve siyasal sisteme aşinalık kazanmasının bilgisel ve duygusal olmak üzere iki boyutu vardır. Örneğin, daha okula gitmeden önce Atatürk adını sık sık duyan, Atatürk heykelleri ve büstlerini gören bir Türk çocuğu Atatürk'e karşı bir sevgi beslemeye başlayabilir. Bu duygusal bir tutumdur, çünkü çocuk başkalarının sevgisinden esinlenerek Atatürk'e bağlılık duymakta, belki onu, daha geniş toplumun babasına benzetmekte, fakat kim olduğunu, neden sevilmesi gerektiğini açıklayamamaktadır. Çocuk kendi ülkesini düşünürken 'biz', diğer ülkeleri düşünürken 'onlar' kavramlarını kullanacaktır. Bayrak ve ulusal anıtlar gibi simgeler, çocuğun ulus hakkındaki düşüncelerinde bağlılığı belirleyen etkenler olacaktır.⁵¹

Siyasal toplumsallaşma süreci duygusal olarak başlar ve çocuğun okula başlamasıyla bilgisel yönden devam eder. Sözelimi, çocuk dersler, gazeteler, arkadaşlarıyla konuşmalar yoluyla, cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanların farklı işleri olduğunu, milletvekillerinin seçimle geldiklerini, siyasal parti üyesi olduklarını, belli bir yaşa ulaşmadan kendisinin oy kullanamayacağını ama kendisinden uzun dönemde oy kullanmasının beklendiğini öğrenir. Ülkesinin nasıl kurulduğuna, anayasanın ne demek olduğuna, yargı organlarının nasıl çalıştığına ilişkin bilgi edinmeğe başlar. Ancak, siyasal toplumsallaşma sürecine bilgisel bir boyut eklenmiş olması, duygusal gelişmenin durduğu anlamına gelmez, ikisi bir arada gelişirler.⁵² Kişinin siyasal bilgisinin artması, onu bazı değer ve tutumlarını yeniden gözden geçirmeğe doğal olarak götürmektedir. Yurttaşlık bilgisi derslerinde, tüm vatandaşların kanun karşısında eşit olduğunu, iktidara seçimle gelinip gidildiğini, memurların görevlerini düzenli olarak yaptıklarını öğrenen çocuk, uygulamaya ilişkin bilgiler edinmeye başlayınca herkesin eşit olanaklarla donatılmadığını,

⁵⁰ İlter Turan, s.47–48

⁵¹ Türker Alkan, s.34

⁵² İlter Turan, s.48–49

seçimle gelmeyen kadroların iktidar edebileceğini, seçimlerde bazı seçmenlerin aynı kimlikle birkaç kez oy kullandığını, memurların rüşvet aldığını görünce, siyasal süreci algılayışında ve değerlendirmesinde değişiklikler olacaktır.

1.5.1.2. Ergenlik ve Gençlik

Sosyal gelişme ve alışma için en uygun dönem ergenlik dönemidir. Ondan daha önce gelen çocukluk yıllarının sosyalleşmeye bir başlangıç olduğu bu yıllarda bazen esaslı sosyal kazançlar elde edildiği şüphesizdir. İlkokul çocuğu, okulda çalışırken veya okul dışında oynarken ortaya çıkan sosyal durumlar gibi hallerde kendi yaş ve cinsinde olanlarla geçinmeyi öğrenebilir. Çocuk kendisiyle annesi, babası ve öğretmeni arasında da elverişli bir ilişki geliştirebilir. Çocukta alışkanlıklar ergenlik yıllarında daha çok gelişmeye temel oluşturacağından bunların oldukça yerleşmiş olmazı lazımdır. Çocukluktaki ilişkilere alışmadan ergenliğe giren kız veya erkek çocuk birçok engelle karşılaşır. Çocukluk yıllarındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gelişmesi ileriki yıllarda, sağlam temeller üzerine oturmuş bir kişilik yapısı ortaya çıkarır. Bununla beraber, çocuklar zihince henüz pek olgunlaşmadıklarından ve birçok sosyal uyarıcılar onların henüz ilgi ve dikkatini çekmediğinden sosyal gelişmeleri de sınırlı kalmaktadır.

Ergenliğin yaklaşması kız veya erkek çocukta sosyal baskı ve ilişkilerin tamamen hissedilmesine yol açar. Ergenlik dönemindeki bir gencin gerek giyinişinde, gerek gidişinde grubun modasından ayrılması onun için üzücü olur. Kız veya erkek arkadaşlar aynı çeşit giyinmeyi; aynı dili kullanmayı, aynı şekilde konuşmayı, aynı şeyleri aynı yolda yapmayı, okulda aynı dersleri almayı ister ve aynı eğlencelerden hoşlanırlar.⁵³ Yani bir şekilde aynı davranışları sergileme çabası içerisindedirler.

Anne ve baba bağlarının zayıflamaya başladığı ergenlik döneminde siyasal boyut farklı siyasal sonuçlar doğurabilmektedir. Fakat ergenliğin yarattığı gerilimlerin siyasal sonuçları olduğu henüz ispatlanamamıştır. Buna ek olarak 17–18 yaşlarında başlayan gençlik döneminin siyasal davranış açısından sonuçları olduğu sık sık ileri sürülmüştür. Örneğin gençlerin daha idealist oldukları; gösteriler mitingler gibi siyasal faaliyet türlerine daha sık katıldıkları belirtilmiştir. Bu önerinin

⁵³ Luella Cole, Çev: Belkıs Halim Hassaf, **Çocukluk Ve Gençlik Psikolojisi**, Milli Eğitim Basımevi, Öğretmen Kitapları: İstanbul, 1968, s.172-173

yaygın bir geçerliliği olacağı kesin değildir. Şüphesiz üniversite öğrencilerinin dönem dönem gösterdikleri siyasal davranışın alışlagelenden saptığı, giriştikleri faaliyetlerin kitlenin siyasal katılma biçimlerinden ayrıldığı inkâr edilemez. Ergenlik döneminde bireyler siyasal olayları somuttan soyuta ve biçimsel düşünce tarzı şeklinde değerlendirmeye başlarlar.13 yaşındaki bir çocuk artık anlama ve etkilere açık olma bakımından bir hayli gelişmiştir.Bu yaştaki çocuk tamamen düşünsel olgunluğa geçiş belirtileri göstermektedir.15 yaşına gelindiğinde, artık biçimsel düşünce yeteneği iyice gelişmiştir, yeterli bilgiler olduğu sürece, soyut konularla rahatlıkla bir tutum belirlenebilmektedir.15 ve 18 yaş arasındaki farkların son derece az olduğu görülmüştür.11-15 yaş döneminde önemli bazı kavramlar belirlediği ve kullanıldığı halde, 18 yaşında kullanılıp ta 15 yaşın kullanmadığı bir kavram görülmemiştir.18 yaş, sadece, 15 yaşın daha gelişmiş ve oturmuş bir görünümünü veriyor.18 yaşındaki kişi, 15 yaşındakine göre, daha bilgili, anlatım yönünden daha usta, düşüncelerinde daha ayrıntıya ve derine gidebilen kişidir.Fakat, kavram ve düşünce bakımından 15 ve 18 yaş arası çok büyük farklılıklar gözüküyor.⁵⁴

1.5.1.3. Olgunluk Çağı ve Yaşlılık

Kişinin gençlikten olgunluk çağına geçişi kronolojik yaş olarak bazı güçlükler gösterir, çünkü kişinin siyasal tutumlarını anlayışlarını, çalışıp çalışmadığı, evli olup olmadığı gibi hususlar da etkiliyor. Belirli bir yaşa erişmek kadar, iş sahibi olmak, evlenmek, çocuk sahibi olmak da kişinin olgunluk çağına girdiğinin kanıtı olabilir.⁵⁵Gerçekten de farklı yaşam ve çalışma koşullarının, kişilerin siyasal davranışlarını ve tutumlarını belirli yönlerde etkilemesi son derece doğal bir beklenti gibi gözüküyor. Orduda, üniversitede, fabrikada, tarlada, devlet dairelerinde çalışan; otorite yapısı, örgüt ideolojisi, beşeri ilişkiler bakımından değişik ortamlarda olan; hiyerarşinin ayrı kademelerinde olan kişiler, büyük bir olasılıkla, farklı siyasal toplumsal tutumlar benimseyebileceklerdir.⁵⁶Yani farklı ortamsal çevrelerden gelen bireyler farklı düşünsel yapılar ve siyasal tercihlere sahip olabilirken, aynı ortamdan gelen bireyler aynı siyasal tercihlerle donanmış olabiliyor.

⁵⁴ Türker Alkan, s.29–30

⁵⁵ İlder Turan, s.50

⁵⁶ Türker Alkan, s.106

Dean Jaros, kişilerin siyasal kültüründeki değişimin iki nedeni olabileceğini söylüyor; kuşakla ilgili değişimler, olgunlaşma ilgili değişimler.

Her kuşak, kendisinden bir öncekinin geçirmediği, kendisinden bir sonrakinin de geçiremeyeceği, kendine özgü tecrübeler geçirebilir, olaylar yaşayabilir. Bunlar toplumun tümünü kavrayabileceği gibi, sadece bazı kesimleriyle ilgili de olabilir. Kendi toplumumuz çok değişik dönemler yaşadığı için, zengin bir örnek kaynağıdır. Örnek olarak Cumhuriyetin getirdiği laiklik kavramı sayıca azınlıkta olan Müslüman mezheplere yönelen sosyal ve siyasal baskıların kalkması sonucunu doğurduğundan, bu topluluklar da uzun yıllar, siyasal tercihi belirleyen diğer değişkenlerin başka yöndeki etkilerine rağmen, Cumhuriyet Halk Partisine yönelen bir bağlılık egemen olmuştur. 1950' de seçmen oylarının iktidarı değiştirmesi ve devlet mekanizmasının kırsal kesime daha duyarlı hale gelmesiyle, bu değişimi geçiren kuşağın Demokrat Parti ve özellikle Adnan Menderes'e gösterdiği bağlılık dikkati çekmiştir. Buna karşılık, olgunluk çağına çok partili yaşam sırasında erişenlerin aynı bağlılığı göstermediklerini, eski Demokrat Partililerin siyasal haklarının geri verilmesinden sonra, siyasal yaşamımızda büyük bir güç olarak belirmemelerinden anlıyoruz.

Hızlı kentleşme, hızlı sanayileşme gibi dönem dönem ortaya çıkan olaylar, buna konu olan kuşakları, siyasal kültürleri de dâhil, birçok yönden etkilemektedir. Mesela, köyden kente gelerek yerleşen kuşaklar, köyde edindikleri kültürün yeni çevreleri ve koşullarıyla uyum sağlamadığını görebilirler. Köyde, başka siyasal parti yandaşlarıyla ilişkide bulunmazken, kentte işleri dolayısıyla ya da başka nedenlerle, değişik eğilimli kişilerle etkileşimde bulunmaları gerekebilir. Sonuçta, kentteki bireyler siyasal tercihin toplumsal ilişkilerini etkilememesi gerektiğini, başka parti yandaşlarının düşman kişiler olmadıklarını düşünmeye başlayabilirler.⁵⁷

Olgunluk çağından yaşlılık çağına geçerken köyden kente gelen insanların, köydeki dar aile ve toplumsal çevrede edindikleri siyasal kültürleri, kente gelince hareketli bir yaşantı, meslek ve kültürel örgütler içine girmeleri sonucu büyük ölçüde değişecektir.

Kente gelen insanlar, kırsal kesimin dar sınırları içinde aldıkları siyasal kültürün belki de yanlışlarla dolu olduğunu anlayacaklardır. Ayrıca, bu insanlar köydeki yaşantıları gereği siyasal olaylarla fazla ilgilenmezken, kente geldiklerinde

⁵⁷ İlter Turan, s.52–53

meslekleri ve işleri gereği kendilerini belki siyasal olayların içinde bulacaklardır. Bu nedenlerden ötürü, kentlerde yaşayanlar örgütler, sendikalar, dernekler, seçimler, demokrasi gibi konularda daha bilinçli, daha duyarlı belki de daha eylemsel olacaklardır.⁵⁸

Hızlı sanayileşme sonucunda, bazı geleneksel işkollarının çökmesi, bu alanlarda çalışanların mali ve toplumsal durumlarının zayıflamasına yol açmaktadır. Enflasyonun sabit gelirliler için aynı sonucu doğurduğu bilinmektedir. Toplumsal tabakaları yakından etkileyen bu türden değişmelerin, siyasal tutum ve inançların da değişmesine neden olacağı saptanmıştır. Henüz gözlemsel olarak doğrulanmamış olmakla beraber, Türkiye’de enflasyon sonucu mali ve sosyal durumları sarsılan, toplumdaki siyasal güç kaynaklarının artması dolayısıyla nüfuzu zayıflayan memur kadrolarının, siyasal rekabeti kısıtlayan ya da kaldıran, seçkinler egemenliğini yeğleyen eğilimlere daha büyük yakınlık duydukları ileri sürülmektedir. Buraya kadar ele aldığımız örnekler, kuşaklarla siyasal kültürün nasıl değişebileceğine ilişkindi.

Toplumsal nedenlere indirgenebilecek değişmeler dışında, sadece kişinin yaşlanması, buna bağlı olarak rollerin değişmesi gibi değişkenlerin de, siyasal inanç ve tutumları etkilediği görülmektedir. Daha çok kronolojik olarak yaşın ilerlemesine ilişkin değişmeler olgunlaşmaya bağlı olanlardır.

Evrensel olarak gözlenebilen bir değişme, kişilerin yaşlandıkça, siyasal sürece karşı daha şüpheli ve güvensiz tutumlara yönelmeleridir. Aynı zamanda mücadele gücünden yoksun oldukları için tutundukları değerlere daha bağlı ve tutucu bir tavır sergilemektedirler. Sözelimi, iktidardaki partinin değişmesiyle birçok toplumsal sorunun çözüleceğine inanmanın, gençler arasında daha yaygın olduğu buna karşılık yaşlılarda tam tersi yönde bir inanmanın olduğu görülmektedir.

Siyasal rejime ve hükümete çocukluk çağında duygusal olarak beliren bağlılık, kişinin siyasal bilgisinin artması sonucunda nitelik değiştirecektir. Diyelim ki, cumhurbaşkanını seven, onu babasına benzeten bir çocuk, bilgisi arttıkça baba imgesinden uzaklaşarak, onu bir devlet görevlisi olarak algılamaya başlayacak, daha öznel sevgi duygusunun yerini, daha nesnel olan ‘görevini başarılı yapmak’ gibi

⁵⁸ Ali Öztekin, s.215

eylemini değerlendirmeye yönelik bir tutum alacaktır.⁵⁹ Yani siyasal bilginin artması bireylerde siyasal otoritenin nesnel olarak değerlendirilmesi olgusunu da beraberinde getirecektir.

Yaşlıların görüşlerinde giderek esnekliklerini yitirdikleri, düşünce ve tutumlarında değişikliklerin azaldığı görülmektedir. İnsan yaşlandıkça bildiklerine, inandıklarına daha sıkı sarılmaya başlar. Daha tutucu olur. Bu davranışlar yaşlanmayla daha da güçlenir⁶⁰

1.5.2. Siyasal Toplumsallaşmanın Etmenleri:

Siyasal toplumsallaşma etmenlerini birincil ve ikincil gruplar olarak ikiye ayırarak inceleyebiliriz. Aşağıda ilk önce birincil gruplar daha sonra da ikincil gruplar ele alınacaktır.

1.5.2.1. Birincil Gruplar⁶¹

Birincil gruplar yüz yüze ilişkilerin, dostluk, sevgi bağlarının yüksek olduğu gruplardır. Grup üyeleri arasında güven verici ilişkiler kurulur. Buna H.Coley 'birincil ilişkiler' der. Birincil gruplar birincil ilişkileri sürdüren gruplardır. Üyeler 'bizlik' duygusuna sahiptir. Bireylerin karşılıklı, kültür aktarımı yaptıkları gruplardır. Aile, oyun grubu, arkadaşlık ve akrabalık grubu bu özellikleri taşır.⁶² Siyasal toplumsallaşmada en önemli rolü oynayan birincil gruplar aile ve arkadaş gruplarıdır.⁶³

1.5.2.1.1. Ailenin Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Etkisi

Aile bireyin eğitiminin başladığı ilk yerdir. Kişinin en bağımlı, en güçsüz, etkilere en açık olduğu dönemde; çevresini ve kaynaklarını ailesi denetler. Bilinçaltı kişiliğimizin gelişmesinde, kişilik yönelimlerinin ve savunma mekanizmalarının

⁵⁹ İter Turan, s. 53–54

⁶⁰ İter Turan, s.54–55

⁶¹ Türker Alkan, s. 51

⁶² Müzeyyen Gönüllü, **Grup Ve Grup Yapısı**, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/99.pdf>, (25.05.2006)

⁶³ Ersin Kalaycuoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.150

oluşmasında en önemli rollerden birisini aile oynar.⁶⁴Çocuğun tanıdığı, beraber yaşadığı en yakın birincil grup ailedir.⁶⁵

Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde oluştuğu, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal bir kurumdur.⁶⁶ Toplumsal bir kurum olarak önemli bir yere sahip olan aile bu şekilde belirleyici bir rol de oynamaktadır.

Bireyin, siyasal olmasa da, ilk otorite ile tanışması aile çevresi içinde olmaktadır. Kendisine emirler veren ve bu emirlere uyma konusunda hassasiyet gösteren, onlara uyulmaması halinde yaptırım uygulama yetkisine sahip olan bir güçle çocuk, ebeveynleri dolayısıyla ilk kez aile çevresinde karşılaşmaktadır. Otoritenin ne olduğu hakkındaki fikirler aile içinde oluşurken, çocuk otoritenin yardımcı mı, iyi niyetli mi, güvenilir mi olduğu konularında ilk izlenimlerini burada edinmektedir. Bu izlenimlerin siyasal yaşama tamamen veya kısmen aktarılabilmesi olanağı vardır.⁶⁷Beş altı yaşına kadar çocuk, ailesinin diğer üyeleriyle doğrudan etkileşimde bulunmakta; fiziksel ve sosyal çevresi hakkında annesinden, babasından, kardeşlerinden, evde oturan diğer büyüklerinden bilgiler edinmektedir.⁶⁸Bu bilgiler sayesinde çocuk toplumsallaşmanın ilk evrelerinde siyasal toplumsallaşmaya adım atmaya başlayacaktır.

Aile çocuk üzerinde iki şekilde etki etmektedir. Birincisi, ailenin doğrudan doğruya ve bilinçli bir biçimde çocuğa kazandırmaya çalıştığı siyasi değer, tutum ve inançlardır. İkinci olarak da ailenin yapısı, babanın ve annenin çocuğa karşı tutum ve davranışları itibariyle çocuğun edindiği izlenimlerin siyasi özneyi kapsayacak biçimde genelleşmesi veya siyasi sisteme teşmil edilmesidir. Ailenin doğrudan doğruya birey üzerinde etkili olması bir taraftan ana ve babanın siyasetle alakalarının derecesine, diğer taraftan aile içi bütünleşmeye bağlıdır. Aile içi bütünleşmenin söz konusu olduğu ve siyasetle yakından alakadar olunan ailelerde bireyin ailesinden

⁶⁴ Türker Alkan, s.52

⁶⁵ Esat Çam, s.177

⁶⁶ Özer Ozankaya, s.357

⁶⁷ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.151

⁶⁸ İlter Turan, s.55”

etkilenmesi son derecede doğal olacaktır. Zira siyasi mitinglere veya toplantılara ailelerin, küçük ve genç yaştaki çocuklarını götürmeleri ve onları bu toplantılarda, tercih edilen siyasi partilerin işaretlerini yapma ve sloganlarını haykırma yolundaki teşvikleri ve bunun karşılığında çocuğu, ‘itibar’ gösterme suretiyle ödüllendirmeleri, söz konusu ailenin çocukları üzerindeki siyasi toplumsallaştırıcı etkilerini artırmaktadır.⁶⁹ Aile üyeleri, bazı siyasal değerleri, tutumları ve davranış kurallarını bilerek, isteyerek çocuğa aktarmayı deneseler de çocuklar ev ortamından kendiliğinden siyaset ve diğer konularda çok şey öğrenmektedirler. Örneğin, siyasetle babanın ilgilendiğini, annenin kime oy vereceğini bile babasına danıştığını gören çocuk, siyasetin erkek işi olduğuna karar verebilir; ailesinin A partisi yanlısı olduğunu anlarsa, A partisini kendi partisi olarak da benimseyebilir. Her iki durumda da çocuğa özellikle öğretilmek istenen bir değer yoktur; çocuk ortamdan elde ettiği ipuçlarından bir tutuma yönelmektedir.⁷⁰ Yani tamamen kendi izlenimleri ile hareket etmektedir.

Böylece ailenin birey üzerindeki siyasi değerlere ve tutumlara yönelik telkinler, söz konusu ferde yansımaktadır. Bu şartlar altında aile, çocukluktan itibaren, bireye doğrudan doğruya siyasi alana yönelik telkinde bulunmayabilir. Dolaylı olarak bireye kazandıracığı, geniş hayat alanına ait değer ve tutumlar, bireyin siyasi hayatında, siyasetin, parti tercihi ve siyasi aktivite gibi alanlarında, söz konusu değer ve tutumlarla paralellik arz eden doğrultuda davranışta bulunmasını ortaya çıkaracaktır. Dini değerlerin çocukluktan itibaren bireye kazandırıldığı ailelerde, bireyin siyasi tercihini, dini değerlere aykırı hareket eden ve muhalif olan partilere ilgi göstermesi mümkün olmadığı gibi, dini değerleri benimsemesinin derecesinin yüksekliğine paralel olarak, söz konusu anlayışın dışında bulunan siyasi parti veya gruplarla da mücadele edecektir. Sözelimi onlara karşı tavır alabilecek, önyargılı tutumlar içine girebilecektir. Hatta yüksek derecede benimsenen değerlere yönelik saldırı veya uygulamalar, bireyi sıra dışılığa itecektir. Bunun sonucunda birey, kendi düşüncesi çerçevesinde kurulmuş sıra dışı bir siyasi parti varsa ona, yoksa sistem dışı, kurumsal olmayan araçlara müracaat edecektir.⁷¹

⁶⁹ Taner Tatar, s.63–64

⁷⁰ İlder Turan, s.55–56

⁷¹ Taner Tatar, s.64–65

1960'lı yıllardan itibaren ABD'de yapılmış olan araştırmalar göstermektedir ki, genellikle aileler çocukların küçük yaşlardan itibaren her türlü uyarıya açık olmasını arzulamamaktadırlar. Küçük yaştaki çocuklara aileleri mümkün olduğu kadar olumlu, iyi niyetli, yüce vb. bir siyasal sistem içinde yaşamakta oldukları fikrini aşılamaaya çalışmaktadırlar. Benzer araştırmalar göstermektedir ki çocuklar genellikle bilişsel içeriği çok sınırlı olan bir duygusal yönelimle siyasal otoriteye ilişkin tutumlar geliştirmektedirler. Birey çocukluk yıllarında da siyasal liderlerin, örneğin Başkan, Cumhurbaşkanı, Başbakan gibi kimselerin önemli kişiler olduğunu kabul etmekte ancak ne iş yaptıklarını pek kavrayamamaktadır. Yine de bu durum bireyin çocukluk çağlarında siyasal lidere karşı büyük ölçüde olumlu ve onları yüceltici hislerle dolu olmasını engellememektedir.

Çocuklarda açık bir biçimde görülen siyasal liderlere karşı olumlu ve duygusal bağlılık, büyük ölçüde ailenin siyasal otoriteyi elinde bulunduranların iyi niyetli yardımcı koruyucu, esirgeyici bir karakterde olduğu fikrini çocuğa aşılamaaya çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Çocukta etkili olabilecek herhangi bir olumsuz siyasal uyarının, örneğin politikacıların rüşvet alabileceği, yalan söyleyebileceği veya siyasal bozulmaya işaret edebilecek bir skandalın varlığından çocuğu haberdar etmemeye ailelerin özen gösterdiği görülmektedir.⁷²

Ailenin, kişinin siyasal toplumsallaşmasına katkısının, çoğu zaman, dolaylı olduğu önerilmiştir.⁷³ Çocuğun aileden kaynaklanan etkiler tarafından siyasal tutumlarını oluşturması her zaman doğrudan, bilinçli bir şekilde yapılan faaliyetler çerçevesinde oluşmaz. Birey ilk kez otorite görüntüsü ile aile içinde tanışmaktadır.⁷⁴ Birey çocukluk yıllarında ana-babanın otoritesini kabul görürken on-on bir yaşlarında ana-babanın otoritesi önemli ölçüde azalıyor ve öğretmenin otoritesi artmaya başlıyor. On beş yaşında ana-baba otoritesi, öğretmen karşısında en düşük düzeye iniyor. Böylece, çocuğun yaşı ilerledikçe eğitim kurumlarının siyasallaştırıcı etkinliği artarken, ana-babaların etkinliğinde paralel bir düşme izleniyor.⁷⁵

⁷² Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.151–152

⁷³ İlder Turan, s.56

⁷⁴ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s. 151

⁷⁵ Türker Alkan, s.56

Eğer çocukluk çağları otoriter, disiplin aşığı sert bir babanın hâkimiyetinde bir evde geçmişse, çocuğun otoriteye karşı son derece boyun eğici bir tutum geliştirmesi beklenmelidir.⁷⁶ Otoriter kişiliği olanlar kendilerinden üst durumlarında olanların eleştirilmemesi, alt durumlarda olanların söz dinlemesi, emirlere karşı koymaması gerektiği gibi düşüncelere yatkınlık gösterirler.⁷⁷ Bir büyük olarak da kendinden daha alt mertebedekiler karşısında hükümler bir tutum içinde, kendisinin üstündeki mertebedekilere karşısında çok itaatkâr ve hürmetkâr olması beklenebilir.⁷⁸ Çocuk yetiştirme yöntemi, bu şekilde otoriter kişiliğin belirmesine yol açar ki, bu da siyasal rekabetten rahatsız olmak, hiyerarşik düzene bağlı olmak, toplumda herkesin belli bir yeri olduğunu düşünmek gibi siyasal değer yargısı ve tutumları içerebilir.⁷⁹

Anne ve babaların kararlarını ortaklaşa aldıkları⁸⁰ demokratik bir ailede ise, çocuk daha fazla demokratik siyasal yönelimlere sahip olacaktır.⁸¹ Bu tür bir toplumsallaşmanın körü körüne itaat etmeyen, fakat siyasal yaşama katılmaya eğilimli bir kişilik yarattığı düşünülebilir. İşte taklit ve modelleme denen bu süreçte, modeli gözlemlemek suretiyle öğrenimde temel rol oynayan dört özellik bulunduğu düşünülebilir. Bu dört özellik dikkat, bellekte saklama, motor yeniden oluşturma süreci, ödüllendirme ve güdüleme süreçleridir. Bu dört özelliğin ortak etkisiyle birey modellenen davranışı izleme, elde etmek, saklamak ve yerine getirmek için gerekli becerileri geliştirmek ve ödüllendirilmesi halinde tekrar eder hale gelmektedir. Yapmayı arzu ettiği davranışın bir modelini gözlemlemek süratiyle tepkiyi oluşturan bileşmelerin nasıl bir araya getirileceğini ve zaman içine yayılmak suretiyle nasıl davranışların oluşturulacağını öğrenmektedir. Bir davranışı yerine getirmek için onun öğrenilmesi zorunlu görülmektedir. Dikkatle izlemek, bellekte saklamak, davranışı oluşturmak için gerekli becerileri geliştirmek ve ödüllendirileceğini düşünmek davranışın ortaya çıkması için yeterlidir.

⁷⁶ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.155

⁷⁷ İter Turan, s. 56

⁷⁸ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s. 155

⁷⁹ İter Turan, s.56

⁸⁰ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.155

⁸¹ Almond Gabriel, Sidney Verba, **The Civic Culture**, Prenceton Univ. Press, Princeton, 1973, s.19

Yani baba ve anne çocuğun sürekli olarak beraber olduğu, sevgi gibi son derece duygusal bir bağ ile bağlı bulunduğu birer modellenebilecek davranışlar kaynağı olarak çocuğun dikkat edeceği davranışları sınırlar veya belirler.

Çocuğun aile içinde egemen olan siyasal değerleri, beklentileri ve tutumlarını bir diğer elde ediş yöntemi de taklittir. Burada çocuk ailede var olan toplumsal, dinsel ve siyasal birçok değeri benimser. Bu benimseme bilinçli bir faaliyet olarak yapılabildiği gibi bilinçsiz bir faaliyet olarak da oluşabilir. Birçok araştırmacı küçük yaştaki bireylerin, daha ilkokul çağlarından itibaren siyasal parti tercihlerini yaptıklarını ortaya koymuşlardır.⁸²Örneğin ABD’ de yapılan bir araştırmada 10 yaşındaki Amerikalı çocukların %55’i kendisini bir siyasi partiyle tanımlamaktadır.⁸³

Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisinin daha az ya da daha çok olmasında, ana-babanın eğitim düzeyinin rolü de önemlidir. Ailedeki eğitim düzeyi yükseldikçe, öğretmenin siyasal toplumsallaşmadaki rolü azalıyor. Bu nedenle de, gelişmiş ülkelerde ya da varlıklı sınıflarda öğretmenin toplumsallaşmadaki etkisi azalırken, geri kalmış ülkelerde ve eğitim düzeyinin düşük olduğu yoksul aile çocuklarından oluşan sınıflarda, öğretmenin toplumsallaşmadaki etkisi artıyor.⁸⁴

Aile, toplumsal yapının üst katmanlarından geliyorsa, diğer durumlarda da olduğu gibi, siyasal parti seçimini çocuğa benimsetmede, emekçi sınıf ailelerinden daha etkili gözükmüyor. Türkiye’de 1974 yılında yapılan çalışmalarda, Adalet Partili babaların, siyasal parti bağlarını çocuklara aktarmada son derece başarısız, CHPlı babaların ise başarılı olduğu görülmüştür. Bu durum, görelî olarak eğitilmiş, bürokrat, orta sınıf kitlelerin, CHP’yi desteklemesi ile ilişkili olabilir.⁸⁵

Ailenin siyasal toplumsallaşma üzerinde bu derece büyük etkilere sahip olmasının nedenleri arasında özellikle iki tanesi önemlidir. Birinci olarak, aile çocuğun siyasal benliğinin oluşturulmaya başladığı yıllarda ona ulaşabilecek durumda olan hemen hemen tek kaynaktır. Başka hiçbir yapı ve kaynak, bu yıllarda bireye aile kadar düzenli ve sık olarak etki yapabilecek konumda değildir.

⁸² Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim* s. 156–157

⁸³ Nuri Bilgin, *Siyaset Ve İnsan*, Bağlam Yayıncılık, İkinci Basım, İstanbul, Ekim, 1997, s.196

⁸⁴ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Sekizinci Basım, Ankara, Ekim, 2000, 119

⁸⁵ Türker Alkan, s.63

İkinci olarak, çocuk ile ana-baba arasında var olan duygusal bağların etkisiyle çocuk onların etkilerine, belki yaşamda hiçbir zaman olamayacağı kadar açık bir biçimde maruz kalmaktadır.

Sonuç olarak aile bireyin ‘temel’ siyasal eğilim, tutum ve beklentilerinin, siyasal itaat ve itaatsizliğin yöneleceği alanı belirlemektedir. Söz konusu temel tutum ve beklentilerin bireyin yaşamında bir kez daha değişmesi oldukça zordur.⁸⁶

1.5.2.1.2. Arkadaşlık Gruplarının Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Etkisi

Yaşamımızın hemen hemen her döneminde siyasal toplumsallaşma olgusuna etki eden faktörlerden birisi de arkadaşlık gruplarıdır..⁸⁷ Özellikle aile yapısının otoriter olduğu durumlarda, arkadaş grubunun etkisi kendini daha kolaylıkla hissettirir.⁸⁸ Kişi ailesinden kopmaya başladıkça ailenin katkısı azalır. Kişinin yaşamı boyunca siyasal nitelikte bilgi edineceği bir kaynak da arkadaşlık çevresi olmaya başlar.⁸⁹ Bireyin siyasal tutumlarının özgül, ayrıntılı bir yapı kazanmaya başladığı yaşlarda arkadaş grubunun etkisi ailenin etkisini aşan bir öneme sahip olur. Bu aşamada artık arkadaşlık grupları ailenin de ötesinde bir siyasal toplumsallaştırıcı görev üstlenir.

Arkadaş grubu, aile içinde bireye verilmeye çalışılan temel siyasal değerleri son derece güçlendirici bir etki yapabilir ve hatta bireyi siyasal yaşam içinde karşılaşılabileceği özgül deneyimlere hazırlar. Arkadaş grubu siyasal yaşamdaki değişimlere bireyin ayak uydurabilmesini sağlayan bilgi ve tutumlarla onu donatır. Arkadaş grubu üyesi durumunda bulunan birey sık sık, grubun diğer üyeleriyle samimi bir ilişki kurar. Bu etkileşimler süreci bireyde grubun ne derece övünmeye değer, kendiliğinden varlığı haklı görülebilecek, kendini yücelten bir destek ve saygıya layık bütün oluşturduğu duygularını geliştirir. Kendisine saygı gösterildiğini, düşüncelerine önem verildiğini gören birey siyasal anlamda daha etkin ve katılımcı olabilir.

Bireyin arkadaş grubunun amaçlarına ulaşmaya yardım edici davranışlarda bulunan bir üye haline gelmesi grubun bütünleşmesini, varlığını sürdürmesini ve

⁸⁶ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim** , s.158/160

⁸⁷ Türker Alkan, s.72

⁸⁸ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, Sekizinci Baskı, Ekim, 2000, Ankara, s.119

⁸⁹ İlter Turan, s.59

nihayet amaçlarına ermesini kolaylaştırırken, üyelik de bireye bazı katkılarda bulunur. İnsanlar korkularını yenmek ve kendilerinin doğru, iyi, haklı, olup olmadıklarını değerlendirmek gereksinimi duyarlar. Leon Festinger'in iddiasına göre birey düşünce ve yeteneklerini başkalarıyla karşılaştırmak suretiyle daha iyi veya daha kötü durumda olduğuna karar verir. Nesnel bazı ölçütleri olmadığı durumlarda birey özellikle 'kendisi gibi olan' başkalarına göre kendi düşünce ve yeteneklerinin ne durumda olduğunu gözden geçirme eğilimindedir. Bu nedenle birey hem kendisi gibi olanlarla olmaya özen gösterir, hem de onlardan etkilenmeye açıktır.

Ailenin rolü azalmaya başladığı zaman, arkadaş grubu birey üzerinde daha fazla kendini hissettirmeye başlar. Bireyi, samimi ve duygusal ilişki bağları içine yerleştiren arkadaş grubu, onun ailesinin sahip olduğu konumu veya önemini karşılayabilmektedir. Özellikle aile çevresi olmayan bir biçimde geçirilen eğitim dönemlerinde birey için arkadaş grubu ailenin yerini tutan bir öneme ve işleve sahiptir.

Eğer arkadaş grubu için siyasal değerler ve normlar ne kadar önem taşıyorsa, bunların üye olan bireylere aktarılması veya benimsetilmesi ihtimali de o kadar yüksektir. Grubun bireyin gözündeki önemi büyüdükçe onun üzerinde tutum belirleyici etkisi de artmaktadır.

Arkadaş grubunun oluşturduğu duygusal yakınlık bireyin ondan etkilenme derecesini bir hayli yükseltecektir. Üstelik bir de arkadaş grubunun etkileri bireyin aileden aldığı etkilerle örtüşecek ve pekişecek olursa bireyin siyasal toplumsallaşma süreci bir hayli köklü olacaktır.⁹⁰

1.5.2.2. İkincil Gruplar⁹¹

İkincil gruplar birincil grubun dışında kalan gruplardır. Bu tür grup örnekleri özellikle sanayileşmiş, kentleşmiş toplumlarda görülmektedir. Grup üyeleri karşılıklı çıkarılara göre örgütlenmiştir. Üyeler arasında karşılıklı yükümlülük ve hakları belirleyen şeyler yazılı yasa, yönetmelik ve tüzüklerdir. Üyeler biz duygusuyla değil,

⁹⁰ Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim*, s.162/165

⁹¹ Türker Alkan, s.79

ben duygusuyla davranırlar. Bu tür gruplarda üyeler birbirlerini yakından tanımaz hatta hiç görmezler.⁹²

İkincil grupların ortaya çıkışları ve yaygınlaşmaları, kültürel farklılaşma ve işbölümleri sonucunda olmuştur. Özellikle sanayileşmiş toplumlarda görülen bu grupların amacı toplumsal görevleri yerine getirmek, ekonomik çıkarlarını geliştirmek, ortak bir bilinç yaratmak ve toplum yararına birlikte hareket etmek olarak sayılabilir.⁹³

1.5.2.2.1. Okulun Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Etkisi⁹⁴

Eğitim, ikincil gruplar içinde, toplum için olan önemi dolayısıyla özellikle siyasal toplumsallaşmayı belirleyen kaynaklar arasında çok önemli sayılmaktadır.⁹⁵ Okulların toplumsallaşmaya hem bilgisel, hem de duygusal açıdan katkısı bulunmaktadır. Örneğin, ilkokula giden bir çocuk vatani sevmesi, ulusu için canını vermesi gibi inançlarla donatılırken, bir yandan da ülkesinin parlamenter bir sisteme sahip olduğunu, milletvekillerini vatandaşların seçtiğini, yürütme işlevinin başbakan ve bakanlar kurulu tarafından yerine getirildiğini öğrenir. Çocuğun daha güçlü bir siyasal etkinlik duygusuna sahip olabilmesi için sisteme ilişkin bilgileri doğru olarak alması gerekir.⁹⁶

Eğitim, bireyi yalnızca toplumun varlığını sürdürmesi için gerekli olan bilgilerle donatmak suretiyle etkileyen bir süreç değildir. Aynı zamanda toplumda bireyin nasıl davranması gerektiği konusundaki kurallar veya normlar da eğitim süreciyle bireye aktarılır. Bireyin aile dışında karşılaştığı otoritelerden biri de okulda diyalog halinde bulunduğu öğretmenler, idareciler gibi çeşitli otorite görüntüleridir. Otoriteyi içeren konumlarda ne kadar söz söyleyebileceğini, sınıf faaliyetlerine ne ölçüde katılabileceği, kurallara uymadığı zaman ne tür bir yaptırımla karşılaşabileceği hakkındaki ilk veri ve izlenimlere çocuk okulda sahip olmaya başlamaktadır.⁹⁷

⁹²Müzeyyen Gönüllü, **Grup Ve Grup Yapısı**, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/99.pdf>, (26.05.2006)

⁹³ Ferah Çobanoğlu, **Halkla İlişkiler Sektöründe Yeni Bir Oluşum...İda** (İletişim Danışmanlığı Şirketleri Derneği), <http://www.npr.com.tr/edergi/sayi17/ida.htm>, (26.05.2006)

⁹⁴ Türker Alkan, s.79

⁹⁵ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.166

⁹⁶ İter Turan, s.57

⁹⁷ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.166–167

Şimdi okulun etkilerini dört başlık altında ele alalım:

1-İdeolojinin oluşumunda okulun etkisi

Okul, toplumda egemen olan sınıfların ideolojisini en etkili biçimde benimsetmek işlevini toplumsallaşma üzerine uzmanlaşmış bir kurum olarak üstlenmiştir. Toplumdaki siyasal güç dengelerinde önemli değişiklikler yoksa ve okul dışındaki siyasal toplumsallaşma kurumları ile okul arasında bütünleştirici bir ilişki varsa okulun ideolojik işlevi genel olarak alışılmış ve benimsenmiş bir ortamda geçer. Bunun için pek yadırganmayabilir. Fakat rejim değişikliği geçiren toplumlarda ve karşı ideolojilerin güç kazandığı dönemlerde, okullar, ilgi, dikkat ve eleştirileri üzerlerine toplayan kuruluşlar olurlar.

2-Meşruiyetin sürdürülmesi işlevi

Batı toplumlarındaki okulun siyasal toplumsallaşma işlevi, var olan meşruiyetin sürdürülmesini amaçlar. Oysa rejim değişikliği deneyimi geçiren toplumlarda yeni bir meşruiyetin oluşturulması süreci ile karşı karşıya geliriz. Her rejim gerçekleştirmek istediği yöntem içerikle, yeni meşruiyet simgelerini benimsetmeye, karşı geldiği rejimin simgelerini ortadan kaldırmaya çalışır. Özgürlüğünü yeni kazanan veya sosyalist devrim geçiren ülkelerde bu olguyu, farklı içerik ve yöntemlerle de olsa izleriz. Sosyalist devrimlerin meşrulaşma süreçlerinde kullandıkları yöntemleri, başarılarını ve başarısızlıklarını, kendi içinde ayrıntılı ve kapsamlı bir biçimde incelemek gerekir.

3-Okulun faşist ideolojinin gelişmesindeki rolü

Nazi Almanya'sında, yeni rejimi benimsetmek için çok geniş bir program uygulanmıştır. Yetişkinlerde çocuklar kadar eğitime alınmış, 1934 ten başlayarak, askeri başarıları, kahramanlığı, ulusçuluğu yücelten ders kitapları okutulmaya başlanmıştır. Okul ders kitapları, özellikle ilkökul düzeyinde köklü bir biçimde değiştirilmiş, militarist bir şekil kazandırılmıştır. Öğretmen okulları kontrol altına alınmış, öğretmenler siyasal görüşlerine göre gözden geçirilmiştir. Gençlik örgütleri, okulların yanında, siyasal toplumsallaşmanın etkin bir aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Görüldüğü gibi, özellikle rejim sorunlarının duyarlılığa neden olduğu dönemlerde, bir ideoloji oluşturma aracı olarak okul büyük önem kazanıyor.⁹⁸

⁹⁸ Türker Alkan, s.84/87

Bu çerçevede okulun oluşturduğu ortamın temel unsurları olan öğretmen, sınıf, eğitim programı, müfredat dışı etkinlikler vb. öğrencilerin siyasal tutumlarına bir hayli etki edecektir.⁹⁹

4- Otoriterlik eğilimi üzerinde okulun etkisi

Batı toplumlarında yapılan birçok araştırmada eğitim düzeyinin yükselmesiyle otoriterlik eğiliminin azaldığı görülmüştür. Her yaş grubu içinde eğitilmiş kişiler, eğitilmemişlere bakışla, daha hoşgörülü oluyorlar. Fakat yaş ilerledikçe, yaş gruplarındaki eğitilmiş eğitilmemiş ayrımının yavaş yavaş ortadan kalktığı, yaşlılıkla gelen otoriterlik eğiliminin, eğitimin etkisine egemen olduğu da görülebiliyor. Yüksek otoriterlik eğilimi olan bazı kişilerin ise, aldıkları eğitim ne olursa olsun, fazla değişmeyebildikleri saptanmıştır.

Kişilerin öğrenim düzeyi arttıkça siyasal olaylara ilgileri artıyor ve daha fazla siyasal bilgi ediniyorlar. Siyasal konularda çok yönlü görüşler kazanabiliyorlar, daha geniş sayıda kişilerle tartışmaya girebiliyorlar, kendilerinin siyasal açıdan etkin olabileceklerine ilişkin inançları güçleniyor, eylemci bir biçimde örgütlenme eğilimleri artıyor, kendilerine ve çevrelerine daha büyük bir güvenle bakabiliyorlar. Eğitilen kişi, toplum içindeki etkinliğinin genel olarak yükseldiği kanısına varıyor.¹⁰⁰

1.5.2.2.2. Kamu Haberleşme Araçları

Radyo, televizyon, gazete ve diğer yayınların işlevleri şüphesiz sadece bilgi aktarmakla kalmıyor, bu araçlar kişinin genel ve siyasal kültürünü de etkiliyorlar.¹⁰¹ Her toplumda bu araçların aynı derecede veya aynı yaygınlık ve çeşitlilikte kullanılmadığı bir gerçektir. Ancak haber, bilgi iletişimi söz konusu olmayan bir toplum düşünülemez. Bilinen tüm insanlarda iletişim veya simge oluşturulmasına rastlanmıştır.¹⁰²

Televizyonun devreye girmesiyle, kitle iletişim araçlarının çağımızda büyük önem kazandığı biliniyor. Ama yapılan bazı bilimsel araştırmalar, kitle iletişim araçlarının, siyasal davranışları değiştirme konusunda, sanıldığı kadar etkili olmadıklarını gösteriyor. Kitle iletişim araçlarının, asıl var olan eğilimleri

⁹⁹ Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim*, s.167

¹⁰⁰ Türker Alkan, s.88/90

¹⁰¹ İlder Tura, s.60

¹⁰² Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim*, s.176

güçlendirme açısından etkili oldukları anlaşılıyor. Ama toplumların uluslaşma aşamalarında ve çözülme sürecine girildiği büyük bunalım dönemlerinde, kitle iletişim araçları çok büyük önem kazanıyorlar.¹⁰³

Kitle haberleşme araçları anne, baba, öğretmen ve arkadaşlara göre daha sınırlı etkiye sahiptirler. Fakat herkese yönelik olmaları açısından bunlardan ayrılırlar. Ayrıca kitle iletişim araçlarında bireyler kendi değer ve inanç sistemlerine yönelik bilgi ve haberleri algıladıkları için diğer haberleri görmezden gelebilirler. Bu şekilde bu araçların bireylerin siyasal tutumlarını değiştirmede, güçlendirdiği söylenebilir.¹⁰⁴

Birey istediği zaman televizyon izleyecek, istediği zaman radyo dinleyecektir. Ancak kişinin kamu haberleşmesi sonucu edindiği bilgiler, düşünceler sürekli olarak kendi bildikleri ve eğilimleri ile çelişiyorsa, zaman içinde kamu haberleşme araçlarının etkisi artabilir.¹⁰⁵

1.5.2.2.3. Dernek ve Örgütler

Çeşitli derneklerde yapılan faaliyetler aracılığıyla birey siyasal yaşama düzenli ve sık sık katılma fırsatını bulabilir. Toplumsal siyasal dernek üyeliği, bireyin ne tür siyasal olgu veya olayları izleyeceğini, onları nasıl algılayacağını, değerlendireceğini saptayan, siyasal yaşam ve siyasal sistemin işleyişi hakkındaki bilgilerinin kapsam ve çeşidini artırıcı etkilerde bulunan bir özelliğe sahiptir. Bu etkiler kısmen örgüt içindeki arkadaş grupları aracılığıyla ortaya çıkarken, kısmen de örgüt normlarının etkisiyle oluşabilir.¹⁰⁶

Heterojen bir toplum yapısı içinde her faaliyet alanının sürekli incelenerek biçimsel örgütler haline gelmesi insanları örgütlü bir yaşam içine katmaktadır. Böylece bir birey yaşamı boyunca çok sayıda dernek, sendika, parti ve örgütün üyesi olabilmektedir. Tüm bunlar da, siyasal toplumsallaşma sürecinde dönem dönem belirli ağırlıklar taşıyabilmektedir. Çünkü fabrika, devlet daireleri, küçük işyeri vb. çalışma ortamında mevcut olan örgüt yapısının içerdiği hiyerarşik yapı ve etkileşim

¹⁰³ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, Sekizinci Baskı, Ankara, Ekim, 2000, s.120–121

¹⁰⁴ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.177–178

¹⁰⁵ İlder Turan, s.61

¹⁰⁶ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.174

sisteminde bulunan bireylerin siyasal tutum ve davranışlarının böylesi ortamlardan etkilenmesi kaçınılmaz olmaktadır.¹⁰⁷

Siyasal örgütler üyelerine amaçları doğrultusunda doğrudan doğruya, resmi veya gayri resmi öğretim yaptırabilirler. Birçok siyasal parti ve baskı grubunun üyeleri için siyasal içerikli ders veya seminerler düzenledikleri görülmektedir.

Siyasal dernekler ve örgütlerde olduğu gibi siyasal amaçlı olmayan dernek ve örgütler de daha sonraları siyasal faaliyet gösterebilecek bireyler için bir eğitim alanı oluştururlar. Üyelerinin siyasal ortamlarda da kullanabilecekleri bazı bilgi ve becerileri onlara kazandıran bir kaynak oluştururlar. Topluluğa hitap edebilmek, aday olmak ve seçim kazanmak için kampanya faaliyetinde bulunmak, komisyonlarda çalışmak, üye sayısını artırıcı faaliyette bulunmak gibi.¹⁰⁸

Bu nedenle örgüt üyeliği bireyin, doğrudan doğruya siyasal davranışlarda tercih yapması gerektiği zaman nasıl davranması gerektiği konusunda yardımcı olabilir. Bazı davranış kurallarını aşılıyarak siyasal toplumsallaşma kaynağının oluşmasını sağlayabilir.

Yani siyasal örgütler sadece üyelerinin siyasal tutumlarına etki etmezler. Aynı zamanda sosyalizasyon dediğimiz toplumsal siyasal olayların kaynağını oluşturan, benimsetilmesini sağlayan bir rol üstlenirler.

¹⁰⁷ Dilek Çiftçi Yeşiltuna, **Siyasal Sosyalizasyon**, Sosyoloji Dergisi, Sayı:5, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1994, s.67

¹⁰⁸ Ersin Kalaycıoğlu, , **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.175

İKİNCİ BÖLÜM

BİREYLERDE SİYASAL KATILIM VE SİYASAL ETKİNLİĞİN GELİŞİMİ

Bu başlığımızın altında siyasal katılmanın işlevi ve önemi, siyasal katılmanın davranışsal boyutu, siyasal tutumların oluşumu ve değişimi, siyasal katılmanın düzeyleri, siyasal katılmayı etkileyen faktörler, siyasal etkinlik duygusunun kapsamı ve önemi, çocukluk döneminde siyasal katılım ve siyasal etkinliğin gelişimi, ergenlik döneminde siyasal katılım ve siyasal etkinliğin gelişim boyutları ele alınacaktır.

2.1 Siyasal Katılmanın İşlevi Ve Önemi

Bir toplumda katılma yollarının açık bulunması, toplumsal gerilimi azaltıcı, yurttaşlık duygularını güçlendirici bir etki yapar. Siyasal katılmanın bir diğer işlevi siyasal yöneticilerin ve toplumsal istemlerin belirlenmesidir. Seçim yolunu açık tutmakla birlikte, halkın sorunlarını ve eleştirilerini dile getirme olanaklarını kısıtlayan rejimler, bir tür seçkinler yönetimi istiyorlar demektir.¹⁰⁹ Bu da halkın yönetimde söz sahibi olmasını engelleyerek katılmanın minimum olmasına yol açar.

Siyasal katılma, vatandaşların gereksinme ve isteklerinin hükümete aktarılmasını sağlar. Önceden belirlenmiş amaçlara bağlı olmadan amaçların belirlenmesinde, önceliklerin saptanmasına ve hangi kaynakların amaçların gerçekleştirilmesine ayrılacağına gösterilmesine yarayan bir tekniktir. Bunun yanında otoritenin kendinden emin olmasını ve insanların hükümetten memnun olduğunu gösterir. Katılma, vatandaşlık erdemlerini edindiren bir öğenin aracı olarak görülmüştür. Bu konuda John Stuart Mill, “ özgür bir siyasal sistemin sağladığı en belirgin yararlarından biri, aklın ve duygunun terbiyesidir ki, bu ülkelerin yüce çıkarlarını etkileyen eylemlere katılmaları istendiği zaman, toplumun en alt düzeyindeki insanlara bile aktarılabilir. ” diyerek katılımın önemini vurgulamıştır.¹¹⁰

¹⁰⁹ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Sistemler*, s,184

¹¹⁰ Muzaffer Bimay, *Ketileşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Siyasal Katılma Olgusu Üzerindeki Etkisi: Batman İli Örneği*,(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002), s,27

Çağdaş demokrasilerde işçilerin işletmelerin, öğretim üyelerinin ve hatta öğrencilerin üniversitelerin yönetimine katılmaları uygulamaları artmaktadır. Bu şekilde verimlilik artar ve yabancılaşma giderilebilir.¹¹¹

Katılma, bireylerin demokratik değer ve süreçleri benimsemesi ve bu değer ve süreçlere bağlılığın sürdürülmesini amaçlar. Başka deyişle katılma uygulamaları bireyin yalnız davranışlarını değil, aynı zamanda demokratik değer ve süreçlere karşı yönelimlerini etkilemeyi de amaçlamaktadır.¹¹² Siyasal katılmaya dayanan toplum düzeni, halkı daima siyasal hayatın içine sokulmaya çalışılan bir kurumsal çerçeve içinde ele almaktadır.¹¹³

Siyasal katılmanın amacı ise;

- Çıkarlarını korumak
- Arkadaş edinme, sosyal dayanışma
- Dünyayı anlamak
- Çeşitli psikolojik tatminsizlikleri ikame etmek
- Toplumda kendine bir yer edinmek
- Yabancılaşmak istemediği içindir.¹¹⁴

2.2. Siyasal Katılmanın Davranışsal Boyutu

Siyasal katılmayı her şeyden önce sosyal bir davranış olarak ele almak gerekir. Bu yüzden siyasal davranışlar da, insan davranışlarının tabi olduğu genel düzen çerçevesinde meydana gelir. İnsan davranışının psikolojik analizini yapabilmek için siyasal davranışı da açıklamak gerekir. En genel anlamıyla davranış, organizmanın çevreden gelen etkiye karşı göstermiş olduğu tepkidir. Etki ile tepki her davranışta zorunlu olarak bulunması gereken iki ana unsurdur. Organizmadaki inanç, tutum ve ihtiyaçlar bazı ön yönelimler şeklinde ortaya çıkarak algılanmış uyarılarla birlikte davranışa yol açarlar. Gerçekleşen davranış geriye dönerek hem çevreyi değiştirebilir hem de organizmayı tatmin ederek ya da sıkıntıya sokarak etkileyebilir.¹¹⁵

¹¹¹ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s.184

¹¹² Birkan Uysal, **Siyasal Katılma Ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, TODAİE Yayınları, No: 299, Ankara, 1984

¹¹³ Deniz Baykal, s.3

¹¹⁴ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s.187

¹¹⁵ Deniz Baykal, s. 29–30

Siyasal davranışta, davranışa yol açan etki ile bu etkiye gösterilmesi gereken tepkinin biçiminin ve rolünün belirlenmesinde rol oynayan faktörler siyasi niteliktedir. Yani, siyasi davranışların yön ve yoğunluk dereceleri önemli oranda siyasi koşullarla belirlenir.¹¹⁶

Siyasal davranışın psikolojik boyutu ile ilgilenilmesinin nedeni; aynı sosyo-ekonomik değişkenler değişik bireylere aynı yönde etkide buldukları zaman, sonucun tek tip bir siyasi davranış olmamasıdır.

Bazı psikologlar otoriteci kişilik, dogmatik kişilik gibi psikolojik yapılar saptayarak, bunların davranışsal sonuçlarını incelemiştir. Diğerleri ulusal karakter gibi, özellikler üzerinde durmuşlardır.

Siyasal davranışı etkileyen psikolojik değişkenler olumlu ve olumsuz değişkenler olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

2.2.1. Olumlu Etkiler

Bu etkiler etkinlik duygusu, sosyal girişkenlik ve yurttaşlık duygusu olmak üzere üç başlık altında ele alınabilir.

2.2.1.1. Etkinlik Duygusu

Çevresini etkileyebildiğini, denetleyebildiğini gören, düşünen kimseler her türlü toplumsal faaliyete katılma isteği içindedirler. Etkinlik duygusu, sadece siyasi sistemle ilgili değildir, kişinin çevresiyle olan tüm ilişkilerinde rol oynamaktadır. Almond ve Verba, etkinlik duygusunun siyasi davranışla ilişkisini saptamak için siyasi etkinlik ve idari etkinlik duygusu gibi iki özel değişken önermişlerdir. Kendini siyasi bakımdan etkin gören kimse, kendisinin siyasi sisteminin eylemlerini, kararlarını etkileyebileceğine inanır, idari etkinlik duygusu olan kişi ise, devlet dairelerinde ve benzeri kurumlarda işleri takip edebileceğini, haklarını arayabileceğini düşünür.¹¹⁷

Siyasi kültür katılıma elverişli ise, yurttaşların etkinlik duygusu daha aktiftir. Bundan başka, siyasi kültürün bazı temel nitelikleri, etkinlik duygusunun farklı

¹¹⁶ M. Prelot, **Politika Bilimi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1972, s.1'den aktaran: Hakkı Kızılloluk, "Temsil Açısından 1960 Sonrası Türk Siyasi Yaşamının Sosyolojik Çözümlemesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, SBE, İstanbul, 1994, s.23

¹¹⁷ İlder Turan, s.86-87

biçimlerde ortaya çıkmasına yol açabilir. Siyasal kültür, siyasal hayata etkin bir biçimde katılan yurttaş tipine, siyasi sistemle tek yönlü bir ilişki içinde olan uyruk tipine veya siyasal ufku sınırlı yerel insan tipine dayanabilir. Her kültürde ortaya çıkacak etkinlik duygusu farklılaşacaktır. Birçok toplumda bireyler, yalnızca uygulamaları seyretmekle yetinirler. Bireyler birtakım nedenlerle kendilerini güçsüz gördükleri ve hissettikleri zaman siyasal sürece girmeyi pek tercih etmezler ve siyasal sürecin dışında kalmayı seçerler. Bu hem halkın sorunlarının yürütme organına taşınamaması, hem de yürütme organının halkla bütünleşememesi gibi katılımcı ve güçlü demokrasi bakımından istenmeyen bir sonuç ortaya çıkarır.¹¹⁸

İşte bu sonucun ortaya çıkmaması için bireylerin aktif bir biçimde siyasal katılma göstermeleri ve etkin olmaya çalışmaları gerekir.

2.2.1.2. Sosyal Girişkenlik

Bazı bireyler, çevrelerindeki kişilerle karşılaştıklarında daha girişimci, örgütlendirme yeteneğine sahip olarak belirlemektedirler.¹¹⁹ Sosyal girişkenlik, sosyal ilişkilerde bir rahatlık duygusu ve bunlar için gerekli beceriye sahip olmaktır. Bu nitelikleri taşıyan bireyler, sosyal ve siyasal yaşamda daha etkin olmakta ve katılım için gerekli nitelikleri taşımaktadırlar. Bazı kimseler ise bunun tam aksi yönde davranabilmekte yani pasif kalabilmektedir. Bu kişiler katılım açısından zayıf kalan bireylerdir.

2.2.1.3. Yurttaşlık Görevi Duygusu¹²⁰

Toplumsal ve siyasal sorumluluk duygusunun gelişmesi, yurttaşlık anlayışının temelini oluşturur.¹²¹ ‘Yurttaşlık görevi duygusu’, bireyin etkili olup olmayacağını düşünmeksizin siyasal sürece katılmasıdır.¹²²

Doğrudan doğruya bizi ilgilendirmeyebilen olayların sorumluluğunu duyabilmek; sistemsal karşılıklı bağımlılıkların geliştiği çağdaş toplum yapılarında, psikolojik hareketliliğin ve duygu sezgisinin gelişmesi sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Katılıma ve bireysel özgürlüklere geniş yer veren siyasal düzenler,

¹¹⁸ M. Akif Çukurçayır, a.g.e, s.58–59

¹¹⁹ İlder Turan, s.67

¹²⁰ M. Akif Çukurçayır, s.59

¹²¹ Türker Alkan, s.41

¹²² M. Akif Çukurçayır, s.59

yurttaşların sorumluluk duygusundan ve yurttaşlık anlayışından geniş ölçüde yararlanmak zorundadırlar. Bu anlayışın gelişme derecesi ve tarzı, siyasal yapının otoriterlik eğilimini belirleyen öğelerden birisi olacaktır.

Yapılan araştırmalar, ABD’de çocukların, yurttaşların haklarına ilişkin bilgileri ilkökul çağlarında edinmeye başladıklarını göstermiştir. Siyasal etkinlik duygusunun gelişmesinde bu bilgiler önemli rol oynuyor. Bu yaşta, çocuklar oy vermeyi çok önemli sayıyorlar. Diğer siyasal etkileme süreçlerini bilmedikleri için, bireyin verdiği oyun son derece önemli olduğunu düşünüyorlar. Yurttaşın en önemli görevlerinden birisinin oy vermek olduğu kanısını ediniyorlar. Yapılan seçimlerin sonuçlarına çocukların gösterdiği duygusal tepkilerin son derece benzer oluşu da dikkat çekiyor.

Çocuğun, ilk çevresinin ötesinde sorumlulukları, hakları, çıkarları olduğunu sezmeye başlaması; bu hak ve sorumlulukları düzenleyen uyulması zorunlu yasaların varlığını anlayıp benimsemesi, siyasal toplumsallaşma yolunda attığı en önemli adımlardan birisidir.¹²³ Toplumda bir etkinliğinin olabileceğini düşünmeye başlayan çocuk bu aşamadan sonra hakkını arama mücadelesine girecek ve siyasi katılımın bazı örneklerini sergilemeye başlayacaktır.

2.2.2. Olumsuz Etkenler

Bu etkenler siyasi yabancılaşma, anomi ve cynicism yani kelbilik duygusu olmak üzere üç başlık altında incelenebilir..

2.2.2.1. Siyasi Yabancılaşma

Yabancılaşma, siyasal sistemin birey için bir anlam ifade etmediği, gerçek gereksinimlere yanıt veremediği ve kendisini gerçekleştirmesini engellediği durumlarda ortaya çıkabilen bir özelliktir ve bireyin siyasal sistemden tamamen kopması durumudur.¹²⁴ Başka bir deyişle siyasal yabancılaşma, birey ile siyasal yapı arasında meydana gelen kopma ve uzaklaşma sürecidir. Bu süreçte birey, siyasal sistemin siyasal değerleriyle çelişir ve bu siyasal değerler ile kendi siyasal değerleri arasında uyum sağlama imkânı bulamazsa, siyasal sisteme yabancılaşır.¹²⁵

¹²³ Türker Alkan, s.41/44

¹²⁴ M. Akif Çukurçayır, s.59

¹²⁵ Doğu Ergil, **Yabancılaşma Ve Siyasal Katılım**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1980, s.225

2.2.2.2. Anomi (Sosyal Edilgenlik)¹²⁶

Toplumsal yapıdaki önemli değişmelerin, bireyle toplum arasındaki bütünleşmeyi olumsuz yönde etkilemesi sonucu ortaya çıkan kriz halidir. Başka deyişle anomi, yerleşmiş sosyal değer ve normların aşınması, güvenilirliklerini kaybetmeleri anlamına gelir.¹²⁷Anomide olayların üzerinde etkili olma ümidi kaybedilir, güçsüzlük ve normsuzluk durumları bir arada bulunarak, genel bir değer, inanç ve doğrultu eksikliği ya da karışıklığı belirir.¹²⁸

2.2.2.3. Cynicism

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik değişkenlerden birisi olan cynicism ise,¹²⁹bireysel soyutlanmada güvensizlik, şüphecilik ve düşmanlık duyguları ile siyasal hayata karşı patolojik sayılabilecek derecede kökten takınılan olumsuz bir tavidir. Bu belirli bir sisteme karşı muhalefetle karıştırılmamalıdır, çünkü soyutlanmış kimsenin hiçbir siyasal sisteme olumlu yönelimi yoktur.¹³⁰

Bu üç kavram, genellikle, siyasal sistem ile birey arasında sağlıklı ve anlamlı bir ilişkinin yokluğuna işaret ediyorsa da dengesizliğin kaynağı ve hedefi üçünde de farklıdır. Yabancılaşmada güçlünün kaynağı daha çok sistemle ilgilidir. Sistemin içi gelişmesi sonucu bireyi aşması, bireyin kendisi ile anlamlı bir ilişki kurmasını önleyici bir yapı değişikliği geçirmesi buna sebep olmaktadır.

Anominin kaynağı da çoğunlukla sistemdir. Durkheim, toplumdaki iktisadi kriz veya hızlı refah artışı gibi yapısal değişmeye yol açan olayların, toplumu anomie dediği genel bir normsuzluğa ve boşluğa götüreceğini söylemişti. Böyle olağanüstü durumlarda intiharların yükselişini de bu olaya bağlamıştı. Yabancılaşmadan farklı olarak anominin hedefi, bireyin kendisidir. Birey kendisini güçsüz, normsuz ve tecrit olmuş hisseder. Çoğunlukla da bu durumdan haberdar değildir.

Cynicism'in kaynağı ise doğrudan bireydir, Cynicism bireyin kişilik yapısının ve dış dünyaya genel yöneliminin bir sonucudur. Buna karşılık cynicismin temel hedefi siyasal sistemdir.¹³¹

¹²⁶ M.Akif Çukurçayır, s.60

¹²⁷ Deniz Baykal, s.103

¹²⁸ M.Akif Çukurçayır, s.60

¹²⁹ Deniz Baykal, s.103

¹³⁰ M.Akif Çukurçayır, s.60

¹³¹ Deniz Baykal, s.103–104

2.3. Siyasal Tutumların Oluşumu ve Değişimi¹³²

Tutum,¹³³ bireyin kendi ruh halini diğer insanlara ifade etme biçimi olduğu kadar,¹³⁴ belirli bir konudaki kanı ve davranışların kaynağını oluşturan, onlar arasındaki bağlantıyı ve bir anlamda tutarlılığı sağlayan bir olgudur. Kanı ise, belirli bir anda belirli bir soruya ilişkin düşüncelerdir. Tutum belirli bir konudaki kanı ve davranışların tümüdür.yani tutum, kanı ve davranışları kapsar.

Örneğin bir kişi otoriter bir tutuma sahipse, buna dayanarak, onun birçok ayrıntıdaki kanı ve davranışlarını önceden tahmin edebiliriz: Aile babanın egemen olmasından yanadır. Demokratik uygulamalardan hoşlanmamakta, disiplinli bir rejim istemektedir. İnsanların eşit yaratılmadıklarına, bu nedenle de bazılarının buyurması, bazılarının da buna boyun eğmesi gerektiğine inanmaktadır. Ona göre insanlar gibi ırklar da eşit yaratılmamışlardır. Bazı ırklar üstü, bazıları ise aşağıdır. Üstün ırkların dünyayı yönetmesi gerekir.

Tutumların bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç boyutu vardır. Bilişsel öge bireyin tutum nesnesine inançları, duygusal öge bireyin tutum nesnesine yönelik duyguları ve davranışsal öge de bireyin tutum nesnesine yönelik nasıl davranacağına ilişkin eğilimleridir.¹³⁵

Tutumlar, küçük yaşlarda başlayan öğrenme süreci sonunda gelişmektedir.¹³⁶ Kişinin hayatı boyunca sahibi olduğu tutumları, çocukluk çağlarında başlayan toplumsallaşma sürecinde edindiği deneyimlerle yakından ilgilidir.

Kişi dünyaya geldiği andan itibaren, doğuştan sahip olduğu özelliklere ailenin etkisi eklenmeye başlar. Böylece toplumsallaşma süreci de başlamış olur. Ama aynı koşullarda yetişen ikiz kardeşlerin bile, ilerde benzer durumlarda farklı davranmalarının nedeni, özgeçmişler arasındaki ayrıntı da olsa farklılıklardır. Tutumların oluşumunda tüm bu etkenlerin katkısı vardır.

¹³² J.L. Freedman, D.O. Sears, J.M. Carlsmith, **Soyal Psikoloji**, Çev. A.Dönmez, İkinci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s.319

¹³³ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, s.136

¹³⁴ Elwood N. Chapman, **Tutum**, Alfa basım yayım, İstanbul, 1999, http://www.gata.edu.tr/kutuphane/Kitap_Ozetleri/Tutum.htm, (28.05.2006)

¹³⁵ Michael A. Milburn, **Sosyal Psikolojik Açıdan Kamuoyu Ve Siyaset**, Çev. A. Dönmez, V. Duyan, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s.27

¹³⁶ Çiğdem Kağıtçıbaşı, **İnsan Ve İnsanlar**, Sekizinci Basım, Evrim Basım, İstanbul, 1992, s.86

Freud'a göre insandaki temel tutumlar çocukluk yıllarında oluşur ve bunlar ileriki yıllarda pek fazla değişmezler. Ona göre, çocuğun ana ve babası ile ilişkilerinin izleri tüm yaşam boyu silinmez. Çocukta ilk olarak aile çatısı altında zevk ilkesi egemen olmaya başlar. Yemek, içmek, uyumak, küçük ve büyük abdestini yapmak dâhil, hemen her şey onun isteğine göre düzenlenmiştir. Oysa zamanla durum değişecek, toplumsal baskı ve yasaklarla birlikte 'gerçek' ilkesi' ortaya çıkacaktır.

Kişinin siyasal tutum ve davranışlarının oluşumunda rol oynayan deneyimlerinin başında, siyasetle doğrudan ilgili olanlar gelir. Örneğin kişinin ailesinden başlayarak karşılaştığı otorite ile ilgili ilişkilerinin, onun siyasal tutumunun belirlenmesinde özel bir yeri vardır. Otoriter bir babanın oğlu, demokratik tartışmalara ve demokrasinin gerektirdiği hoşgörüyü az yatkın olacaktır. Otoriter bir yönetimi, babanın yerini tutacak bir önderin tartışılmaz üstünlüğünü tercih edebilecektir. Kendisi eline yetki geçirdiği zaman da otoriter bir yönetim biçimini benimseyecektir. Kendisi üstlerine koşulsuz boyun eğmek durumunda olan kişi, bu bağımlılığını unutabilmek için, kendinden aşağıda olanları ezmek eğilimi taşıyabilir. Bir çavuş genellikle bölük komutanından daha sert ve hoşgörüsüzdür.

Siyasal rejimin işleyişiyle ilgili yaşanmış olaylar da siyasal tutumların oluşumu ve değişiminde önemli bir rol oynarlar. Yaşanmış bir savaş, çoğunlukla eski savaşçıları tutucu ve otoriter tutumlara iterken, toplumda geniş bir savaş aleyhtarlığı akımının doğmasına da neden olur. Tarihin derinliklerinde kalmış birçok savaş ise bazı toplumlarda 'geleneksel düşman kanılarının' doğmasına ve savaşlardan birçok kuşak sonra doğanların bile siyasal tutumlarında rol oynamasına katkıda bulunmuştur.¹³⁷

2.4. Siyasal Katılmanın Düzeyleri

Bireylerin siyasete katılmaları çeşitli yoğunluklarda olmaktadır. Bazı kimseler siyasetle hiç ilgilenmezken, diğerleri siyasal faaliyetlere büyük zaman, emek ve maddi olanak ayırmaktadır.

¹³⁷ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, s.137-140

Verba ve Nie, Amerika'da yaptıkları bir araştırmada, bireylerin siyasal yaşama altı düzeyde katılabileceklerini öne sürmüş ve şu şekilde bir sıralama yapmışlardır:

1-Siyasal sürece hiç katılmayanlar: Bu kişiler siyasetle hemen hiç ilgilenmemekte, seçimlerde oylarını dâhil kullanmaktan kaçınmaktadırlar.

2-Sadece oy kullananlar: Oldukça geniş bir vatandaş kitlesi için siyasal katılma seçimden seçime oyunu kullanmaktan ibaret kalmaktadır.

3-Kişisel sınırlı katılmacılar: Bazı kimseler oylarını kullanmaya ek olarak, daha çok kişisel sorunlarını çözmek üzere özellikle devlet memurlarıyla ilişkide bulunmaktadırlar.

4-Topluluk düzeyinde katılmacılar: Bazı vatandaşlar çevresel ya da belirli toplumsal sorunların çözümü için kısmen bireysel olarak fakat genellikle örgütler, gruplar aracılığıyla siyasal süreci etkilemeye çalışmaktadırlar.

5-Kampanyacılar: Bir kısım vatandaş, seçim kampanyalarına da faal olarak katılmaktadır.

6-Son bir grup vatandaş ise, saydığımız faaliyetlere ek olarak siyasal partilerde görev almakta, her türlü siyasal faaliyette yer almaktadır.¹³⁸

Siyasal katılmanın çeşitli düzeylerde gerçekleşmesi, onun farklı ölçütler temel alınarak değişik sınıflandırılmalarının yapılmasına neden olmuştur. Robert Dahl siyasal katılmayı yoğunluk derecesine göre sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre siyasal katılma düzeylerini; 1-merak, 2-ilgi, 3-bilgi, 4-eylem olarak sıralayabiliriz. Merak; siyasal olayları izlemeyi, ilgi; siyasal olaylara önem vermeyi, bilgi; olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmayı, eylem ise; siyasal olaylara aktif olarak katılmayı ifade eder.¹³⁹

Katılmanın bu dört boyutu birbirinden kopuk ve birbiriyle ilgisi olmayan tutumlar değildir. Aksine bunların birbirleriyle yakın olarak bağlı olduğu ve bunların siyasal katılmanın değişik görüşlerini yansıttığı çeşitli araştırmalar sonucu ortaya çıkarılmıştır.¹⁴⁰

Baykal'ın yaptığı sınıflandırma ise 3' lü bir ayırımdır.

¹³⁸ İlter Turan, s.74

¹³⁹ Deniz Baykal, s.31; Kapani, a.g.e, s.131

¹⁴⁰ Münci Kapani, s.131

1-Siyasal olayları izleme: Dergi, gazete, radyo gibi kitle iletişim araçları kanalıyla siyasal olayları takip etmeyi, dinleyici sıfatı ile çeşitli nitelikteki siyasal toplantı ve mitinglere katılmayı, özel temaslarla siyasal konularla ilgilenmeyi kapsar, Siyasal olaylardan haberdar olma amacıyla, bir çeşit siyasal haber tüketicisi konumundadır.

2- Siyasal olaylar hakkında tavır takınma: Burada siyasal olayları izlemenin yanında, belli siyasal alternatiflerin yanında ya da karşısında yer alarak tavır takınmayı içerir. Bu grupta yer alan bireylerin özelliği, siyasal olayları izlemekle yetinmeyip, yeni siyasal olaylar oluşturmadan bunu açıklama gereksinimi duymalarıdır.

3-Siyasal olayların içine karışma: Siyasal katılmanın en yoğun şekli olarak, örgüt ya da eylem boyutunda aktif rol oynamayı gerektirir. Siyasal parti veya siyasal derneklere üye olmak, siyasal görevlerde bulunmak, yürüyüş, gösteri ve mitinglerde etkin olarak yer almak gibi faaliyetler bu kategori içinde sayılabilir.¹⁴¹

2.5. Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılmayı etkileyen faktörleri yaş, cinsiyet, gelir, meslek, eğitim, yerleşme birimi, kitle iletişim araçları olmak üzere yedi başlık altında inceleyebiliriz.

2.5.1. Yaş

İnsanların siyasetle ilgilenmeleri ve bilgi edinmeleri çocukluk yaşlarından itibaren aile içinde başlamaktadır. Ailenin siyasi konularla ilgilenmesi çocukta da benzer ilgi ve katılım isteği doğurmaktadır. Siyasi yönden bilgili olan ailede çocuklarda bu paralelde yetişmektedir. Aile, bu şekilde bir tarafta uyguladığı bilinçli sosyalleşme süreci ile çocuğa sosyal değer ve normları aktarmakta diğer taraftan aile içi somut ilişkilerde belli karar verme kalıplarını aktarmaktadırlar. Aile içinde başlayan bu ilgi ve bilgilenme sonraları okul ve arkadaşlık grupları içerisinde devam etmektedir. Bu çerçevede siyasi katılım, bir ölçüde davranış kalıplarının küçük yaştan itibaren gelişip istikrar kazanan, siyasete yönelik, değer ve alışkanlıklarından oluşmaktadır.¹⁴²

¹⁴¹ Deniz Baykal, s.33–34

¹⁴² Taner Tatar, s.122

Çeşitli değerler, inançlar, tutumlar, yönelimler ve beklentilerle donanması ve siyasal sistem içinde etkinlik gösterebilmesi için, bireyin belirli bir yaş sınırını da aşması gerekir.¹⁴³ Birçok araştırma siyasal katılma eğiliminin orta yaş gruplarında diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Gençler bunalımlı dönemlerde, iç ve dış önemli sorunların gündemde olduğu ortamlarda yüksek oranda siyasal katılma eğilimi içine girdikleri halde, bunu izleyen dönemlerde ilgilerinde azalma olabilmektedir. Bu durum özellikle yüksek öğrenim yapan öğrencilerde belirgindir.¹⁴⁴

Bütün bunlara rağmen yaşın hangi tarihsel döneme denk geldiği de önemlidir. Toplumsal siyasallaşma dönemlerinin oldukça yoğun yaşandığı dönemler, bireylerin yaşlarıyla siyasal katılma arasındaki etkileşimin özünü değiştirmekte ve dönüştürmektedir.

1-Gençlerin geleneksel siyasal katılma türlerine daha az ilgi gösterecekleri beklenir. Bunun yanında, gençlerin güçlü ve geleneksel yapılara karşı olan ideolojilere daha çok yakınlık duydukları gözlemlenmiştir.

2- İlerleyen yaşla birlikte bireyin siyasal tercihleri yerine oturmakta ve etkilenebilirliği azalmaktadır. Dolayısıyla yaş ilerledikçe siyasal katılım da artar.

3-Yaş, diğer siyasal kaynaklardan olan meslek statüsü ve sosyo-ekonomik statü üzerinde de etkili olabilir.¹⁴⁵

2.5.2. Cinsiyet

Bugün toplumlarda cinsiyet farklılığından kaynaklanan bir rol farklılaşması mevcuttur. Sosyal hayatın tamamında görülen bu rol farklılaşması siyasi hayatta da kendini göstermektedir. Bu farklılaşma bazen toplumun kanunlarıyla ya da zımnen koymuş olduğu müeyyideler yoluyla gerçekleşmektedir. Bazen de sosyal hayatın şartlarından kaynaklanan imkân veya imkânsızlık gibi durumlar yoluyla cinsiyet rollerinde farklılaşmalar görülmektedir. Söz konusu farklılaşmalar genelde erkeklerde siyasi katılımın sınırlarını genişletirken, kadınlarda azaltmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴³ M. Akif Çukurçayır, s.65

¹⁴⁴ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s.186

¹⁴⁵ M. Akif Çukurçayır, s.66

¹⁴⁶ Taner Tatar, s.128

Özellikle çocuk doğurma işlevinin kadında oluşu, onu ev işlerine yönlendirmektedir. Böylece de, siyasal olayların onun ilgi alanının dışına taşması doğallaşmaktadır. Bu durumun doğal sonucu kadının siyasal katılımının erkeğine bağımlı hale gelmesidir. İlginin az olduğu ya da hiç bulunmadığı bir alanda, kadın erkeğinin yaptığı tercihi fazla düşünmeden ve önemsemeden kabul edebilmektedir.¹⁴⁷

Cinsiyet ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez ileri sürülebilir:

İlk olarak, cinsiyet rollerinin siyasal katılmayı toplumsal statü ve sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi dolayısıyla belirlediği; diğer bir söyleyişle kadınların erkeklere oranla daha düşük bir sosyo-ekonomik statüde bulunmaları dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları varsayımdır. İkinci olarak, kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri dolayısıyla, erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik dolayısıyla siyasal yaşama daha az katılma olanağına sahip olduklarıdır. Üçüncü olarak, kadının, özellikle toplumun ondan ‘aile’ ve ‘ev’ e yönelik bir rol beklentisi içerisinde olması halinde, siyasal katılma gibi aile dışı ve kadın için toplumun yadsıdığı davranışları gerektirebilecek eylemlerle dolu bir yaşam biçimine sahip olması, erkeklere oranla daha zor olacağı için siyasal yaşamda yoğun zaman ve enerji harcamayı gerektirecek fazla bir etkinliği olmayacaktır. Böylece oy vermek gibi fazla zaman ve enerji harcamayı gerektirmeyecek ve aile üyeleri ile birlikte yerine getirilebilecek siyasal katılma türleri, kadınlar tarafından daha sık başvurulan katılma türleridir. Hükümet ve bürokrasiyle ilgili ilişkilerde ise, kadınlar daha çekingen bir davranış gösterirler.¹⁴⁸

2.5.3. Gelir

Gözlemler, gelir düzeyi ile siyasal katılma eğiliminin doğru orantılı olduğunu ortaya koyuyor. Gelir düzeyi yükseldikçe siyasal olaylara ilgi artarken, en düşük gelir gruplarına gidildikçe bu ilgi tamamen yok olabiliyor.¹⁴⁹

Ekonomik bakımdan güçlü olanların, eğitim düzeyi olarak yeterli olmasa bile, siyasal bakımdan etkin oldukları bilinmektedir. Türkiye’de oy verme oranı

¹⁴⁷ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s.186

¹⁴⁸ M. Akif Çukurçayır, s.64

¹⁴⁹ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s.187

bakımından gelir ve katılma ilişkisine bakıldığında, köylerdeki oy verme oranının genel olarak kentlerdekine oranla yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Gelir bakımından kendine yeterli olmayan yerleşmeler olan köylerdeki bu durum, gelir katılım ilişkisinin çok da belirleyici olmadığını göstermektedir. Seçimler katılıma en alt düzeyde ve ‘edilgen’ bir katılımdır. Gelir düzeyi yükseldikçe, daha üst düzeydeki katılma türlerine doğru bir kayma olmaktadır.¹⁵⁰

Gelir siyasal katılmayı artırıcı bir rol oynayabildiği gibi, azaltıcı bir rol de oynayabilir. Öncelikle, gelişmiş toplumlarda siyasal faaliyetler, sosyo-ekonomik statüden fazla etkilenmeyip siyasal ve örgütsel unsurlar tarafından belirlenebilir. Bu durumda, siyasal katılma ekonomik gelişmeden etkilenmez. İkinci olarak, ekonomik gelişme sonucu hükümet personelinin uzmanlaşması, hükümet faaliyetlerinin özgülleşmesi, karmaşık program ve siyasarın yaygınlaşması sonucunda birey artık hükümet ve memurlarla kişisel ilişki kuramayacağı inancına kapılıp, sadece genel konularla ilgilenerek, taleplerini yerel liderlere yönlendirebilir.¹⁵¹

2.5.4. Meslek¹⁵²

Meslek, sürekli olarak yapılması öngörülen, öğrenilmesi için belli bir eğitim ve/veya iş tecrübesi gerektiren, insanın hayatını kazanmak için yaptığı, ona manevi doyum da sağlayan ve genel geçer ahlak kuralları ile çelişmeyen bir faaliyettir.¹⁵³

Aile ve okul gibi çevrelerde olgunlaşan ve yavaş yavaş sosyalleşme süreci içinde ilerleyen birey, daha sonra işyeri içinde de kendi şahsiyetini bulur ve geliştirir. Çalışma hayatı, okul ve aile gibi bireyi saran başka bir sosyal çevredir. Şahsiyetini bulan ve farklı konu ve faaliyet alanları ile ilgi kurarak sosyal ilişkilerini artıran ve yoğunlaştıran birey, artık farklı amaçlar güden, farklı kuruluşların (kooperatif, mesleki kuruluş, sendika vb.) faaliyetlere katılarak sosyal hayat içinde sadece şahsiyetini geliştirmiş olmakla kalmamakta, ama ilgi kurduğu birbirinden farklı alanlarda yaratıcı olma özelliğini de geliştirmektedir.¹⁵⁴

¹⁵⁰ M. Akif Çukurçayır, s.74

¹⁵¹ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim** , s.220

¹⁵² Taner Tatar, s.138

¹⁵³ Kariyer Danışmanlık Ve Eğitim Merkezi, http://www.kademe.com.tr/meslek_nedir.php, (17.05.2006)

¹⁵⁴ Mustafa Erkal, **Sosyoloji**, Der Yayınları, Genişletilmiş Sekizinci Basım, İstanbul, 1997, s.88

İnsanların sosyal hayatlarının büyük bir kısmını kapsamaları açısından, bireylerin sahip oldukları meslekler oldukça önemlidir. Meslekleri gereği insanlar, belirli gruplarla temasta bulunurlar, bazı davranış kalıpları geliştirirler, baskı ve menfaat gruplarına mensup olurlar, herhangi bir mesleğe sahip olmak için belirli kültürel faaliyetlerde bulunur veya eğitim sürecinden geçerler. Dolayısıyla, meslekler siyasi hayatın daha fazla içinde bulunurlar. Böylece bu gibi mesleklerin mensupları siyasi kararlardan etkilendikleri oranda siyasete katılırlar.¹⁵⁵

Türkiye gibi sürekli döviz darlıklarının yaşandığı bir ülkede, gerek dış ticaretle uğraşanların, gerek hammadde ve makine bakımından ithalata bağımlı olanların, hükümet faaliyetlerini yakından izlemeleri olağandır.¹⁵⁶

Ahmet Taner Kışlalıya göre; en etkin siyasal katılma genellikle serbest meslek gruplarında görülüyor. Bu arada iş çevresi de siyasal katılma açısından önem taşıyabilmektedir. Eğitim seviyesinin düşük olduğu, aile etkisinin azaldığı durumlarda, iş çevresinin etkisi artmaktadır.¹⁵⁷

2.5.5. Eğitim

Eğitim, siyasi toplumsallaşma sürecinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Eğitim sayesinde bireyler hangi kanalları kullanarak siyasete katılacaklarını öğrenirler.¹⁵⁸ Bireyin kendiliğinden bir siyasal davranışta bulunabilmesi, onun günlük yaşamını nasıl biçimlendirdiğine bağlı olarak değişir. Görev duygusu, kişisel ilişkiler, yaşama çevresi ile ilişkileri, aldığı eğitimin sağladığı bilinçli davranışlar, bireyi siyasal davranış için cesaretlendiren niteliklerdir.¹⁵⁹

Eğitim gören bir kimse siyasal katılmanın istenilen bir davranış olduğuna inanabilir, siyasal sistem hakkında daha çok bilgiye sahip olması dolayısıyla da, siyasal faaliyetlerde bulunmak için kendini daha yetenekli ya da daha hazır hissedebilir.¹⁶⁰ Ama eğitim düzeyinin büyük ölçüde gelir düzeyine bağımlı olduğu da unutulmamalıdır. Yani iyi bir gelir düzeyine sahip birey daha kaliteli ve sağlam bir eğitim alabilir. Alt gelir grupları aynı zamanda düşük bir eğitim düzeyinde

¹⁵⁵ Taner Tatar, s.138

¹⁵⁶ İlter Turan, s.7

¹⁵⁷ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s.187

¹⁵⁸ Taner Tatar, s.144

¹⁵⁹ M. Akif Çukurçayır, s.69

¹⁶⁰ İlter Turan, s.77

bulduklarından, onlara siyasete ilgisizliklerinin bu iki etkenin ortak ürünü olduğu söylenebilir.¹⁶¹

Eğitimin siyasal katılmaya ilişkin işlevleri oldukça fazladır:

Birinci olarak, eğitim düzeyi arttıkça, birey için katılma bir yurttaşlık görevine dönüşür. İkinci olarak eğitim, bireye çevresini değiştirme becerisini kazandırır; üçüncü olarak, bireye gelir ve sosyal statü sağlar; dördüncü olarak, bireyin soyut ve genel kavramlarla düşünmesini kolaylaştırır; beşinci olarak, eğitilmiş bireylerin çevreleriyle ve dış dünyayla ilgili bilgileri, onlara farklı yaşam alanlarıyla daha kolay iletişim kurma olanağı sağlar ve son olarak, eğitilmiş bir birey bir grup içerisinde davranma alışkanlığı kazanır. Yalnız bir sınıfın ya da bir grubun üyeleriyle değil, birçok grubun üyeleriyle iletişime geçebilme özelliğini kazandırır.¹⁶²

2.5.6. Yerleşme Birimi ve Siyasi Katılım

Yerleşme birimi ile siyasî katılım arasındaki ilişki konusunda başlıca iki farklı düşünceden söz etmek mümkündür. Birinci görüşe göre şehir hayatı siyasî katılımı arttırmaktadır. Şehirleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak kabul eden bu görüşten hareket edenler, şehirlerin siyasî katılımı kamçılayan bir kültürel çerçeve oluşturduğunu iddia etmektedirler. Buna göre şehir hayatı, modern olduğu kadar katılımcı bir kültüre de beşiklik etmektedir. Ayrıca, şehir hayatı sağladığı eğitim imkânları ve yoğun bir tali grup faaliyetleri ortamı oluşturması dolayısıyla siyasî olayları izleme ve siyasî kararlara katılma imkânlarının, kırsal hayata oranla çok daha fazla olduğu bir çevre oluşturmaktadır.¹⁶³ Kentte yoğunlaşma, yüksektir. Toplumsal etkileşimin farklılaşması, yoğun iletişim ve grup dinamikleri kente özgü niteliklerdir ve bu nitelikler kentlilerin siyasal yaşama daha fazla katılımını sağlarlar.¹⁶⁴

İkinci görüşe göre, ferdin siyasî hayata katılması için gerekli olan siyasî güdülerini yerleşim yerlerinin büyüklüğü azaltacak, hatta tamamen ortadan kaldıracaktır. Böylece, içinde yaşadığı yerleşim birimi büyüdükçe ve siyasî yapı karmaşıklaştıkça ferdin siyasî kararlara katılmasındaki sıra dışı etkinliği azalacak ve

¹⁶¹ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Sistemler*, s.187

¹⁶² M. Akif Çukurçayır, s.70

¹⁶³ Taner Tatar, s.148

¹⁶⁴ M. Akif Çukurçayır, s.68

bir noktadan sonra da bu etkinlik tamamen kaybolabilecektir. Dolayısıyla, siyasî katılımın küçük yerleşim birimlerinde, büyük yerleşim birimlerine oranla, daha yoğun olması beklenebilir. Bu iki farklı görüşten de anlaşılacağı gibi, yerleşim birimi ile siyasî katılım arasında evrensel bir ilişkiden söz etmek mümkün görünmemektedir.¹⁶⁵

2.5.7. Kitle İletişim Araçları ve Siyasi Katılım

Günümüz kitle iletişim araçları siyasi katılım açısından önemli bir ağırlığa sahiptir. Oldukça farklılaşan ve giderek daha çok bireyin kullanmasıyla günlük yaşamın bir parçası haline gelen kitle iletişim araçları, açık bir toplum olmanın, yönetim ve siyaseti kavranabilir kılmanın ve demokratik gelişmenin olmazsa olmaz araçları durumuna gelmişlerdir.¹⁶⁶

Kitle iletişim araçlarının siyasî katılımı ile olan ilişkisi konusunda iki farklı görüşten bahsetmek mümkündür. Birinci görüşe göre, kitle iletişim araçlarını izleme, siyasî katılımı azaltıcı bir etki yapmaktadır. Bunun sebebi ise, kitle iletişiminin siyasetçiye ve siyasete olan güvenini zedelemesidir. Böylece siyasete bir ilgisizleşme meydana gelmektedir. Diğer görüşe göre ise kitle iletişimi siyasî sosyalleşmeyi gerçekleştirmek suretiyle katılım üzerinde olumlu tesirlerde bulunmaktadır. Bu şekilde kitle iletişim araçları siyasî ilgiyi geliştirmek suretiyle siyasî katılımı arttırmaktadır. Katılımı arttırıcı bu etki, kitle iletişim araçlarının bir propaganda aracı olması ve kamuoyunu oluşturmadaki rolü göz önünde bulundurulduğunda daha da önem kazanacaktır.¹⁶⁷

Kitle iletişim araçlarını izleyebilen birey, çevresindeki olaylar hakkında bilgilenir ve bu bilgilenmeyle bireyin yaşam çevresini algılaması daha bir kolaylaşır. Kitle iletişim araçlarını daha çok izleyenlerin siyasal yaşama daha yoğun katıldığı, ilgilendiği ve siyasal yaşam hakkında tartıştığı gözlenmiştir. Kitle iletişim araçlarının sağladığı olanaklar, başka ulusların siyasal sistemleri ve siyasal edimimleri hakkında bireyin bilgilenmesini sağlamakta ve onu siyasal mekanizma ile daha ilgili olmaya zorlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının, katılma üzerinde dolaysız etkisi olan

¹⁶⁵ Taner Tatar, s.148

¹⁶⁶ M. Akif Çukurçayır, s.71

¹⁶⁷ Taner Tatar, s.155

propaganda işlevi ile siyasal ilgi, siyasal bilgi ve örgütsel etkinliği özendiren dolaylı etkileri de vardır.¹⁶⁸

2.6. Siyasal Etkinlik Duygusunun Kapsamı ve Önemi

Siyasi etkenlik duygusu, seçimlerdeki karar özgürlüğünden başlayarak parlamentoda temsile kadar siyasal partilerdeki etkinliğe, siyasal ve sosyal yapıdaki ve her düzeydeki karar verme organlarında etkin biçimde temsil edilmesine kadar uzanan birçok alanı kapsamaktadır.¹⁶⁹

Siyasal etkinlik duygusunun tespitinde kullanılan ölçek, bireylerin kendilerini siyasal yollarla netice alabilecek güçte görüp görmediklerine ve bu yolları kullanmaya hazır olup olmadıklarına dayanmaktadır.¹⁷⁰ Siyasal etkinlik duygusunu, bireyin içinde yaşadığı siyasal sisteme veya onun parçalarına etki etmek suretiyle sistemi kendi yararına kullanabileceği inancı olarak tanımlayan Kalaycıoğlu, yaptığı bir eylem karşısında hiçbir sonuç alamayacağını hatta yaptırımlara hedef olabileceğini düşünen bir bireyin o eylemi yapabilmesinin son derece güç olabileceğini ifade etmiştir.¹⁷¹

Siyasi etkinlik duygusunun insanlarda düşük seviyede bulunması neticesinde ise, bireyler siyasal süreçte kendilerini türlü nedenlerle etkisiz ve güçsüz görecekle, genellikle merkezi kurumlara soğuk ve uzak kalacaklardır. Buda sonuç olarak siyasal katılmayı kısıtlayarak hükümet uygulamalarının etkisiz olmasını ve halka inememesine yol açacaktır.¹⁷²

2.6.1. Siyasal Etkinlik Duygusu Türleri

J. Rosenstone ve J.M. Hensen siyasal etkinlik duygusunu içsel etkinlik ve dışsal etkinlik olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutmaktadır. Aşağıda Önce içsel etkinlik ve daha sonra da dışsal etkinlik kavramlarını göreceğiz

¹⁶⁸ M. Akif Çukurçayır, s.72

¹⁶⁹ Meryem Koray, 'Kadın Adına Gündem Oluşturmak', Amme İdaresi Dergisi, C-23, S-3, Haziran, 1990, s.87

¹⁷⁰ Deniz Baykal, s.98

¹⁷¹ Ersin Kalaycıoğlu, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma*, s.39-40

¹⁷² Ahmet N. Yücekök, *Siyasetin Toplumsal Tabanı*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1987, s.23

2.6.1.1. İçsel Etkinlik

İçsel etkinlik, bireylerin siyaseti anlama kabiliyetine olan inancı ve pratik siyaset yeteneğine olan güvenidir. Bu duyguya sahip olan bireyler aktif bir siyasal katılımın gerektirdiği bütün görevleri tam olarak yerine getirirler. Oy verirler, seçim kampanyalarına katılırlar, siyasi tartışmalara girerler, parlâmentoya mektup yazarlar vb. Rosenstone buna “kendi kendine yeterlilik duygusu” da denilebileceğini belirtmiştir.

2.6.1.2. Dışsal Etkinlik

Bireylerin, faaliyetlerinin hükümet kararlarını etkileyeceğine olan inancıdır. Birey yaptığı faaliyetlerle hükümet kararlarını kendi lehine ve çıkarlarına yönelik olarak etkileyebileceğine inanmaktadır. Bu tür etkinlik duygusu taşıyan bireyler sadece katılımı yani oy vermeyi denerler. Ancak hükümet kararların etkilemek için adaya para yardımında bulunurlar, üst düzey bürokratlarla temasa geçerler ve hükümet kararlarını etkileyebilecek diğer yollara başvururlar.¹⁷³

Şimdi de çocukluk ve ergenlik dönemindeki siyasal katılma ve siyasal etkinliğin gelişimini incelemeye çalışalım

2.7. Çocukluk Döneminde Siyasal Katılma ve Siyasal Etkinlik

Çocukluk dönemine verilen büyük önem, kişilik şekillenmesinde ilk yılların karar verici etkisi olduğunu ileri süren psikanalitik görüşün etkisi altında olmaktadır.

2.7.1. Kişiliğin Bir Bütün Olduğu Düşüncesini Savunan Görüşler

Çocukluk dönemine büyük önem veren yaklaşımın varsayımı, kişiliğin bir bütün olduğu, siyasal konulara gösterilen tepkilerle, siyasal olmayan konulara gösterilen tepkiler arasında dizgisel bir ilişki bulunduğu. Bireyin kişilik gelişmesinde kritik olan dönemler incelenecek olursa, siyasal kişiliğin gelişme dinamiğine değin bilgiler de elde dileyebilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra pek çok çalışmanın konusu olan otoriter kişilik kavramı, bun yaklaşımın en iyi örneklerinden birisidir.

¹⁷³ Steven Rosenstone, **Mobilization**, Participation And Democracy İn Amerika, Mc Publishing Company, New York, 1993, s.144

Bu alanda, otoriter kişilik çalışmalarının dışında yapılmış bazı başka çalışmalar da vardır. Örneğin 1950'lerde yapılan bir araştırmaya göre (Mussen ve Warren) siyasal duyumsamazlık ve siyasal girişkenlik, aslında, kişilikteki edilgin ve etkin yönelimlerin bir uzantısından başka bir şey değildir. Siyasal bakımdan girişken olan bireyin belirgin kişilik özelliği, kendisini anlamak için gösterdiği çaba ve kendi yönelimlerini kabul edebilme konusundaki yeteneğidir. Siyasal duyumsamazlık gösteren bireyler ise, genel olarak edilgindirler, duyumsuzdurlar ve kendilerini tehdit ediliyor olarak görürler. Temel düşmanlık duyguları olduğu halde bunu kabul edemezler. Otoriteyi ve geleneksel değerleri benimseyen, toplumsal etikete değer veren kişiler olarak görülürler. Burada çizilen siyasal duyumsamazlık boyutları; evdeki soğuk duygusal ortamda; sert ve katı bir disiplin altında geliştiği öne sürülen otoriter kişiliği oldukça andırıyor.

Yapılan başka bir araştırmada (Renshon 1974), toplumsal sınıf-toplumsallaşma-kişilik kontrolü-siyasal düzene duyulan güven değişkenleri arasında sıkı bir bağ bulunduğu saptandı. Orta sınıftan gelen ana-babalar; mutluluk, merak, özdenetim öğelerine ağırlık vererek çocuklarını yetiştiriyorlar. Böylece çocukların kendi kendini yönetebileceği, kendi gereksinmelerini kendi girişimleri ile giderebileceği varsayılıyor. Emekçi sınıftan gelen ana, babalar ise, söz dinleme, temizlik-paklık, kurallara uyma gibi öğelere önem vererek çocuklarını yetiştiriyorlar. Fazla özerklikle yetişen çocuklarda iç denetim, az özerklikle yetişen çocuklarda dış denetim nitelikleri gelişiyor. Özdenetimi az olanların devlete karşı çok az güven duyduğu ortaya çıkıyor. Dış denetim niteliği ağır basan kişiler, kendilerinden çok sistemi suçlama eğiliminde oluyorlar. Özdenetimi ağır basanlarda ise siyasal yabancılaşma da az oluyor, siyasal düzeni olumlu bir açıdan görüyorlar. Yüksek özdenetim ile siyasal etkinlik duygusu arasında çok yakın bir ilişki bulunduğu göze çarpıyor. Düşük Özdenetimi olanlar, ne geçmiş siyasal deneyimlerini doyurucu ve olumlu buluyorlar, ne de geleceğe umutla bakıyorlar. Yüksek özdenetimliler bu bakımdan, bellenebileceği gibi, çok daha doyumlu ve olumlu bir tutum içindeler.

2.7.1.2 Çocukluk Döneminde Meydana Gelen Etkilere Süreklilik Sağlayan Mekanizmalar

İlk izlenimler, bireyin eleştirici ve karşılaştırma yeteneklerinin henüz gelişmediği plastik bir dönemde edinildiğinden ve kişiliğe ilk biçimi verdiğinden, bilinçaltı güçlerin etkisi ile ve çeşitli savunma mekanizmaları ile sürüp gider; yetişkinlik dönemlerindeki toplumsallaştırma girişimlerine karşı kapalı kalır. Bu konuda, bir de, süzgeç ve biçimlendirme etkilerinden söz edilmektedir. Buna göre, ilk edinilen kavramlar, bilgiler ve duygular, sonradan gelecek olanlar için seçici bir işlev görür. Böylece, ilk izlenimlere uyan etkiler alınıp benimsenir, ters düşenler atılır, kişiliğin gelişimi belirli bir yönde biçimlenmeye başlar.

Çeşitli kültürlerde yapılan çalışmalardan çıkan benzer bir sonuç var; çocuklar, önemli kaynaklarını kontrol eden kişileri taklit ederler ve onlarla özdeşleşirler. Böylece, ana, babalarla özdeşleşerek veya onların istek veya standartlarını yansıtarak küçük yaşta siyasal bir toplumsallaşma başlayıp sürebilir.¹⁷⁴ İşte bu aşamada bireyin siyasal kültür edinme süreci de başlamış olmaktadır.¹⁷⁵

2.8. Siyasal Bilinç İle Yaşın İlerlemesi Arasındaki İlişki

Gittikçe siyasallaşan bir dünya içinde yaşadığımızdan dolayı, bir zamanlar sadece soyluların ve güçlülerin siyaset yaptıkları zamanlar geride kaldı. Şimdi ise siyaset, kitlelerin katılımlı, kalabalık ve gürültülü bir şekilde oynadığı bir oyun haline geldi diyebiliriz.¹⁷⁶ Radyo, televizyon, gazete,¹⁷⁷ aracılığı ile evimize, yürüyüş ve afişlerle sokağımıza, eğitim ve eylemlerle okullarımıza girdi.¹⁷⁸ Kitle iletişim araçlarını izleyen birey, çevresindeki olaylar hakkında bilgileniyor ve bu bilgilenmeyle yaşam çevresini algılaması daha da kolaylaşıyor. Bu şekilde kitle iletişim araçlarını daha çok izleyenler siyasal yaşama daha yoğun katılıyor ve ilgilendiği bu siyasal yaşam hakkında daha çok tartışmalara girebiliyor.¹⁷⁹ Yaş ilerledikçe bireyin bilgi düzeyi arttığı ve ilgi düzeyi de çeşitlendiği için bilinçlenmesine paralel olarak siyasal katılımına yönelimi de artacaktır.

¹⁷⁴ Türker Alkan, s.19–20–21–22

¹⁷⁵ İlder Turan, s.47

¹⁷⁶ Türker Alkan, s.27

¹⁷⁷ İlder Turan, s.176

¹⁷⁸ Türker Alkan, s.27

¹⁷⁹ M. Akif Çukurçayır, s.72

2.8.1. İlkokul Döneminde İzlenen Gelişmeler

ABD’de yapılmış araştırmalarda ilkokul ikinci sınıfa gelen çocuklardan sadece % 27 si devlet kavramı hakkında açık bir görüşe kavuşmuş değil. Bu oran sekizinci sınıfa gelindiğinde % 10 un altına düşüyor.(Easton Ve Dennis 1970).Çocuğun öğretmenle özdeşleşmesi sonucunda ulusal simgeler son derece erken yaşta benimseniyor.

ABD’de altıncı, yedinci, sekizinci sınıflardaki çocukların % 90’ı adaylarla ilgili yazıları okuyorlar. Sekizinci sınıftaki çocukların % 60’ı propaganda düğmesi takıyor. (Hess ve Torney 1967) İsveç ve ABD’de yapılan başka araştırmalarda, çocukların dokuzuncu ve on ikinci sınıflar arasında siyasal görüşlerini geliştirdikleri görülmüştür. (Hyman, 1959)

Türkiye’de ilkokul beşinci sınıf çocukları üzerinde Avcı’nın (1976) yaptığı araştırmada da, çocuklarda, siyasal partiler, liderler, haber okuma ve oy verme konusundaki tutumların çok geniş ölçüde geliştiği görüldü.

Çocuk, siyaset ve siyasetçi sözcüklerini on bir, on iki, yaşları arasında kullanmaya başlıyor. İlkokulun son yıllarına gelindiğinde artık siyasal toplumsallaşma oldukça ilerlemiştir.¹⁸⁰Siyasal rejim, vatan, ulus, kabile vb. konularda tutumlar gelişmeye başlamıştır.¹⁸¹

2.8.2. Ergenlik Döneminde Siyasal Katılma ve Siyasal Etkinlik

Ergenlik döneminin bireyin siyasal gelişmesi ve sosyal hayata alışması için en uygun zaman olduğunu daha önce belirtmiştik.Şimdi bu aşamada yapılmış araştırmalardan birkaçına göz atalım

Adelson ve O’Neil (1970) tarafından yapılan araştırmada da, siyasal görüşlerin oluşması bakımından en önemli gelişmenin on bir, on üç, yaşları arasında gerçekleştiği görüldü ki, bu, Hess ve Torney’in sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu yaşlar arasında, çocukların siyasal olayları değerlendirmesi somuttan soyuta kaymaya ve biçimsel düşünce tarzı benimsenmeye başlıyor. On üç, yaş bir anlama, etkilere en açık dönemlerden birisi olarak gözüküyor. Kişi, bu yaşta, düşünsel olgunluğa geçişin eşiğinde olduğu izlenimini veriyor. On beş, yaşına gelindiğinde, artık biçimsel düşünce yeteneği iyice gelişmiştir, yeterli bilgiler olduğu sürece, soyut

¹⁸⁰ Türker Alkan, s.28–29

¹⁸¹ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.149

konularda rahatlıkla bir tutum belirlenebilmektedir. On sekiz yaş, sadece on beş yaşın daha gelişmiş ve oturmuş bir görünümünü veriyor. On sekiz yaşındaki kişi, on beş yaşındakine göre, daha bilgili, anlatım yönünden daha usta, düşüncelerinde daha ayrıntıya ve derine gidebilen bir kişidir.¹⁸²

Genel olarak ifade edecek olursak siyasal toplumsallaşma süreci küçük yaşlardan itibaren genel, basit ve sadakat duyguları ile başlayarak, ergenlik yaşlarında, özgül, karmaşık ve eleştirel dolu bir yapıya doğru gelişme göstermektedir.¹⁸³

2.8.3. Yaşın İlerlemesi İle Siyasal Bilincin Gelişimi Arasındaki İlişki

Daha önce yapılmış araştırmalardan çıkarılabilecek sonuçlara göre, siyasal toplumsallaşma, genel kanının tersine, son derece erken yaşlarda başlıyor, Çocuk, dört, beş, yaşları dolaylarında, aile çevresi dışındaki otorite merkezlerinin varlığını fark ediyor. On bir, on üç, yaş dönemlerinde soyut düşünce yetenekleri gelişmeye başlıyor ve siyasal görüşler biçimleniyor. On beş yaş, biçimlenme döneminin ulaştığı son aşamalardan birisi oluyor. Bundan sonra, düşünce yapısında büyük değişiklikler değil, içerik zenginleşmesi ve olgunlaşma beklenebiliyor artık.

2.9. Siyasal Bilincin Gelişiminde Gözlenen Aşamalar

Araştırmacılardan her birisi, önem verdikleri konuya göre değişik boyutlar üzerinde durmuşlardır. Örneğin, Adelson ve O'Neil, gençlerde topluluk duygusunun gelişimi üstüne yaptıkları incelemede, beş önemli boyut üzerinde duruyorlar. Bunlardan birincisine göre, yaş ilerledikçe otoriterlik azalmaktadır. Yapılan pek çok araştırmada, tekrar tekrar ortaya çıkan bir bulgu, yetişkinler arasında, yaş ilerledikçe otoriterlik eğiliminin artmasıdır. En yaşlılar, en çok otoriter eğilimli kişiler olarak ortaya çıkıyor. (Hyman, 1959) Bu durumda, çocukluk ve ergenlik çağlarında, yaşın ilerlemesi ile otoriterlik eğilimi arasında ters bir ilişki; yetişkinlerde ise doğru bir ilişki var demektir.¹⁸⁴

¹⁸² Türker Alkan, s.29–30

¹⁸³ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, s.148

¹⁸⁴ Türker Alkan, s.31–32

Bu şekilde çocuğun sosyalleşmesi zorlayıcı bir niteliktedir, çocuk, ana-baba figürlerine uygun ve pozitif olarak algılanan otorite figürlerini (polis, başkan) idealleştiriyor ve böylece sisteme kalıcı bir bağlılık inşa ediyor.¹⁸⁵

Adelson ve O'Neil'in ikinci boyutu, yaşın ilerlemesi ile birlikte, topluluğunun doğasının ve gereksinmelerinin daha iyi kavranmaya başlanmasıdır. Çocuk geliştikçe, toplumsal yapıyı, bu yapının işleyişini, kurumları ve bunların etkileşimini daha iyi anlamaya başlıyor.

Yaşın ilerlemesi ile izlenen üçüncü boyut, hem genel anlamda bilginin artması, hem de siyasal düzende nasıl uzlaşıldığı, nasıl kararlar alındığı konusundaki anlayışın gelişmesidir.¹⁸⁶ Çünkü uzlaşmanın olmadığı bir yerde sistemde yoktur. Çatışma güçler dengesini ortaya koyar; ödümler ve ayrıcalıklar o dengeye göre paylaşılır. Ve siyasal sistem oluşur.¹⁸⁷

Dördüncü boyut, bilişsel yeteneklerin gelişmesi, biçimsel düşüncenin olgunlaşması ile tümdengelimli usavurmanın¹⁸⁸ (Tümdengelimli usavurmada çıkarım zorunludur)¹⁸⁹genellik kazanmasıdır. Nihayet, tüm bu boyutların gelişmesi, ideolojinin doğmasına yol açıyor. Yaş ilerledikçe, ergenlik çağındaki kişilerin siyasal düşüncelerinde bir iç tutarlılık ve düzenlilik görülmeye başlıyor.

2.9.1. Siyasal Bilincin Gelişim Süreci İle İlgili Aşamalar

Bu boyutlar basitten karmaşığa, duygusaldan bilişsele doğru olmaktadır. Şimdi bu boyutları açıklamaya çalışalım.

2.9.1.1. Gelişim Basitten Karmaşığa, Somuttan Soyuta Doğru Olmaktadır

ABD, İngiltere, Fransa ve Tayvan'da yapılan araştırmalarda elde edilen ortak bir görüş var: Çocukların hepsi, siyasal toplumsallaşmalarına, devlet başkanını tanıyarak ve ona büyük önem vererek başlıyorlar. Devlet Başkanı en güçlü, en etkileyici kişilik olarak ortaya çıkıyor. ABD' de küçük yaştaki çocuklar, başkanın istediği kişilere istediğini yaptırabileceğine, bütün yasaların başkan tarafından

¹⁸⁵ Nuri Bilgin, s.197

¹⁸⁶ Türker Alkan, s.32

¹⁸⁷ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler**, s. 167

¹⁸⁸ Türker Alkan, s.32

¹⁸⁹ <http://www.felsefeekibi.com/site/default.asp?PG=380>, (01.06.2006)

çıkarıldığına, bütün kararların onun tarafından alındığına inanıyorlar. Burada, devletin kurumlar ve kurallar aracılığıyla temsil edildiği düşüncesinin henüz gelişmediği görülüyor. Devletin tüm gücü somut bir kişide yoğunlaşmıştır.

Devletin, kişisel ve tek boyutlu olarak algılanması, ilkokulun ilk yıllarında görülüyor. Çocuk büyüdükçe görünüm değişiyor, Siyasal sistem daha soyut ve karmaşık algılanmaya başlanıyor. Başkanın kişisel nitelikleri, başkanlığın kurumsal niteliklerinden ayrı görülüyor. Meclislerin önemi ve yetkileri anlaşılıyor. Kuralların ve yasaların işlevi, bağlayıcılığı öğreniliyor. Kişilerde olduğu varsayılan güç ve önem, yavaş yavaş kurumlara aktarılıyor.

2.9.1.2. Gelişim, Duygusal dan Bilişsele Doğrudur

Yapılan araştırmaların pek çoğunda görülen bir başka olgu, siyasal toplumsallaşmanın duygusal ve genel bir düzeyde başlayıp, zamanla bilişsel ve ayrıntılı bir düzeye inmesidir. Siyasal düzenle ilgili konular önceleri genel bir iyi-kötü sınıflandırması içinde ele alınıyor. Kendi ülkelerini düşünürken 'biz', diğer ülkeleri düşünürken 'onlar' kavramları kullanılıyor, çocuğun ulus düşüncesinde, coğrafi sınır veya ortak nitelikleri olan nüfuz gibi özellikler göze çarpmıyor.

2.9.2. Siyasal Etkinlik Duygusunun Gelişmesi

Easton ve Dennis, ABD'de, çocukların siyasal etkinlik duygusunun ilkokul üçüncü sınıfta gelişmeye başladığını ileri sürüyorlar. Bu temel eğilim, onlara göre, yaşamın ilk yıllarında böylece kristalize olduktan sonra, gelecek yıllarda da etkisini sürdürmektedir. Böylesine erken yaşlarda oluşan bu etkinlik duygusu, devlet-vatandaş ilişkileri konusunda açık bir anlayışa ulaşmanın sonucunda değil, çocuğun genç yaşta geliştirdiği genel siyasal davranışın bir parçası olarak geliyor.

Hess ve Torney'e göre ilkokulun sonlarında çocuklarda devlet hakkında olumlu duygular gelişiyor ve bu, etkinlik duygusunun temelini oluşturuyor. İlkokul son sınıfa gelen bir çocuğun devlet yönetimine olan ilgisi ve siyasi tartışmalara katılması bunu kanıtlar niteliktedir.¹⁹⁰

Olumlu etkinlik duyguları arasında sayılan yurttaşlık görevi duygusu¹⁹¹ toplumsal ve siyasal sorumluluk duygusuna temel teşkil eder. Doğrudan doğruya bizi

¹⁹⁰ Türker Alkan, s.32-33-34-37-39-40

¹⁹¹ M. Akif Çukurçayır, s.59

ilgilendirmeyebilen olayların sorumluluğunu duyabilmek, sistemsal karşılıklı bağımlılıkların geliştiği çağdaş toplum yapılarında, psikolojik hareketliliğin ve duygusal sezgisinin gelişmesi sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Katılma ve bireysel özgürlüklere geniş yer veren siyasal düzenler, yurttaşların sorumluluk duygusundan ve yurttaşlık anlayışından geniş ölçüde yararlanmak zorundadırlar. Bu anlayışın gelişme derecesi ve tarzı, siyasal yapının otoriterlik eğilimini belirleyen öğelerden birisi olacaktır.

ABD’ de, çocuklar, yurttaşların haklarına ilişkin bilgileri ilköğretim çağlarında ediniyorlar. Siyasal etkinlik duygularının gelişmesinde bu bilgiler önemli rol oynuyor. Bu yaşta çocuklar oy vermeyi çok önemli görüyorlar. Görülen o ki, en azından yapılan araştırmalar çerçevesinde, oy verme ve seçim konularında çocuklar oldukça küçük yaşlarda etkili bir siyasal toplumsallaşmadan geçiyorlar.

Ankara’da ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, Avcan(1979) seçime katılma isteğinin, orta gelir grubuna giren aile çocuklarında, alt ve yukarı gelir grubuna giren aile çocuklarında daha fazla olduğunu bulmuştur. Fakat bu genellenemeyecek kadar küçük yüzde farklarıyla saptanmış bir araştırma olmuştur.

Sonuç olarak; çocukluk döneminin önemini kesin olarak benimsemek ya da yadsımak yerine, hangi koşullar altında, siyasal davranışın hangi boyutlarına etkili olduğunu ve bu etkinin hangi bağlamlar içinde değiştiğini incelemek gerekir kanısı, bu tartışmalardan çıkarılabilecek en önemli olgudur.¹⁹²

¹⁹² Türker Alkan, s.41–42–49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYLERDE ERGENLİK DÖNEMİNDE SİYASAL KATILIM VE SİYASAL ETKİNLİK ÜZERİNE ISPARTA İLİ ÖRNEK OLAY ARAŞTIRMASI

3.1 Araştırmanın Amacı, Varsayımları, Kapsamı, ve Yöntemi

Bu çalışmada özellikle bireylerin ergenlik döneminde eğitim ve yaş gibi temel değişkenlerin yanında cinsiyet, gelir seviyesi, baba ve anne mesleği gibi sosyoekonomik değişkenlerinde siyasal katılım ve siyasal etkinlik üzerindeki etkileri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı bireylerde ergenlik döneminde siyasal katılım ve siyasal etkinliğin oluşumu ve gelişimini inceleyebilmektir.

Araştırmada doğruluğu test edilmeye çalışılacak varsayımlar şunlardır:

- 1-Eğitim seviyesinin yükselmesi ile siyasal otoriteye olan güvende artar.
- 2-Eğitim seviyesinin yükselmesi ile oy vermeye verilen anlam ve işlevde değişir.
- 3-Eğitim seviyesinin yükselmesi ile siyasi parti ismi bilme sayısı da artıyor.
- 4-Eğitim seviyesinin yükselmesi ile bireylerin millet ve yöre kavramlarına verdiği öncelikte değişiyor.
- 5-Eğitim seviyesinin yükselmesi ile bireylerin siyasete katılım seviyesi de artıyor.
- 6-Yaş ilerledikçe bireylerin siyasi otoriteye olan güvenleri de artıyor.
- 7-Yaş ilerledikçe bireylerin, yönetenlerin yanlış yapabileceklerine olan inançları da artıyor.
- 8- Yaşın ilerlemesi ile siyasal partiler hakkındaki olumsuzluklar da artıyor.
- 9-Yaşın ilerlemesi ile millet ve yöre kavramlarının öncelikli önemi de değişiyor.
- 10-Yaşın ilerlemesi ile siyasete katılım düzeyi de artıyor.

Bu araştırmada eğitim seviyesi ile yaş gruplarının siyasal katılım ve siyasal etkinlik üzerindeki etkilerinin ölçülmesi amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanmış olduğumuz bu anket Isparta Gülistan Lisesi, Isparta

Gülistan ilköğretim okulu, Isparta Gazi Lisesi, Isparta Gürkan İlköğretim Okulunda eğitim gören dört yüz öğrenciye uygulanmıştır.

Anket çalışmamızda elde ettiğimiz veriler SPSS 10.0 programında değerlendirilmiştir. Soruların düz tablolarına ve eğitim ile yaşın çapraz ilişkilerine ulaşılmıştır. Daha sonra elde ettiğimiz bu çapraz ilişki verilerinin varsayımlarımızı ne ölçüde doğruladığı test edilmiştir.

3.2. Görüşülenlerin Sosyoekonomik Özellikleri

Araştırmamızda ilk önce bireyleri cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, baba mesleği, anne mesleği ve ailenin geliri olarak değerlendirdik.

3.2.1. Görüşülenlerin Cinsiyeti

Yapmış olduğumuz araştırmada örneklem sayımız dört yüz öğrenciden oluşmaktadır. Bunlardan % 53,5'lik kısmı olan iki yüz on dördü kız, % 46,5'luk kısmı olan yüz seksen altısı erkektir..

Tablo 1.1 Görüşülenlerin Cinsiyeti

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	186	46,5	46,5	46,5
Kız	214	53,5	53,5	100,0
Toplam	400	100,0	100,0	

3.2.2. Görüşülenlerin Yaşı

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 11'i 10-12 yaş grubunda, % 54,3'ü 13-15 yaş grubunda, % 34,8'i 16-18 yaş grubunda yer almaktadır.

Tablo 1.2 Görüşülenlerin Yaşı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
10 - 12	44	11,0	11,0	11,0
13 - 15	217	54,3	54,3	65,3
16 - 18	139	34,8	34,8	100,0
Toplam	400	100,0	100,0	

3.2.3. Görüşülenlerin Eğitim Seviyesi

Araştırmamıza % 25'i onuncu sınıftan, % 24,8'i dokuzuncu sınıftan, % 17,3'ü altıncı sınıftan, % 17 si yedinci sınıftan, % 16 sı sekizinci sınıf olmak üzere toplam dört yüz öğrenci katılmıştır.,

Tablo1.3 Görüşülenlerin Eğitim Seviyesi

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
6.sınıf	69	17,3	17,3	17,3
7.sınıf	68	17,0	17,0	34,3
8.sınıf	64	16,0	16,0	50,3
9.sınıf	99	24,8	24,8	75,0
10.sınıf	100	25,0	25,0	100,0
Toplam	400	100,0	100,0	

3.2.4.Görüşülenlerin Baba Mesleği

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleki statüleri içinde % 25,3 ile memurlar, %24 ile serbest meslek sahipleri ve % 23,3 ile işçiler sınıfı önde gelmektedir. Diğer meslek gruplarının yüzdelik dağılımı ise şu şekildedir:% 14,5 emekli, % 5,5 çiftçi, % 3'ü diğer, % 1,8'i teknik personel, % 1,8'i de işsizdir.

Tablo 1.4 Görüşülenlerin Baba Mesleği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çiftçi	22	5,5	5,6	31,1
İşçi	93	23,3	23,5	54,5
Emekli	58	14,5	14,6	69,2
Serbest Meslek	96	24,0	24,2	93,4
Teknik Personel	7	1,8	1,8	95,2
İşsiz	7	1,8	1,8	97,0
Diğer	12	3,0	3,0	100,0
Toplam	396	99,0	100,0	
Cevapsız	4	1,0		
Toplam	400	100,0		

3.2.5.Görüşülenlerin Anne Mesleği

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleki statüleri içinde en önde geleni % 88,8 ile ev hanımlarıdır. Bu yüzdeyi % 4,5 ile işçi, % 3,8 ile memur, % 0,8 ile emekli, % 0,5 ile çiftçi, % 0,5 ile teknik personel ve % 0,5 diğer meslekler oluşturmaktadır.Yani deneklerimizin büyük bir çoğunluğunun anne mesleğini ev hanımlığı oluşturmaktadır.

Tablo 1.5 Görüşülenlerin Anne Mesleği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ev Hanımı	355	88,8	89,0	89,0
Memur	15	3,8	3,8	92,7
İşçi	18	4,5	4,5	97,2
Çiftçi	2	,5	,5	97,7
Emekli	3	,8	,8	98,5
İşsiz	2	,5	,5	99,0
Teknik Personel	2	,5	,5	99,5
Diğer	2	,5	,5	100,0
Toplam	399	99,8	100,0	
Cevapsız	1	,3		
Toplam	400	100,0		

3.2.6. Görüşülenlerin Ailelerinin Gelirleri

Araştırmaya katılan deneklerin ailelerinin gelirlerine baktığımızda ise % 45,3'ü 501 ile 1000 YTL, % 36'sı 0-500 YTL, % 9,5 i 1000 ile 1500 YTL, % 3'ü 1500 ile 2000 YTL, % 0,5'i ise 2001 YTL ve üstü arasında gelir elde etmektedir.

Tablo 1.6 Görüşülenlerin Aile Geliri

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0 - 500 YTL	146	36,5	38,5	38,5
501 - 1000 YTL	181	45,3	47,8	86,3
1001 - 1500 YTL	38	9,5	10,0	96,3
1501 - 2000 YTL	12	3,0	3,2	99,5
2001 - + YTL	2	,5	,5	100,0
Toplam	379	94,8	100,0	
Cevapsız	21	5,3		
Toplam	400	100,0		

3.3. Görüşülenlerin Siyasal Tutum ve Davranışları

Araştırmamızda deneklere, siyasal katılım ve siyasal etkinliğin gelişimini belirleyebileceğini varsaydığım on beş adet soru yönelttim. Aşağıda bu sorular ve

deneklerin sorularımıza verdiği cevapların istatistiksel değerlendirmeleri bulunmaktadır.

3.3.1. Deneklerin Siyasal Otoriteye Karşı Güven Düzeyleri

Siyasal katılmanın anlamı olarak ele alabileceğimiz ‘en çok kime güvenirsiniz’ sorusuna cevap verenlerden % 67 gibi çok büyük bir yüzdesi hiçbirine yanıtını vererek siyasete olan güvensizliklerini dile getirmişlerdir. Bu yüzdeyi % 10,6 ile başbakan ve % 8,6 ile cumhurbaşkanı takip etmektedir. ‘Diğer’ diyenlerin oranı % 12,1, ‘milletvekiline güvenirim’ diyenlerin oranı ise % 1,3’tür. % 1 e denk gelen grup ise sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Hiçbirine yanıtından sonra en yüksek oranın başbakan ve cumhurbaşkanında olması ergenlik dönemindeki bireylerde, siyasi otorite algılamasının bu iki kurumun en önde gelen kişilikler olduğunu bize gösterebilir.

Tablo 2.1 En Çok Kime Güvenirsiniz?

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	Başbakan	42	10,5	10,6	10,6
	Cumhurbaşkanı	34	8,5	8,6	19,2
	Milletvekili	5	1,3	1,3	20,5
	Hiçbiri	266	66,5	67,2	87,6
	Diğer	48	12,0	12,1	99,7
	Toplam	396	99,0	100,0	
	Cevapsız	4	1,0		
Toplam		400	100,0		

3.3.2. Deneklerin Devlet Hakkındaki Görüşleri

Devlet size göre ne anlama gelir sorumuza araştırmaya katılan deneklerin verdikleri cevapların yüzdeler dilimleri şu şekildedir: % 31,3’ü devleti ‘hükümet’ olarak algılayan, % 24,5 ‘hepsini’, % 18,5’i ‘halkı’ devlet olarak görmüşlerdir. % 10,8’lik kısmı ‘bilmiyorum’ cevabını verirken % 7’si ‘hiçbirini’ devlet olarak görmemiştir. % 4’ü ‘devlet memuru’, % 3,3’ü ise ‘polis’ olarak görmüşlerdir. % 0,5 ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Görüldüğü gibi devlet bireylerin algılayış tarzında hükümet ve hepsi olarak ağır basmaktadır.

Tablo 2.2 Devlet Size Göre Ne Anlama Gelir?

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	Ordu	13	3,3	3,3	3,3
	Polis	1	,3	,3	3,5
	Devlet Memuru	16	4,0	4,0	7,5
	Halk	74	18,5	18,6	26,1
	Hepsi	98	24,5	24,6	50,8
	Hiçbiri	28	7,0	7,0	57,8
	Bilmiyorum	43	10,8	10,8	68,6
	Hükümet	125	31,3	31,4	100,0
	Toplam	398	99,5	100,0	
	Cevapsız	2	,5		
Toplam		400	100,0		

3.3.3. Deneklerin Siyaset Hakkındaki Tutumları

‘Siyaset yapmak iyi bir şey midir’ sorusuna verilen % 51,5’lik ‘bilmiyorum’ cevabı deneklerin siyasetle ilgili tutumlarının zayıf olduğunu göstermektedir. Yine de % 32 gibi toplam oranın üçte birine yakını ‘iyi bir şey’ diyerek siyaset hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir. Siyaset yapmanın ‘kötü bir şey’ olduğunu düşünen deneklerin oranı ise % 15,5’dir. % 3’ü de bu sorumuza cevapsız bırakmıştır.

Tablo 2.3 Siyaset Yapmak Size İyi Bir şey midir?

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	İyi Bir şeydir	129	32,3	32,5	32,5
	Kötü Bir şeydir	62	15,5	15,6	48,1
	Bilmiyorum	206	51,5	51,9	100,0
	Toplam	397	99,3	100,0	
	Cevapsız	3	,8		
Toplam		400	100,0		

3.3.4. Deneklerin Yönetenler Hakkındaki Düşünceleri

‘Bizi yönetenler yanlış bir şey yaparlar mı’ sorumuza araştırmaya katılan deneklerden % 65’i ‘yaparlar’, % 12,5’i ‘yapmazlar’ demişlerdir. % 20 si ‘bilmiyorum’ derken % 1’i de soruyu cevapsız bırakmışlardır. Burada dikkat

edilmesi gereken nokta toplam oranın üçte ikisinin yöneticilerimizin yanlış yapabileceğini düşünmeleridir. Bu sonuç yönetenlere duyulan güvensizliği ortaya koymaktadır.

Tablo 2.4 Bizi Yönetenler Yanlış Bir Şey Yaparlar mı?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yaparlar	266	66,5	67,2	67,2
Yapmazlar	50	12,5	12,6	79,8
Bilmiyorum	80	20,0	20,2	100,0
Toplam	396	99,0	100,0	
Cevapsız	4	1,0		
Toplam	400	100,0		

3.3.5.Deneklere Göre Oy Vermenin Anlamı

‘Sizce oy vermek ne işe yarar’ sorusuna verilen % 66’lık ‘yöneticileri seçeriz’ oranı oy vermenin sadece yöneticileri seçmeye yarayan bir davranış olarak algılandığını göstermektedir. Fakat % 26,6 gibi bir oran ile yöneticileri hem seçip hem de yönlendirmekte olduğunun bilincinde olan bir kesim vardır. Bu kimseler siyasetçileri sadece seçmediklerini aynı zamanda onları etkileyebildiklerini düşünebilmektedirler. Oy vermek ile yöneticilerimizi yönlendirdiğimizi düşünmek, onları etkileyebilme düşüncesi ile paralel gelişmektedir. Görüşülenler arasında sadece ‘yöneticileri yönlendiririz’ görüşünü savunanlar % 3,3, ‘bilmiyorum’ cevabını verenler % 4, cevap vermeyenler ise % 0,5 olmuştur.

Tablo 2.5 Sizce Oy Vermek Ne İşe Yarar?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yöneticileri Seçeriz	263	65,8	66,1	66,1
Yöneticileri Yönlendirebiliriz	13	3,3	3,3	69,3
Hem Seçer Hem Yönlendiririz	106	26,5	26,6	96,0
Bilmiyorum	16	4,0	4,0	100,0
Toplam	398	99,5	100,0	
Cevapsız	2	,5		
Toplam	400	100,0		

3.3.6 Deneklerin Yöneticileri Etkileyebileceklerine Dair İnançları

‘Yöneticilerimizi istediğimiz yönde etkileyebileceğinize inanıyor musunuz’ sorumuza deneklerin % 53’ü ‘inanmıyorum’ diyerek siyasal etkinliklerinin zayıf olduğunu göstermişlerdir.% 28’i ‘bilmiyorum’, % 23,3’üde ‘inanıyorum’ demişlerdir.% 1,5’ lik kısmı da bu soruyu cevapsız bırakmıştır. İnanıyorum diyen kısım ise siyasal etkinlik açısından olumlu bir tavır takınmıştır.

Tablo 2.6 Yöneticilerimizi İstedığınız Yönde Etkileyebileceğinize İnanıyor musunuz?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İnanıyorum	88	22,0	22,3	22,3
İnanmıyorum	209	52,3	53,0	75,4
Bilmiyorum	95	23,8	24,1	99,5
Toplam	394	98,5	100,0	
Cevapsız	6	1,5		
Toplam	400	100,0		

3.3.7. Deneklerin Siyasi Partiler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

‘Siyasi partilerden kaçının ismini biliyorsunuz’ sorumuza araştırmaya katılan deneklerin verdikleri cevapların yüzdelerik dilimleri ise şu şekildedir: % 34,7’si ‘7 ve daha fazla’, % 33,7 si ‘5-6 arası’, % 23’ü ‘3-4 arası’, % 4,8’i ‘1’ni, % 3,8 ise ‘2’ sinin adını bilmektedir.Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise % 0,5 tir.Öğrencilerin % 68,4’ünün partilerden en az beşinin ismini bilmeleri siyasete ilgilerinin yüksek olduğunu, ve siyasal konulardaki bilgilerinin az olmadığını göstermektedir.

Tablo 2.7 Siyasi Partilerden Kaçının İsmi Biliyorsunuz?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	19	4,8	4,8	4,8
2	15	3,8	3,8	8,5
3 – 4	92	23,0	23,1	31,7
5 – 6	134	33,5	33,7	65,3
7 ve daha fazla	138	34,5	34,7	100,0
Toplam	398	99,5	100,0	
Cevapsız	2	,5		
Toplam	400	100,0		

3.3.8. Deneklere Göre Siyasi Partilerin İşlevleri

Araştırmaya katılan deneklerin siyasal partilere yaklaşımını belirlemeye yarayan bir soru olan ‘siyasal partiler ne işe yarar’ sorusuna deneklerin verdikleri cevapların yüzdeler dilimleri ise şu şekildedir. % 29,1’i ‘sorunlarımıza çözüm ararlar’ düşüncesinde iken, % 28,6’sı ‘kendi çıkarları peşinde koşarlar’ diyerek siyasi partilere duyulan güvensizliği dile getirmişlerdir. Bu sorumuzda araştırmaya katılan deneklerin % 19,8 i ‘bilmiyorum’ cevabını vermişlerdir. %15,8’i ‘ülkeyi yönetirler’, % 6,5’i siyasi partileri ‘bozguncu ve kavgacı olarak’ nitelendirmişlerdir. % 0,5’i de bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 2.8 Siyasal Partiler Ne İşe Yarar?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ülkeyi Yönetirler	63	15,8	15,8	15,8
Bozguncu Ve Kavgacıdırılar	26	6,5	6,5	22,4
Sorunlarımıza Çözüm Ararlar	116	29,0	29,1	51,5
Kendi Çıkarları Peşinde Koşarlar	114	28,5	28,6	80,2
Bilmiyorum	79	19,8	19,8	100,0
Toplam	398	99,5	100,0	
Cevapsız	2	,5		
Toplam	400	100,0		

3.3.9. Deneklerin Kendilerinden Farklı Düşünenlerle İlgili Tutumları

‘Sizden farklı düşünen kimseler hakkında ne düşünürsünüz’ sorusu aslında demokratik hoşgörü ve anlayışın var olup olmadığını anlamaya yönelik bir sorudur. Bu araştırmadaki bu sonuca baktığımızda araştırmaya katılan deneklerin yarısı hoşgörülü bir tavır sergilemişlerdir. Çünkü ‘onların düşünceleri benimkinden doğru olabilir’ diyenlerin oranı % 50’dir. Öte yandan ‘başkalarının ne düşündüğü benim için önemli değildir’ diyen % 28’lik kesim başkalarına karşı kayıtsız kalan kimseler olarak görülebilir. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı % 12,4 iken, ‘benim gibi düşünürlerse iyi kimseler olabilirler’ diyenlerin oranı % 6,6 dır. % 2,3 lük bir kesim de ‘onlar yanlış düşünen kimselerdir’ diyerek doğru düşünenin her zaman kendileri olabileceği inancındadırlar. Sorumuza % 1’lik bir kesim ise cevap

vermemiştir. Deneklerin % 58,8'lik kısmı ben merkezci düşünce içerisindedirler. Yani kendi düşüncelerine önem ve öncelik vererek kendine güvenen kimselerdir.

Tablo 2.9 Sizden Farklı Düşünen Kimseler Hakkında Ne Düşünürsünüz?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Onlar Yanlış Düşünen Kimselerdir	9	2,3	2,3	2,3
Onların Düşünceleri Benimkinden Doğru Olabilir	198	49,5	50,0	52,3
Benim Gibi Düşünürlerse İyi Kimseler Olabilirler	26	6,5	6,6	58,8
Başkalarının Ne Düşündüğü Benim İçin Önemli Değildir	114	28,5	28,8	87,6
Bilmiyorum	49	12,3	12,4	100,0
Toplam	396	99,0	100,0	
Cevapsız	4	1,0		
Toplam	400	100,0		

3.3.10. Deneklerin Farklı Görüşler Karşısındaki Tutumları

‘İnsanlar arasında farklı görüşlerin olması hakkında ne düşünürsünüz’ sorusuna ise araştırmaya katılan deneklerin % 56,6 sı ‘herkesin farklı görüşte olması güzel olur’ diyerek hoşgörülü ve demokratik bir tavır sergilemişlerdir. ‘Herkes aynı görüşte olsa güzel olur’ diyenlerin oranı % 23,1dir. % 20’lik bir kesim ‘bilmiyorum’ şikkını işaretlemişlerdir. Deneklerin % 0,3 ise sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 2.10 İnsanlar Arasında Farklı Görüşlerin Olması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Herkes Aynı Görüşte Olsa Güzel Olur	92	23,0	23,1	23,1
Herkesin Farklı Görüşte Olması Güzel Olur	226	56,5	56,6	79,7
Bilmiyorum	80	20,0	20,1	99,7
Toplam	399	99,8	100,0	
Cevapsız	1	,3		
Toplam	400	100,0		

3.3.11. Deneklerin Parti Faaliyetleri İle İlgilenme Düzeyleri

İnsanların siyasetle hangi seviyede ilgilendiklerini göstermeye çalışan ‘parti faaliyetleri ile ilgileniyor musunuz’ sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin

verdikleri cevaplar şu şekildedir.% 61’lik bir kesim ‘hiç ilgilenmediğini’, % 21,8 lik bir kesim ‘az ilgilendiğini’, % 11,8’lik bir kesim ‘orta derecede ilgilendiğini’, % 5,3’lük bir kesim ‘çok ilgilendiklerini’ belirtmişlerdir. Bu sorumuza % 0,3’lük bir kesim cevap vermemiştir. Bu sonuç bize siyasete katılma düzeyinin 10-18 yaş grubu arasındaki kimselere göre bir hayli düşük seviyede olduğunu göstermektedir diyebiliriz.

Tablo 2.11 Parti Faaliyetleri İle İlgileniyor musunuz?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Orta Derecede İlgilenirim	47	11,8	11,8	11,8
Çok İlgilenirim	21	5,3	5,3	17,0
Hiç İlgilenmem	244	61,0	61,2	78,2
Az İlgilenirim	87	21,8	21,8	100,0
Toplam	399	99,8	100,0	
Cevapsız	1	,3		
Toplam	400	100,0		

3.3.12. Deneklerin Haksızlıkla Mücadeledeki Tutumları

Haksızlık karşısında gösterilen tepkinin ölçüldüğü bu sorumuzda % 82,8 gibi büyük bir kesim ‘hakkımı almak için sonuna kadar uğraşırım’ diyerek haksızlık karşısındaki tepkilerini dile getirmişlerdir.% 11,5’lik bir kesim ise ‘hakkımı almak için biraz uğraşırım olmazsa vazgeçerim’ şikkını işaretleyerek mücadelede gücünden yoksun bir tavır sergilemişlerdir. ‘Hakkımı aramam’ diyenlerin oranı ise % 5,3 tür. Bu gruptakiler ise durumu olduğu gibi kabul edip herhangi bir mücadele içine giremeyenlerin olduğu gruptur. % 0,3 yüzdeye sahip olan kısım ise sorumuzu cevapsız bırakmışlardır.Bu bulgular bireyde etkinlik duygusunun oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.Hakkını almak için sonuna kadar uğraşan bir grubun varlığının bu kadar yüksek olması bu yaştaki bireylerde mücadele gücünün ve olaylara karşı göğüs gerebilme cesaretinin bir hayli yüksek olduğunu bize gösterebilir.Hakkımı aramam diyen kısım ise muhtemelen sistem yanlısı bir tavır içinde hareket etmektedirler.Bu gruptakiler sistemin kurallarından dışarıya çıkma isteği duyamamaktadırlar.

Tablo 2.12 Çevrenizde Karşılaştığınız Herhangi Bir Olayda Size Haksızlık Yapıldığını Görseniz Hakkınızı Ne Ölçüde Ararsınız?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hakkımı Aramam	21	5,3	5,3	5,3
Hakkımı Almak İçin Biraz Uğraşırım Olmazsa Vazgeçerim	46	11,5	11,5	16,8
Hakkımı Almak İçin Sonuna Kadar Uğraşırım	331	82,8	83,0	99,7
Toplam	399	99,8	100,0	
Cevapsız	1	,3		
Toplam	400	100,0		

3.3.13. Deneklerin Millet ve Yöre Kavramları Arasındaki Tercihleri

Millet ve yöre arasındaki tercihte öncelikli düşünülen kavramın millet olduğunu görüyoruz. % 52’lik oranla ‘milletini’ öncelikli düşünülmesi yöresel bağların ötesinde milli bir duygunun öne çıktığını bize gösterebilir. ‘İkisi de aynı oranda’ diyenlerin oranı da % 35 olduğu halde ‘yöremi’ diyenlerin oranı % 9 gibi oldukça düşük bir düzeydedir.

Tablo2.13 Milletinizi mi Öncelikli Düşünürsünüz Yoksa Yörenizi mi?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Milletimi	209	52,3	52,4	52,4
Yöremi	36	9,0	9,0	61,4
İkisi De Aynı Oranda	140	35,0	35,1	96,5
Diğer	14	3,5	3,5	100,0
Toplam	399	99,8	100,0	
Cevapsız	1	,3		
Toplam	400	100,0		

3.3.14. Deneklerin Siyasete Katılım Düzeyleri

Siyasi katılmanın düzeyini anlamaya çalıştığımız bu sorumuzda ise siyasi katılım daha çok oy verme şeklinde değerlendirilip uygulanıyor. Bu şekilde düşünenlerin oranı % 52,5. ‘Hiç oy bile vermeyenlerin’ oranı ise % 24,2dir. ‘Çevresindekilerle siyaseti tartışanların’ oranı da % 16’lık bir kısımdır. ‘Aday olurum’ diyenlerin oranı ise % 4,3 tür.

Tablo 2.14 Siyasete Ne Ölçüde Katılırsınız?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Sadece Oy Veririm	210	52,5	53,0	53,0
Çevremdekilerle Siyaseti Tartışırım	64	16,0	16,2	69,2
Aday Olurum	17	4,3	4,3	73,5
Hiç Oy Bile Vermem	96	24,0	24,2	97,7
Partide Aktif Olarak Görev Alırım	9	2,3	2,3	100,0
Toplam	396	99,0	100,0	
Cevapsız	4	1,0		
Toplam	400	100,0		

3.3.15. Deneklerin Hükümetin İcraatlarına Karşı Tutumları

‘Hükümet Sizin Düşünce ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?’ sorumuz hükümetin icraatlarına karşı tepkilerini gösterenlerin veya göstermeyenlerin anlaşılmaya çalışıldığı bir sorudur. Acaba birey sistemi kendi istediği gibi göremediği zaman herhangi bir davranışta bulunuyor mu? Hükümetin kararını değiştirmesi için ‘her şeyi yapacakların’ oranı % 35 iken ‘hiç bir şey yapmayanların’ oranı da % 34,6 dır. ‘Yakındaki insanlara hükümeti şikayet ederim’ diyenlerin oranı % 14,5 iken, % 1,3 de bu sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Burada hükümetin kararını değiştirmesi için her şeyi yapabileceklerini söyleyenlerin oranı, bize kararlı bir siyasal katılımın göstergesi olarak gelebilir. Hiç bir şey yapmayacaklarını söyleyenlerin oranının da bir hayli yüksek olması tepkisiz bir kitlenin de bulunduğunu göstermektedir. Bizim için önemli olan bir sonuçta siyasal katılıma bir hayli etkin olarak katılabilecek kişilerin bulunduğu ‘yakındaki insanlara hükümeti şikayet ederim’ şikkidir. Kanımca, bu gruptaki bireylerde siyasal tartışmalara girebilen kişiler olarak ta görülebilir. Siyasal katılmanın vazgeçilmez unsurlarından olarak görebileceğimiz siyasal tartışmalara girme ve siyasi olaylara tepkisiz kalmama davranışları bize yakındaki insanlara hükümeti şikayet ederim diyenlerin düşüncelerini ve hareketlerini yansıtabilir.

Tablo 2.15 Hükümet Sizin Düşünce ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hiç Bir Şey Yapmam	137	34,3	34,6	34,6
Yakındaki İnsanlara Hükümeti Şikayet Ederim	58	14,5	14,6	49,2
Mitinglere, Protestolara Katılıyorum	60	15,0	15,2	64,4
Hükümetin Kararını Değiştirmesi İçin Her şeyi Yaparım	140	35,0	35,4	99,7
Toplam	396	99,0	100,0	
Cevapsız	5	1,3		
	400	100,0		

3.4. Eğitim İle Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinliğin İlişkisi

Eğitim, bireylerin gelişmesinde çok önemli bir yere sahip olup hayat boyu süren davranış ve düşünce yapısının temellerini oluşturur. Bu başlık altında eğitim ile siyasal katılma ve siyasal etkinlik olgularının eğitimin yükselmesine paralel olarak gelişimini incelemeye çalışacağız.

3.4.1. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyasi Kişiliklere Karşı Güven Düzeyleri

Eğitim ile siyasi kişiliklere güven duyma arasındaki ilişkiye baktığımız zaman ilkokulu yeni bitiren bir öğrencinin siyasal tutum ve davranışları henüz tam olarak bir kavramsallaşmaya oturmadığı için ailesi dışında kime güveneceğini bilemiyor ve % 85 gibi bir güvensizlik ortaya çıkıyor. Farkına varılması gereken bir nokta eğitim seviyesinin artması ile güven oranının da artması ve başbakan, cumhurbaşkanı ve milletvekillerine yönelik güvende artışın ortaya çıkmasıdır. Fakat onuncu sınıfa gelindiğinde güvensizlik duygusu yine beliriyor. Bunun nedeni de artık siyasi bilinçlenme aşamasında önemli bir evrede olan bireyin çevresindeki olaylarla daha yakından ilgilenmesi ve buna paralel bilgilenmesi ve artık daha bilinçli karar vermeye başlamasıdır. Bunun sonucunda çevresinde olup bitenlere sorgulayıcı bir düşünsel yapı ve davranış içerisinde yaklaşabilmektedir. Altıncı sınıfta bulunan bir çocuk henüz siyasal olaylara ve kişilere yeterince ilgi duymadığından ve bu süreci algılama kapasitesine tam olarak ulaşamadığından doğal bir güvensizlik yaşıyor olabilir.

Tablo 3.1 En Çok Kime Güvenirsiniz?

			Başbakan	Cumhurbaşkanı	Milletvekili	Hiçbiri	Diğer		
Eğitim	6.Sınıf	Sayı	6	3		57	1	67	
		Yüzde	9,0%	4,5%		85,1%	1,5%	100,0%	
	7.Sınıf	Sayı	2	8	1	51	6	68	
		Yüzde	2,9%	11,8%	1,5%	75,0%	8,8%	100,0%	
	8.Sınıf	Sayı	11	9	1	34	8	63	
		Yüzde	17,5%	14,3%	1,6%	54,0%	12,7%	100,0%	
	9.Sınıf	Sayı	12	9	3	50	24	99	
		Yüzde	12,1%	9,1%	3,0%	50,5%	24,2%	100,0%	
	10.Sınıf	Sayı	11	5		74	9	99	
		Yüzde	11,1%	5,1%		74,7%	9,1%	100,0%	
	Toplam		Sayı	42	34	5	266	48	396
			Yüzde	10,6%	8,6%	1,3%	67,2%	12,1%	100,0%

3.4.2. Deneklerin Eğitim Düzeylerine Göre Devlet Hakkındaki Görüşleri

Eğitim ile devlet kavramı arasındaki ilişki ye baktığımızda altıncı sınıf öğrencilerinin % 41 gibi hemen hemen yarısı devleti hükümet olarak görmüşlerdir. İleri sınıflarda bu oran azalmaktadır. Üst sınıflara çıkıldıkça bireyin siyasi bilinç düzeyinin ve kavramlara olan aşinalığının artması ile denekler halk, hepsi gibi çeşitlendirmelere gidilebilmektedir. Altıncı sınıfta ‘bilmiyorum’ diyenlerin oranı % 14,7 iken bu oran eğitim seviyesi yükseldikçe azalmakta ve onuncu sınıflarda % 9’a kadar düşmektedir.

Tablo 3.2 Devlet Size Göre Ne Anlama Gelir?

			Ordu	Polis	Devlet Memuru	Halk	Hepsi	Hiçbiri	Bilmiyorum	Hükümet		
Eğitim	6.sınıf	Sayı	2			14	12	2	10	28	68	
		yüzde	2,9%			20,6%	17,6%	2,9%	14,7%	41,2%	100,0%	
	7.sınıf	Sayı	3		4	11	17	7	6	20	68	
		yüzde	4,4%		5,9%	16,2%	25,0%	10,3%	8,8%	29,4%	100,0%	
	8.sınıf	Sayı	4		5	7	24	2	6	16	64	
		yüzde	6,3%		7,8%	10,9%	37,5%	3,1%	9,4%	25,0%	100,0%	
	9.sınıf	Sayı	3	1	7	16	20	6	12	33	98	
		yüzde	3,1%	1,0%	7,1%	16,3%	20,4%	6,1%	12,2%	33,7%	100,0%	
	10.sınıf	Sayı	1			26	25	11	9	28	100	
		yüzde	1,0%			26,0%	25,0%	11,0%	9,0%	28,0%	100,0%	
	Toplam		Sayı	13	1	16	74	98	28	43	125	398
			yüzde	3,3%	,3%	4,0%	18,6%	24,6%	7,0%	10,8%	31,4%	100,0%

3.4.3. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyaset Hakkındaki Görüşleri

Altıncı sınıf öğrencilerinin siyaset yapmak iyi bir şey midir sorusuna % 73'lik bir oranda bilmiyorum demeleri onların siyaset hakkında, olumlu veya olumsuz bir kaniya daha sahip olmadıklarını gösteriyor. Bu da siyasal bilinç düzeyinin daha bu sınıfta siyaseti değerlendirebilecek kadar gelişmediğini bize gösteriyor olabilir. İyi bir şeydir diyenlerle kötü bir şeydir diyenlerin oranının birbirine çok yakın olması bu görüşümüzü destekler mahiyettedir. Yedinci sınıfa gelindiğinde eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak siyaset yapmanın iyi bir şey olduğunu düşünenler artarken kötü bir şey olduğunu düşünenlerin oranı azalıyor. Fakat dokuzuncu ve onuncu sınıflarda siyaseti kötü bir şey olarak algılayanların sayısında bir hayli artış oluyor. Bilmiyorum şikkının ise % 41 olmasının nedeni de bu eğitim düzeyindeki çocukların genelinde olabileceğini düşündüğüm hayata karşı bir umursamazlık olabilir.

Tablo 3.3 Siyaset Yapmak Sizde İyi Bir Şey midir?

			İyi Bir şeydir	Kötü Bir şeydir	Bilmiyorum	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	9	10	49	68
		yüzde	13,2%	14,7%	72,1%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	31	4	33	68
		yüzde	45,6%	5,9%	48,5%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	19	5	38	62
		yüzde	30,6%	8,1%	61,3%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	29	25	45	99
		yüzde	29,3%	25,3%	45,5%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	41	18	41	100
		yüzde	41,0%	18,0%	41,0%	100,0%
Toplam		Sayı	129	62	206	397
		yüzde	32,5%	15,6%	51,9%	100,0%

3.4.4. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Yönetenler Hakkındaki Tutumları

Bizi yönetenlerin yanlış yapabileceklerine ilişkin düşüncesi olanların altıncı sınıftaki yüzdesi % 62 ile başlamakta eğitim seviyesi arttıkça bu düşüncede olanların sayısı da artmaktadır. Onuncu sınıfta eğitimin getirdiği duyarlılık ve ilgi ile böyle düşünenlerin oranı % 82,8'e çıkmaktadır. ' Bizi yönetenler yanlış bir şey yaparlar

mı?’sorusuna ‘bilmiyorum’ cevabını verenlerin oranları hemen hemen her sınıfta birbirine yakındır Bu ise eğitim seviyesinin yükselmesi ile sorgulayıcı bir düşünsel yapıya sahip olmaya başlayan bireylerin yönetenlere karşı ortaya koyduğu kuşkuyu göstermektedir.

Tablo 3.4 Bizi Yönetenler Yanlış Bir Şey Yaparlar mı?

			Yaparlar	Yapmazlar	Bilmiyorum	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	42	10	15	67
		yüzde	62,7%	14,9%	22,4%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	45	9	14	68
		yüzde	66,2%	13,2%	20,6%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	33	17	14	64
		yüzde	51,6%	26,6%	21,9%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	64	10	24	98
		yüzde	65,3%	10,2%	24,5%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	82	4	13	99
		yüzde	82,8%	4,0%	13,1%	100,0%
Toplam		Sayı	266	50	80	396
		yüzde	67,2%	12,6%	20,2%	100,0%

3.4.5.Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerde Oy Vermenin Anlamı

‘Sizce oy vermek ne işe yarar’ sorumuza altıncı sınıftaki öğrencilerin % 73,5’i ‘yöneticileri seçeriz’ demişlerdir.Bu cevap yedinci sınıfta % 71,6’ya, sekizinci sınıfta % 68,8’e, dokuzuncu sınıfta % 64,6’ya, onuncu sınıfta da % 57’ye düşmüştür.Bunun tam aksi yönde ‘yöneticileri yönlendiririz’ şıkkı altıncı sınıfta % 1,5 iken, yedinci sınıfta bu oran aynı kalmakta, sekizinci sınıfta % 4,7 ye, dokuzuncu sınıfta % 5,1’e çıkmaktadır. Onuncu sınıfta ise bu oran % 3 olmaktadır. ‘Hem seçer hem yönlendiririz’ diyenlerin oranı altıncı sınıfta % 20,6 iken yedinci sınıfta % 20,9’a, sekizinci sınıfta % 23’4’e, dokuzuncu sınıfta % 28,3’e ve onuncu sınıfta % 35’e kadar çıkıyor. Dikkat edecek olursak hem seçer hem yönlendiririz diyenlerin oranı altıncı sınıftan başlayarak gittikçe düzenli bir artış gösteriyor. Bu da oy vermenin sadece yöneticileri seçmekten ibaret çok belirgin bir özellik olmadığını

eğitim düzeyi arttıka bařlandđđını gösteriyor. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 4,4 iken, bu oran yedinci sınıfta % 6’ya çıkmaktadır.Sekizinci sınıfta % 3,1’e düşen bu oran, dokuzuncu sınıfta % 2’ye gerilemiştir. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı onuncu sınıfta tekrar % 5’ çıkmıştır.

Tablo 3.5 Sizce Oy Vermek Ne İşe Yarar?

		Yöneticileri Seçeriz	Yöneticileri Yönlendirebiliriz	Hem Seçer Hem Yönlendiririz	Bilmiyorum		
Eğitim	6.sınıf	Sayı	50	1	14	3	68
		yüzde	73,5%	1,5%	20,6%	4,4%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	48	1	14	4	67
		yüzde	71,6%	1,5%	20,9%	6,0%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	44	3	15	2	64
		yüzde	68,8%	4,7%	23,4%	3,1%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	64	5	28	2	99
		yüzde	64,6%	5,1%	28,3%	2,0%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	57	3	35	5	100
		yüzde	57,0%	3,0%	35,0%	5,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	263	13	106	16	398
		yüzde	66,1%	3,3%	26,6%	4,0%	100,0%

3.4.6. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Yöneticileri Etkileyebileceklerine Dair İnançları

‘Yöneticilerimizi istediğiniz yönde etkileyebileğinize inanıyor musunuz?’ sorumuza verilen cevaplarda altıncı sınıf ile onuncu sınıf arasında çok da farklı sonuçlara ulaşılamadı. Çünkü altıncı sınıftan onuncu sınıf da dâhil olmak üzere yönetimi etkileyebileceklerine inanmayanların sayısı ortalama aynı olmuştur. Bu da genel olarak dört yıllık bir eğitim seviyesi ile yönetimi etkileyebileğini düşünenler de fazla bir değişimin olmadđđını bize gösteriyor. Ama sonuç olarak yöneticileri etkileyebileceklerine inanmayanların sayısı diğer iki seğenekten daha fazladır. ‘Yöneticilerimizi istediğiniz yönde etkileyebileğinize inanıyor musunuz?’ sorumuza ‘inanıyorum’ diyenlerin oranı altıncı sınıflarda % 19,7 iken, bu oran yedinci sınıflarda % 33,,’e çıkmıştır. Sekizinci sınıflarda % 23,4 dokuzuncu sınıflarda ise %17,2’lik kesim ‘inanıyorum’ cevabını vermişlerdir.Onuncu sınıflarda

ise bu oran % 21,2'ye çıkmıştır. 'İnanmıyorum' diyenlerin oranı ise altıncı ve yedinci sınıflarda % 51.5 iken, yedinci sınıflarda bu oran % 48,4'e düşmüştür. Dokuzuncu ve onuncu sınıflarda ise bu oran % 55,6 olarak belirmiştir. 'Bilmiyorum' diyenlerin altıncı sınıflardaki oranı ise % 28,8 iken, yedinci sınıflarda % 15,2'ye düşmüştür. Bu oran sekizinci sınıflarda % 26,6 iken, dokuzuncu sınıflarda hemen hemen aynı, yani % 26.3'tür. Onuncu sınıflarda ise tekrar % 23.2 ye düşmüştür.

Tablo 3.6 Yöneticilerimizi İstedığınız Yönde Etkileyebileceğinize İnanıyor musunuz?

			İnanıyorum	İnanmıyorum	Bilmiyorum	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	13	34	19	66
		yüzde	19,7%	51,5%	28,8%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	22	34	10	66
		yüzde	33,3%	51,5%	15,2%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	15	31	17	64
		yüzde	23,4%	48,4%	26,6%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	17	55	26	99
		yüzde	17,2%	55,6%	26,3%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	21	55	23	99
		yüzde	21,2%	55,6%	23,2%	100,0%
	Toplam	Sayı	88	209	95	394
		yüzde	22,3%	53,0%	24,1%	100,0%

3.4.7. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyasi Partiler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Altıncı sınıftaki öğrencilerin yedi ve daha fazla partinin ismini bilenlerin oranı toplam denek sayısının üçte birine yakındır. Buradan altıncı sınıftaki öğrencilerin üçte birinin siyasal ilgi göstergesi olarak niteleyebileceğimiz partilerin adlarını bilmesi bu dönemdeki bilgi seviyesini bize gösterebilir. Onuncu sınıfta ise gözle görülür bir şekilde siyasi parti ismi bilenlerin sayısında artma oluyor. Bu da artık onuncu sınıfa gelmiş bir bireyin siyasal konulardaki bilgi düzeyinin ilerleme kaydettiğinin açık bir göstergesidir. ' Siyasi partilerden kaçının ismini biliyorsunuz?' sorumuza altıncı sınıfların % 7,4'ü ikisinin, % 25'i üç ve dördünün, % 38,2'si beş ve

altısının, % 29,4'ü yedi ve daha fazlasının ismini bilmektedirler.Yedinci sınıfların ise % 10'u birinin, % 3'ü ikisinin, % 22,4'ü üç veya dördünün, % 29,9'u beş veya altısının, % 34,3'de en az yedisinin ismini bilmektedir.Sekizinci sınıfa gelindiğinde ise bu oranlar şöyle olmaktadır: % 4'ü birinin, % 42,2'si üç veya dördünün, % 23,4'ü beş veya altısının, % 29,7'si en az yedisinin ismini bilmektedirler.Dokuzuncu sınıfların % 7,1'i birinin, % 4'ü ikisinin, % 22,2'si üç veya dördünün % 37,4'ü beş veya altısının, % 29,3'ü en az yedisinin simini bilmektedir.Onuncu sınıfta ise % 2'si birinin, % 4'ü ikisinin, % 11'i üç veya dördünün, % 36'sı beş veya altısının, % 47'si de en az yedisinin ismini bilmektedir.

Tablo 3.7 Siyasi Partilerden Kaçının İsmi Biliyorsunuz?

			1	2	3 - 4	5 - 6	7 ve daha fazla	
Eğitim	6.sınıf	Sayı		5	17	26	20	68
		yüzde		7,4%	25,0%	38,2%	29,4%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	7	2	15	20	23	67
		yüzde	10,4%	3,0%	22,4%	29,9%	34,3%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	3		27	15	19	64
		yüzde	4,7%		42,2%	23,4%	29,7%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	7	4	22	37	29	99
		yüzde	7,1%	4,0%	22,2%	37,4%	29,3%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	2	4	11	36	47	100
		yüzde	2,0%	4,0%	11,0%	36,0%	47,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	19	15	92	134	138	398
		yüzde	4,8%	3,8%	23,1%	33,7%	34,7%	100,0%

3.4.8. Eğitim Düzeylerine Göre Siyasi Partilerin İşlevleri

‘Siyasi partiler ne işe yarar?’ sorumuza verilen ‘ülkeyi yönetirler’ cevabı ile eğitimin yükselmesi arasında bir ilişki bulunamamıştır.Fakat ‘bozguncu ve kavgacıdırılar’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 4,4 iken onuncu sınıfta bu oran % 8’e kadar çıkmıştır. ‘Sorunlarımıza çözüm ararlar’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 38,2 iken bu oran onuncu sınıfta % 19’a kadar düşüyor. ‘Kendi çıkarları peşinden koşarlar’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 5,9 iken bu oran eğitimin yükselmesiyle artıyor ve onuncu sınıfta % 52’ye çıkıyor. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin

oranı ise eğitim seviyesinin yükselmesiyle azalıyor ve altıncı sınıflarda % 35’lik kısım ‘bilmiyorum’ derken bu oran onuncu sınıfta % 7’ye düşüyor. Bu da bize siyasi bilgi düzeyinin arttığını gösteriyor.

Altıncı sınıflarda ‘Siyasi partiler ne işe yarar?’ sorumuza ‘ülkeyi yönetirler diyenlerin oranı % 16,2 dir. Bu oran yedinci sınıfta % 10,3, sekizinci sınıfta % 27, dokuzuncu sınıfta % 14,1, onuncu sınıfta ise % 14 olmuştur. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 35,3 iken, yedinci sınıfta % 27,9, sekizinci sınıfta % 23,8, dokuzuncu sınıfta % 14,1 ve onuncu sınıfta % 7 olmuştur.

Tablo 3.8 Siyasi Partiler Ne İşe Yarar?

			Ülkeyi Yönetirler	Bozguncu Ve Kavgacıdır!lar	Sorunlarımıza Çözüm Ararlar	Kendi Çıkarları Peşinde Koşarlar	Bilmiyorum	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	11	3	26	4	24	68
		yüzde	16,2%	4,4%	38,2%	5,9%	35,3%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	7	3	16	23	19	68
		yüzde	10,3%	4,4%	23,5%	33,8%	27,9%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	17	4	18	9	15	63
		yüzde	27,0%	6,3%	28,6%	14,3%	23,8%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	14	8	37	26	14	99
		yüzde	14,1%	8,1%	37,4%	26,3%	14,1%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	14	8	19	52	7	100
		yüzde	14,0%	8,0%	19,0%	52,0%	7,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	63	26	116	114	79	398
		yüzde	15,8%	6,5%	29,1%	28,6%	19,8%	100,0%

3.4.9. Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Kendisinden Farklı Düşünenlerle İlgili Tutumları

Eğitim ile bu sorumuz arasında açık bir ilişki olduğu kesin. Şöyle ki: Altıncı sınıftaki bireylerde, onların düşünceleri benimkinden doğru olabilir oranı % 60 iken bu oran eğitim seviyesi arttıkça azalıyor ve onuncu sınıfta % 34’e kadar düşüyor. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin kendi düşüncelerine olan inancı artıyor. Bunu destekleyen bir diğer sonuç ise başkalarının ne düşündüğü benim için önemli değildir diyenlerin oranı altıncı sınıfta % 17 iken bu oran giderek artıyor ve onuncu sınıfta

bulunan bireylerin % 46'sı bu görüşe katılarak farklı düşüncelere olan esnekliklerinin kaybolduğu izlenimini veriyorlar. Eğitimle bilinçlenen bireyler gittikçe düşüncelerini daha da ön plana çıkarmak istemektedirler. 'Onlar yanlış düşünen kimselerdir' diyenlerin yedinci sınıftaki oranı % 3 iken bu oran onuncu sınıfta % 4'e çıkıyor. 'Benim gibi düşünürlerse iyi kimseler olabilirler' diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta %10,3 iken onuncu sınıfta bu oran % 3'e kadar düşüyor.

Tablo 3.9 Sizden Farklı Düşünen Kimseler Hakkında Ne Düşünürsünüz?

		Onlar Yanlış Düşünen Kimselerdir	Onların Düşünceleri Benimkinden Doğru Olabilir	Benim Gibi Düşünürlerse İyi Kimseler Olabilirler	Başkalarının Ne Düşündüğü Benim İçin Önemli Değildir	Bilmiyorum		
Eğitim	6.sınıf	Sayı	41	7	12	8	68	
		yüzde	60,3%	10,3%	17,6%	11,8%	100,0%	
	7.sınıf	Sayı	2	37	1	13	13	66
		yüzde	3,0%	56,1%	1,5%	19,7%	19,7%	100,0%
	8.sınıf	Sayı		35	6	15	7	63
		yüzde		55,6%	9,5%	23,8%	11,1%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	3	51	9	28	8	99
		yüzde	3,0%	51,5%	9,1%	28,3%	8,1%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	4	34	3	46	13	100
		yüzde	4,0%	34,0%	3,0%	46,0%	13,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	9	198	26	114	49	396
		yüzde	2,3%	50,0%	6,6%	28,8%	12,4%	100,0%

3.4.10. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Farklı Görüşler Karşısındaki Tutumları

Eğitim seviyesi yükseldikçe herkesin farklı görüşte olmasını düşünen bireylerin sayısı da artıyor. Bu da eğitim ile hoşgörü anlayışının aynı yönde ilerlediğini bize gösteriyor. Eğitim seviyesi yüksek olan insanlar eğitimin getirdiği bilgi zenginliği sayesinde tekilciliğe değil çoğulculuğa ilgi duymaktadırlar. Bu da bireyin çevresindeki siyasal olaylara daha geniş bir çerçeveden bakmasını sağlayabilir. 'Herkes aynı görüşte olsa güzel olur' diyenlerin oranı altıncı sınıfta %

41, 2 iken, yedinci sınıfta bu oran % 16,2'ye düşüyor. Sekizinci sınıfta % 18,8 iken, dokuzuncu sınıfta % 25,3 olan bu oran onuncu sınıfta tekrar düşerek % 16'ya geriliyor. 'Herkesin farklı görüşte olması güzel olur' diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 35,3 iken yedinci sınıfta % 60,3'e dokuzuncu sınıfta da % 60,9'a çıkıyor. Dokuzuncu sınıfta % 54,5 olan bu oran onuncu sınıfta ise % 68'e çıkıyor. 'Bilmiyorum' diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 22,1 iken, yedinci sınıfta % 23,5, sekizinci sınıfta % 20,3, dokuzuncu sınıfta % 20,2, onuncu sınıfta ise % 16 oluyor. 'Bilmiyorum' diyenlerin oranlarının eğitim seviyesi yükseldikçe azalması dikkat edilmesi gereken bir nokta olarak görülüyor.

Tablo 3.10 İnsanlar Arasında Farklı Görüşlerin Olması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

			Herkes Aynı Görüşte Olsa Güzel Olur	Herkesin Farklı Görüşte Olması Güzel Olur	Bilmiyorum	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	28	24	15	68
		yüzde	41,2%	35,3%	22,1%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	11	41	16	68
		yüzde	16,2%	60,3%	23,5%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	12	39	13	64
		yüzde	18,8%	60,9%	20,3%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	25	54	20	99
		yüzde	25,3%	54,5%	20,2%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	16	68	16	100
		yüzde	16,0%	68,0%	16,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	92	226	80	399
		yüzde	23,1%	56,6%	20,1%	100,0%

3.4.11. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Parti Faaliyetleri İle İlgilenme Düzeyleri

'Parti faaliyetleri ile ilgileniyor musunuz?' sorumuzda eğitim düzeyi ile parti faaliyetleri arasında bir ilişki görülüyor. 'Az ilgilenirim' diyenlerin oranı yedinci sınıfta % 41,2 iken, bu oran sekizinci sınıfta % 21,9'a dokuzuncu sınıfta % 23'e ve onuncu sınıfta da % 11'e düşüyor. 'Çok ilgilenirim' diyenlerin oranı da altıncı sınıfta % 5,9 iken bu oran yedinci sınıfta % 1,5, sekizinci sınıfta % 10,9, onuncu sınıfta da %

9 olarak belirlemektedir. Bu da bize az da olsa eğitimin yükselmesi ile parti faaliyetlerinin arttığını gösteriyor.

‘Orta derece ilgilenirim’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 16,2 iken, bu oran yedinci sınıfta % 2,9’a düşmektedir. Sekizinci sınıfta tekrar % 15,6’ya çıkan bu oran, dokuzuncu sınıfta % 11,3, onuncu sınıfta ise % 13 olmaktadır. ‘Hiç ilgilenmem’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 61,8 iken bu oran yedinci sınıfta önce % 54,4’e, sekizinci sınıfta da % 51,6’ya düşmektedir. Dokuzuncu sınıfta % 65,7’ye, onuncu sınıfta da % 67’ye yükselmiştir.

Tablo 3.11 Parti Faaliyetleri İle İlgileniyor musunuz?

			Orta Derecede İlgilenirim	Çok İlgilenirim	Hiç İlgilenmem	Az İlgilenirim	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	11	4	42	11	68
		yüzde	16,2%	5,9%	61,8%	16,2%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	2	1	37	28	68
		yüzde	2,9%	1,5%	54,4%	41,2%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	10	7	33	14	64
		yüzde	15,6%	10,9%	51,6%	21,9%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	11		65	23	99
		yüzde	11,1%		65,7%	23,2%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	13	9	67	11	100
		yüzde	13,0%	9,0%	67,0%	11,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	47	21	244	87	399
		yüzde	11,8%	5,3%	61,2%	21,8%	100,0%

3.4.12. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Haksızlıkla Mücadeledeki Tutumları

‘Çevrenizde karşılaştığınız herhangi bir olayda size haksızlık yapıldığını görseniz hakkınızı ne ölçüde ararsınız?’ şeklindeki sorumuza ‘hakkımı aramam’ diyenlerin oranı altıncı sınıfta % 1,5 iken bu oran yedinci sınıfta % 4,4, sekizinci sınıfta % 10,9, dokuzuncu sınıfta % 8,1, onuncu sınıfta da % 2 olmaktadır. ‘Hakkımı almak için biraz uğraşırım olmazsa vazgeçerim’ diyenlerin oranı altıncı sınıfta % 13,2 iken yedinci sınıfta % 11,8, sekizinci sınıfta % 12,5, dokuzuncu sınıfta % 9,1 ve onuncu sınıfta ise % 12 olmaktadır. ‘Hakkımı almak için sonuna kadar uğraşırım’

diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 85,3 iken, bu oran yedinci sınıfta % 83,8, sekizinci sınıfta % 76,6, dokuzuncu sınıfta % 81,8 ve onuncu sınıfta ise % 86 olmuştur. Bu tabloda da eğitim seviyesinin artması ile hak arama çabası arasında önemli bir ilişkiye rastlanmamaktadır. Hakkını almak için sonuna kadar uğraşanların yüzdesi ortalama olarak her sınıfta birbirine yaklaşıktır. Aynı şekilde diğer sınıflarda da yüzdeler hemen hemen birbirine yakındır. Burada ancak şu sonucu çıkarabiliriz. Bireyler haksızlık karşısında bir hayli duyarlıdır ve gerekli mücadeleyi gösterecekleri inancı ve düşüncesindedirler.

Tablo 3.12 Çevrenizde Karşılaştığınız Herhangi Bir Olayda Size Haksızlık Yapıldığını Görerseniz Hakkınızı Ne Ölçüde Ararsınız?

		Hakkımı Aramam	Hakkımı Almak İçin Biraz Uğraşırım Olmazsa Vazgeçerim	Hakkımı Almak İçin Sonuna Kadar Uğraşırım			
Eğitim	6.sınıf	Sayı	1	9	58	68	
		yüzde	1,5%	13,2%	85,3%	100,0%	
	7.sınıf	Sayı	3	8	57	68	
		yüzde	4,4%	11,8%	83,8%	100,0%	
	8.sınıf	Sayı	7	8	49	64	
		yüzde	10,9%	12,5%	76,6%	100,0%	
	9.sınıf	Sayı	8	9	81	1	99
		yüzde	8,1%	9,1%	81,8%	1,0%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	2	12	86		100
		yüzde	2,0%	12,0%	86,0%		100,0%
	Toplam	Sayı	21	46	331	1	399
		yüzde	5,3%	11,5%	83,0%	,3%	100,0%

3.4.13..Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Millet Ve Yöre Kavramlarına Yaklaşımları

Altıncı sınıftaki bireylerin % 70'6'lık bir oranla milletini öncelikli görmesini vatandaşlık duygusunun gelişmeye başlaması şeklinde anlayabiliriz. Yöremi diyenlerin oranı ise % 29 gibi oldukça düşük düzeydedir. Dikkat çekici bir nokta da milletini ve yöresini aynı oranda düşünen bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe yüzdesi de artmaktadır. Yani bu oran altıncı sınıfta % 23,5 iken, onuncu sınıfta % 41'e kadar çıkmıştır. Altıncı sınıfta 'milletimi' diyenlerin oranı % 70,6, yedinci

sınıfta % 48,5, sekizinci sınıfta % 60,9,dokuzuncu sınıfta %44,4, onuncu sınıfta ise % 45 olmuştur. ‘Yöremi’ öncelikli düşünürüm diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 2,9 iken bu oran yedinci sınıfta % 14,7, sekizinci sınıfta % 4,7, dokuzuncu sınıfta % 8,1 ve onuncu sınıfta % 13’e yükselmiştir. ‘İkisi de aynı oranda diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 23,5, yedinci sınıfta % 27,9, sekizinci sınıfta % 32,8, dokuzuncu sınıfta % 43,4, ve onuncu sınıfta ise % 41’e yükselmiştir. ‘Diğer’ diyenlerin oranı ise altıncı sınıfta % 2,9, yedinci sınıfta % 8,8, sekizinci sınıfta % 1,6, dokuzuncu sınıfta % 4, onucu sınıfta ise %1 olmuştur.

Tablo 3.13 Milletinizi mi Öncelikli Düşünürsünüz Yoksa Yörenizi mi?

			Milletimi	Yöremi	İkisi De Aynı Oranda	Diğer			
Eğitim	6.sınıf	Sayı	48	2	16	2	68		
		yüzde	70,6%	2,9%	23,5%	2,9%	100,0%		
	7.sınıf	Sayı	33	10	19	6	68		
		yüzde	48,5%	14,7%	27,9%	8,8%	100,0%		
	8.sınıf	Sayı	39	3	21	1	64		
		yüzde	60,9%	4,7%	32,8%	1,6%	100,0%		
	9.sınıf	Sayı	44	8	43	4	99		
		yüzde	44,4%	8,1%	43,4%	4,0%	100,0%		
	10.sınıf	Sayı	45	13	41	1	100		
		yüzde	45,0%	13,0%	41,0%	1,0%	100,0%		
	Toplam			Sayı	209	36	140	14	399
				yüzde	52,4%	9,0%	35,1%	3,5%	100,0%

3.4.14. Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Siyasete Katılım Düzeyleri

‘Siyasete ne ölçüde katılırsınız?’ sorumuza altıncı sınıftaki deneklerin % 29,4’ü ‘sadece oy veririm’ derken bu oran onuncu sınıfta % 65,7’ye kadar çıkıyor. ‘Çevremdekilerle siyaseti tartışırım’ diyenlerin oranı ise inişli-çıkışlı bir grafik çizerek eğitimle herhangi bir ilişkisinin olmadığını bize gösteriyor.Aynı şekilde ‘aday olurum’ diyenlerin oranında da bir belirsizlik vardır.Fakat ‘hiç oy bile vermem’ diyenlerin oranı altıncı sınıfta % 36,8 iken bu oran onuncu sınıfta % 14’e kadar geriliyor.Ve bireylerin siyasete olan katılımlarının eğitim seviyesi yükseldikçe

arttığını bize gösteriyor. ‘Partide aktif olarak görev alırım’ diyenlerin oranı ile eğitim arasında da bir ilişki görülüyor.

Tablo 3.14 Siyasete Ne Ölçüde Katılırsınız?

		Sadece Oy Veririm	Çevremdekilerle Siyaseti Tartışırım	Aday Olurum	Hiç Oy Bile Vermem	Partide Aktif Olarak Görev Alırım		
Eğitim	6.sınıf	Sayı	20	19	2	25	2	68
		yüzde	29,4%	27,9%	2,9%	36,8%	2,9%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	40	4	2	19	1	66
		yüzde	60,6%	6,1%	3,0%	28,8%	1,5%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	36	12	6	10		64
		yüzde	56,3%	18,8%	9,4%	15,6%		100,0%
	9.sınıf	Sayı	49	13	5	28	4	99
		yüzde	49,5%	13,1%	5,1%	28,3%	4,0%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	65	16	2	14	2	99
		yüzde	65,7%	16,2%	2,0%	14,1%	2,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	210	64	17	96	9	396
		yüzde	53,0%	16,2%	4,3%	24,2%	2,3%	100,0%

3.4.15. . Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Hükümetin İcraatlarına Karşı Tutumları

Altıncı sınıfların hemen hemen yarısı bu konuya tepkisiz kalmakta ve hiçbir şey yapmayacağını söylemektedir. Bu bize çevresinde olup biten olaylara karşı ilginin bu dönemde henüz tam anlamıyla gelişmediğini gösterebilir. ‘Hükümet sizin düşünce ve isteklerinize çok aykırı icraatlar yaptığında ne yaparsınız?’ sorumuza ‘hiç bir şey yapmam’ diyenlerin oranı altıncı sınıfta % 48,5 iken bu oran onuncu sınıfta % 35’e kadar düşüyor. Bu oranın eğitimin yükselmesiyle düşmesi bize siyasal bilinç düzeyi zenginleşen bireyin çeşitli siyasal davranış ve katılımlara yöneldiğini göstermektedir. ‘Yakındaki insanlara hükümeti şikayet ederim’ diyenlerin oranı ile eğitimin yükselmesi arasında bir ilişki bulunamamıştır. Fakat ‘mitinglere, protestolara katılıyorum’ diyenler altıncı sınıfta % 4,4 iken onuncu sınıfta bu oran % 15’e kadar

yükselerek, eğitimin ilerlemesine paralel olarak siyasal katılım ve ilginin gerçekleştiğini bize gösteriyor.

Tablo 3.15 Hükümet Sizin Düşünce ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?

			Hiç Bir Şey Yapmam	Yakındaki İnsanlara Hükümeti Şikayet Ederim	Mitinglere, Protestolara Katılım	Hükümetin Kararını Değiştirmesi İçin Herşeyi Yaparım	
Eğitim	6.sınıf	Sayı	33	10	3	22	68
		yüzde	48,5%	14,7%	4,4%	32,4%	100,0%
	7.sınıf	Sayı	22	7	11	25	66
		yüzde	33,3%	10,6%	16,7%	37,9%	100,0%
	8.sınıf	Sayı	15	11	13	24	63
		yüzde	23,8%	17,5%	20,6%	38,1%	100,0%
	9.sınıf	Sayı	32	11	18	38	99
		yüzde	32,3%	11,1%	18,2%	38,4%	100,0%
	10.sınıf	Sayı	35	19	15	31	100
		yüzde	35,0%	19,0%	15,0%	31,0%	100,0%
Toplam		Sayı	137	58	60	140	396
		yüzde	34,6%	14,6%	15,2%	35,4%	100,0%

3.5. Yaş İle Siyasal Katılma ve Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Yaş ile siyasal katılma ve siyasal etkinlik arasındaki ilişkiyi ele almaya çalıştığımız aşağıdaki tablolarda bireylerin yaşlarının ilerlemesiyle siyasi hayata yönelik tutum ve davranışlarında meydana gelen değişim ve gelişmeleri inceledik.

3.5.1.Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasi Otoriteye Karşı Güven Düzeyleri

‘En çok kime güvenirsiniz?’ sorumuza ‘başbakan’ diyenlerin oranında yaşın ilerlemesiyle bir artış görülüyor.Şöyle ki: 10-12 yaş grubunda bu oran % 7,1 iken 13-15 yaş grubunda % 9,7’ye, 16-18 yaş grubunda ise % 13’e kadar artmıştır. ‘Cumhurbaşkanı’ diyenlerin oranı ile yaş grupları arasında ise açık bir ilişki görülemez.Fakat ‘hiçbiri’ diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 90,5 iken bu oran16-18 yaş grubunda % 68,8’e kadar düşüyor.Bu da bize yaşın ilerlemesi ile siyasi otoriteye olan güvenin, diğer otorite simgelerine kayarak arttığını gösteriyor. ‘Diğer’ diyenlerin oranı ile yaş arasında bir ilişki görülüyor.

Tablo 4.1 En Çok Kime Güvenirsiniz?

		Başbakan	Cumhurbaşkanı	Milletvekili	Hiçbiri	Diğer		
Yaş	10 - 12	Sayı	3			38	1	42
		yüzde	7,1%			90,5%	2,4%	100,0%
	13 - 15	Sayı	21	26	5	133	30	216
		yüzde	9,7%	12,0%	2,3%	61,6%	13,9%	100,0%
	16 - 18	Sayı	18	8		95	17	138
		yüzde	13,0%	5,8%		68,8%	12,3%	100,0%
Toplam	Sayı	42	34	5	266	48	396	
	yüzde	10,6%	8,6%	1,3%	67,2%	12,1%	100,0%	

3.5.2. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Devlet Hakkındaki Görüşleri

‘Devlet size göre ne anlama gelir?’ sorumuza ‘ordu’ diyenlerin oranı ile yaş grupları arasında bir ilişki görülüyor. Bu sorumuza ‘ordu’ diyenlerin 10-12 yaş grubundaki oranı % 2,3 tür. 13-15 yaşında devlet ‘ordu’ anlamına gelir diyenlerin oranı % 5,1’e çıkmaktadır. 16-18 yaş grubunda devlet ‘ordu’ anlamına gelir diyenlerin oranı çok büyük bir düşüş göstererek % 0,7’ye kadar düşüyor. Bu düşüşün nedeni olarak artık siyasal bilgi ve bilinç düzeyi yönünden belli bir aşamaya gelen bireyin siyasal bilgi haznesinin gelişmesi sonucu devleti daha nesnel ve belirli ölçütlerle değerlendirmeye başlaması olarak görebiliriz. Aynı şekilde ‘polis’ ve ‘devlet memuru’ diyenler ile de yaş grupları arasında bir ilişki görülüyor. Devleti ‘polis’ olarak tanımlayanların oranı ise sadece 13-15 yaş grubunda bu şekilde düşünülmüş ve bu oran % 0,5 olarak gerçekleşmiştir. ‘Devlet memuru’ olarak değerlendirenlerin oranı ise 13-15 yaş grubunda % 6,9 olmuştur. ‘Halk’ diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 16,3 iken bu oran, 13-15 yaş grubunda % 18’e, 16-18 yaş grubunda % 20,3’e çıkıyor. Bu da bize devleti halk olarak benimseme anlayışının yaş ilerledikçe yaygınlaştığını gösteriyor. ‘Hiçbiri’ diyenlerin oranı da yaş ilerledikçe artıyor. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı ise 10-12 yaş grubu arasında % 20,9 iken bu oran 13-15 yaş grubunda % 8,8’e, 16-18 yaş grubunda ise %10,9’a düşüyor. Bu da bize yaşın ilerlemesi ile kavram ve içerik zenginleşmesi yaşayan bireyin devleti çeşitli tanımlamalarla algılayabildiğini bize gösteriyor. ‘Hükümet’ diyenlerin oranında da yaşın ilerlemesi ile bir düşme görülüyor.

Tablo 4.2 Devlet Size Göre Ne Anlama Gelir?

		Ordu	Polis	Devlet Memuru	Halk	Hepsi	Hiçbiri	Bilmiyorum	Hükümet		
Yaş	10 - 12	Sayı	1		7	8	2	9	16	43	
		Yüzde	2,3%		16,3%	18,6%	4,7%	20,9%	37,2%	100,0%	
	13 - 15	Sayı	11	1	15	39	58	11	19	63	217
		Yüzde	5,1%	,5%	6,9%	18,0%	26,7%	5,1%	8,8%	29,0%	100,0%
	16 - 18	Sayı	1		1	28	32	15	15	46	138
		Yüzde	,7%		,7%	20,3%	23,2%	10,9%	10,9%	33,3%	100,0%
Toplam		Sayı	13	1	16	74	98	28	43	125	398
		Yüzde	3,3%	,3%	4,0%	18,6%	24,6%	7,0%	10,8%	31,4%	100,0%

3.5.3. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyaset Hakkındaki Görüşleri

10–12 yaş grubunda bireylerin ‘bilmiyorum’ cevabının % 79 olması, bu dönemde bireylerde siyasal bilgi ve ilgi düzeyinin yeterince gelişmemesi sonucu siyaset hakkında olumlu veya olumsuz bir kanaat edinmemelerini göstermektedir. Siyasal bilinçlenme düzeyi artan bireyler artık siyaset hakkındaki düşüncelerini iyi veya kötü olarak kararlaştırabiliyorlar. Bu da oranlara artan bir şekilde yansıyor. 10-12 yaş grubunda ‘siyaset yapmak sizce iyi bir şey midir?’ sorumuza deneklerin % 7’si ‘iyi bir şeydir’ derken 13-15 yaş grubunda bu oran % 34,9’a, daha sonrada 16-18 yaş grubunda da % 36,7’ye kadar çıkıyor. Daha düşük yaşlarda siyasetin iyi ya da kötü bir şey olduğu konusunda emin olamayan bireyler yaş ilerledikçe siyasetin iyi veya kötü olduğu konusunda karar veriyorlar. Aynı şekilde yaşın ilerlemesi ile ‘bilmiyorum’ cevabı diyenlerin oranında belirgin bir düşüş gözlemleniyor. Tabii bu düşüş diğer şıklara artı olarak yansıyor. ‘Siyaset yapmak kötü bir şeydir’ diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 14 iken, 13-15 yaş grubunda no oran % 14,4’e çıkmaktadır. 16-18 yaş grubunda ise bu oranın % 18’e çıktığını görüyoruz. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı ise 16-18 yaş grubunda % 45,3’e kadar düşüyor.

Tablo 4.3 Siyaset Yapmak Sizce İyi Bir Şey midir?

			İyi Bir şeydir	Kötü Bir şeydir	Bilmiyorum	
Yaş	10 - 12	Sayı	3	6	34	43
		yüzde	7,0%	14,0%	79,1%	100,0%
	13 - 15	Sayı	75	31	109	215
		yüzde	34,9%	14,4%	50,7%	100,0%
	16 - 18	Sayı	51	25	63	139
		yüzde	36,7%	18,0%	45,3%	100,0%
Toplam		Sayı	129	62	206	397
		yüzde	32,5%	15,6%	51,9%	100,0%

3.5.4 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Yönetenler Hakkındaki Düşünceleri

10-12 yaş grubunda ‘bizi yönetenler yanlış bir şey yaparlar mı?’ sorumuza % 61,9’u ‘yaparlar’ derken bu oran yaşın ilerlemesine paralel olarak artıyor ve 16-18 yaş grubunda bu oran % 78,8’e kadar çıkıyor. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı ise yaşın ilerlemesi ile azalma eğilimine giriyor. Bizi yönetenlerin yanlış bir şey yapabilecekleri kanısında olan bireylerin yüzdesi yaş ilerledikçe artıyor. 16–18 yaş arasında bu düşünce tarzı çok belirgin bir hal alıyor. İleri yaşta kişiler yönetimde bulunanların da yanlış yapabileceğini düşünerek onları sorgulayabilmektedirler.

Tablo 4.4 Bizi Yönetenler Yanlış Bir Şey Yaparlar mı?

			Yaparlar	Yapmazlar	Bilmiyorum	
Yaş	10 - 12	Sayı	26	8	8	42
		Yüzde	61,9%	19,0%	19,0%	100,0%
	13 - 15	Sayı	132	32	53	217
		Yüzde	60,8%	14,7%	24,4%	100,0%
	16 - 18	Sayı	108	10	19	137
		Yüzde	78,8%	7,3%	13,9%	100,0%
Toplam		Sayı	266	50	80	396
		Yüzde	67,2%	12,6%	20,2%	100,0%

3.5.5 Yaş Gruplarına Göre Denekler İçin Oy Vermenin Anlamı

‘Sizce oy vermek ne işe yarar’ sorumuza 10-12 yaş grubundaki denekler % 74,4 ile ‘yöneticileri seçeriz’ derken 13-15 yaş grubunda bu oran % 66,2’ye daha sonra da 16-18 yaş grubunda %63,3’e inmiştir. ‘Yöneticileri yönlendirebiliriz’ diyenlerin oranı ise yaşla belirsiz bir ilişki içindedir. Fakat ‘hem seçer hem de yönlendiririz’ diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 18 iken, bu oran 16-18 yaş grubunda % 30,9’a kadar çıkmıştır. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı ise yaş ilerledikçe düşmektedir. Şöyle ki: 10-12 yaş grubunda % 7 olan ‘bilmiyorum’ diyenlerin oranı 13-15 yaş grubunda % 3,7, 16-18 yaş grubunda da % 3,6’ya gerilemiştir. Bu da bize yaşın ilerlemesi ile edinilen siyasi bilgi düzeyinin oy vermeyi çok çeşitli yönleriyle kavratıldığını gösteriyor. Yani bireylerin yaşı ilerledikçe oy vermeyi sadece yöneticileri seçmekten ibaret sanan anlayıştan uzaklaşılıyor.

Tablo 4.5 Sizce Oy Vermek Ne İşe Yarar?

			Yöneticileri Seçeriz	Yöneticileri Yönlendirebiliriz	Hem Seçer Hem Yönlendiririz	Bilmiyorum	
Yaş	10 - 12	Sayı	32		8	3	43
		Yüzde	74,4%		18,6%	7,0%	100,0%
	13 - 15	Sayı	143	10	55	8	216
		Yüzde	66,2%	4,6%	25,5%	3,7%	100,0%
	16 - 18	Sayı	88	3	43	5	139
		Yüzde	63,3%	2,2%	30,9%	3,6%	100,0%
Toplam		Sayı	263	13	106	16	398
		Yüzde	66,1%	3,3%	26,6%	4,0%	100,0%

3.5.6 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Yöneticileri Etkileyebileceklerine Dair İnançları

‘Yöneticilerimizi istediğiniz yönde etkileyebileceğinize inanıyor musunuz?’ sorumuza 10-12 yaş grubunda ‘inanıyorum’ diyenlerin oranı % 19 iken, 13-15 yaş grubunda bu oran % 24,8’e, sonra da 16-18 yaş grubunda % 22,3’e düşerek bir belirsizlik gösteriyor. Fakat 10-12 yaş grubunda ‘inanmıyorum’ diyenlerin oranı % 50 iken, 13-15 yaş grubunda % 52,3’e ve 16-18 yaş grubunda ise % 55,1’e yükseliyor. ‘Bilmiyorum’ diyenlerin oranı da yaş ilerledikçe bir azalma görülüyor. Şöyle ki: 10-12 yaş grubunda % 31 olan bu oran, 13-15 yaş grubunda % 22’ye kadar düşüyor.

‘Bilmiyorum’ diyenlerin yaş ilerledikçe azalması, siyasal konularda bireylerin ileri yaşlarda kesin görüşler oluşturabileceklerini göstermektedir

Tablo 4.6 Yöneticilerimizi İstedığınız Yönde Etkileyebileceğinize İnanıyor musunuz?

			İnanıyorum	İnanmıyorum	Bilmiyorum			
Yaş	10 - 12	Sayı	8	21	13			42
		Yüzde	19,0%	50,0%	31,0%			100,0%
	13 - 15	Sayı	53	112	47	1	1	214
		Yüzde	24,8%	52,3%	22,0%	,5%	,5%	100,0%
	16 - 18	Sayı	27	76	35			138
		Yüzde	19,6%	55,1%	25,4%			100,0%
Toplam	Sayı	88	209	95	1	1	394	
	Yüzde	22,3%	53,0%	24,1%	,3%	,3%	100,0%	

3.5.7. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasi Partiler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

10–12 yaş grubunda 7 ve daha fazla siyasi partinin ismi % 16,3 oranında bilinirken bu rakam yaşın ilerlemesi ile gözle görülür bir şekilde artıyor.

Tablo 4.7 Siyasi Partilerden Kaçının İsmi Biliyorsunuz?

			1	2	3 – 4	5 – 6	7 Ve Daha Fazla	
Yaş	10 - 12	Sayı		3	13	20	7	43
		Yüzde		7,0%	30,2%	46,5%	16,3%	100,0%
	13 - 15	Sayı	14	7	58	64	73	216
		Yüzde	6,5%	3,2%	26,9%	29,6%	33,8%	100,0%
	16 - 18	Sayı	5	5	21	50	58	139
		Yüzde	3,6%	3,6%	15,1%	36,0%	41,7%	100,0%
Toplam	Sayı	19	15	92	134	138	398	
	Yüzde	4,8%	3,8%	23,1%	33,7%	34,7%	100,0%	

3.5.8 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasi Partilerin İşlevleri Hakkındaki Düşünceleri

‘Siyasi Partiler ne işe yarar’ sorumuza 10-12 yaş grubundaki öğrenciler % 41,9 gibi bir oranda ‘ sorunlarımıza çözüm ararlar’ demişlerdir.13-15 yaş

grubundakilerde ise bu oran % 28,7'ye 16-18 yaş grubundakilerde ise % 25,9'a kadar gerilemiştir. Bu sonuç bize öğrencilerin yaşlarının ilerlemesiyle siyasi partilerin sorunlarımıza çözüm getirebileceğine olan inançlarını kaybettiklerini göstermektedir. 'Kendi çıkarları peşinden koşarlar' diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 9,3 iken bu oran yaşın ilerlemesi ile hızla yükselmekte ve 13-15 yaş grubunda % 21,8'e daha sonra da 16-18 yaş grubu arasında % 45,3'e kadar çıkmaktadır.

'Bilmiyorum' diyenlerin oranı da yaş ilerledikçe azalmaktadır. 10-12 yaş grubu aralığında 'bilmiyorum' diyenlerin oranı % 34,9 iken 13-15 yaş aralığında 'bilmiyorum' diyenlerin oranı % 24,1'e , 16-18 yaş aralığındakiler ise % 8,6'ya kadar düşmektedir. 'Ülkeyi yönetirler' ve 'bozguncu ve kavgacıdırlar' diyenlerin yaşın ilerlemesi ile bir ilişkisi bulunmuyor.

Tablo 4.8 Siyasi Partiler Ne İşe Yarar?

		Ülkeyi Yönetirler	Bozguncu Ve Kavgacıdırlar	Sorunlarımıza Çözüm Ararlar	Kendi Çıkarları Peşinde Koşarlar	Bilmiyorum		
Yaş	10 - 12	Sayı	6		18	4	15	43
		Yüzde	14,0%		41,9%	9,3%	34,9%	100,0%
	13 - 15	Sayı	37	18	62	47	52	216
		Yüzde	17,1%	8,3%	28,7%	21,8%	24,1%	100,0%
	16 - 18	Sayı	20	8	36	63	12	139
		Yüzde	14,4%	5,8%	25,9%	45,3%	8,6%	100,0%
Toplam		Sayı	63	26	116	114	79	398
		Yüzde	15,8%	6,5%	29,1%	28,6%	19,8%	100,0%

3.5.9 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Kendilerinden Farklı Düşünenlerle İlgili Tutumları

Bu tabloda da çok farklı bir sonuçla karşılaşıyoruz. Başkalarının düşüncelerine değer vermek 10-12 yaşlarında daha fazla mümkün olabilirken yaş ilerledikçe birey kendi görüşüne daha çok değer veriyor. Yani hoşgörü yaş ilerledikçe azalıyor. Kendi bildiği görüşlere tutunma ise artarak devam ediyor. Birey yaşın ilerlemesi ile kendi düşüncelerini başkalarınınkinden daha önemli ve doğru olarak görmeye başlıyor. Diğerlerinin düşüncelerine önem vermiyor. 13-15 yaş grubunda 'onlar yanlış düşünen kimselerdir' diyenlerin oranı %2,3 iken bu oran 16-18 yaş grubunda % 2,9'a çıkıyor. 'Onların düşünceleri benimkinden doğru olabilir'

diyenlerin oranı ise 10-12 yaş grubunda % 60,5 iken, 13-15 yaş grubunda önce % 54,2'ye daha sonra da 16-18 yaş grubunda % 40,3'e kadar geriliyor. 'Benim gibi düşünürlerse iyi kimseler olabilirler' diyenlerin oranı da yaş ilerledikçe düşüyor ve 10-12 yaş grubunda % 9,3 olan bu oran, 16-18 yaş grubunda % 5'e kadar düşüyor. 'Başkalarının ne düşündüğü benim için önemli değildir' diyenlerin oranı ise 10-12 yaş grubunda % 16,3 iken, 13-15 yaş grubunda önce % 23,8'e sonrada 16-18 yaş grubunda % 40,3'e kadar çıkıyor. 'Bilmiyorum' diyenlerin oranında ise yaşın ilerlemesiyle bir düşüş gözlemleniyor. Buradan, bireylerin yaşlarının ilerlemesiyle kendi düşüncelerine verdikleri önem ve kendilerine olan güvenlerinin arttığını çıkarabiliriz.,

Tablo 4.9 Sizden Farklı Düşünen Kimseler Hakkında Ne Düşünürsünüz?

		Onlar Yanlış Düşünen Kimselerdir	Onların Düşünceleri Benimkinden Doğru Olabilir	Benim Gibi Düşünürlerse İyi Kimseler Olabilirler	Başkalarının Ne Düşündüğü Benim İçin Önemli Değildir	Bilmiyorum		
Yaş	10 - 12	Sayı	26	4	7	6	43	
		Yüzde	60,5%	9,3%	16,3%	14,0%	100,0%	
	13 - 15	Sayı	5	116	15	51	27	214
		Yüzde	2,3%	54,2%	7,0%	23,8%	12,6%	100,0%
	16 - 18	Sayı	4	56	7	56	16	139
		Yüzde	2,9%	40,3%	5,0%	40,3%	11,5%	100,0%
Toplam		Sayı	9	198	26	114	49	396
		Yüzde	2,3%	50,0%	6,6%	28,8%	12,4%	100,0%

3.5.10. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Farklı Görüşler Karşısındaki Tutumları

Bu tablomuzda da herkesin aynı görüşte olmasını düşünenlerin oranı 10–12 yaş döneminde % 41 iken yaşın ilerlemesi ile düşüyor ve 16-18 yaş grubunda da % 18'e iniyor. Aynı zamanda, 'herkesin farklı görüşte olması güzel olur' diyenlerin oranı giderek artıyor. Bu da bize farklı görüşlerin iyi olacağı düşüncesinin yaş ilerledikçe oluştuğunu gösteriyor. 10–12 yaş grubunda, toplum için iyi olanın, doğru olanın herkesin aynı görüşte olmasından geçtiği düşüncesi hakimdir.. Çünkü bu yaşta çocuk farklı görüşlerin, farklı düşünce ve davranışların toplumsal ve kültürel

zenginliğe getireceği yararları henüz anlayamamaktadır. İleri yaşlarda uzlaşmacı görüş yerini çatışmacı görüşe bırakmaktadır.

Tablo 4.10 İnsanlar Arasında Farklı Görüşlerin Olması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

			Herkes Aynı Görüşte Olsa Güzel Olur	Herkesin Farklı Görüşte Olması Güzel Olur	Bilmiyorum	
Yaş	10 - 12	Sayı	18	15	9	43
		Yüzde	41,9%	34,9%	20,9%	100,0%
	13 - 15	Sayı	49	120	48	217
		Yüzde	22,6%	55,3%	22,1%	100,0%
	16 - 18	Sayı	25	91	23	139
		Yüzde	18,0%	65,5%	16,5%	100,0%
Toplam		Sayı	92	226	80	399
		Yüzde	23,1%	56,6%	20,1%	100,0%

3.5.11. Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Parti Faaliyetleri İle İlgilenme Düzeyleri

‘Parti faaliyetleri ile ilgileniyor musunuz’ sorumuza ‘orta derecede ilgilenirim’ diyenlerin oranı ile yaşın ilerlemesi arasında bir ilişki görülemedi. Orta derecede ilgilenirim diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 18,6 iken 13-15 yaş grubunda % 9,2’ye düşmüştür. 16-18 yaş grubunda ise bu oran tekrar % 13,7’ye çıkmıştır. Fakat ‘çok ilgilenirim’ diyenlerin oranının yaş ilerledikçe arttığını görüyoruz. 13-15 yaş grubunda bu oran % 5,5 iken, 16-18 yaş grubunda % 6,5’e kadar çıkıyor. ‘Hiç ilgilenmem’ diyenler ile de yaşın bir ilişkisi görülemiyor. 10-12 yaş grubunda parti faaliyetleri ile ‘hiç ilgilenmem’ diyenlerin oranı % 67,4 iken, 13-15 yaş grubunda % 56,7’ye düşmüştür. 16-18 yaş grubunda ise bu oran % 66,2 olmuştur. Aynı şekilde ‘az ilgilenirim diyenlerin’ oranı ile yaş arasında da bir ilişki görülemiyor. 10-12 yaş grubunda bu oran % 14 iken, 13-15 yaş grubunda % 28,6’ya yükselmiştir. 16-18 yaş grubunda ise % 13,7 olmuştur. ‘Çok ilgilenirim’ diyenlerin, yaşın ilerlemesi ile artması bize siyasal yönden bilgi ve düşünce çeşitliliğine ulaşmaya başlayan bireyin daha fazla katılımcı olmaya başladığını gösteriyor.

Tablo 4.11 Parti Faaliyetleri İle İlgileniyor musunuz?

			Orta Derecede İlgilenirim	Çok İlgilenirim	Hiç İlgilenmem	Az İlgilenirim	
Yaş	10 - 12	Sayı	8		29	6	43
		Yüzde	18,6%		67,4%	14,0%	100,0%
	13 - 15	Sayı	20	12	123	62	217
		Yüzde	9,2%	5,5%	56,7%	28,6%	100,0%
	16 - 18	Sayı	19	9	92	19	139
		Yüzde	13,7%	6,5%	66,2%	13,7%	100,0%
Toplam		Sayı	47	21	244	87	399
		Yüzde	11,8%	5,3%	61,2%	21,8%	100,0%

3.5.12 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Haksızlıkla Mücadeledeki Tutumları

Bireylerin kendilerine yapılan haksızlıklara tepkilerinin yaş ile ilgisini pek göremiyoruz. 10 ile 18 yaş arası deneklerin ortalama % 83'lük kısmı hakkını almak için sonuna kadar uğraşacağı düşüncesindedir. Hakkını almak için biraz uğraşırım olmazsa vazgeçerim cevabının yaş ilerledikçe azalması mücadele gücünün yaş ilerledikçe arttığını gösterebilir

Tablo 4.12 Çevrenizde Karşılaştığınız Herhangi Bir Olayda Size Haksızlık Yapıldığını Görerseniz Hakkınızı Ne Ölçüde Ararsınız?

			Hakkımı Aramam	Hakkımı Almak İçin Biraz Uğraşırım Olmazsa Vazgeçerim	Hakkımı Almak İçin Sonuna Kadar Uğraşırım	
Yaş	10 - 12	Sayı	1	6	36	43
		Yüzde	2,3%	14,0%	83,7%	100,0%
	13 - 15	Sayı	16	23	177	217
		Yüzde	7,4%	10,6%	81,6%	100,0%
	16 - 18	Sayı	4	17	118	139
		Yüzde	2,9%	12,2%	84,9%	100,0%
Toplam		Sayı	21	46	331	399
		Yüzde	5,3%	11,5%	83,0%	100,0%

3.5.13 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Millet ve Yöre Kavramları İle İlgili Tutumları

'Milletinizi mi öncelikli düşünürsünüz yoksa yörenizi mi?' sorumuza 10-12 yaş grubundaki bireylerde 'milletimi' diyenlerin oranı %76,7 iken 13-15 yaş

grubunda önce % 53,9'a düşen bu oran daha sonra 16-18 yaş grubunda % 42,9'a düşmektedir. Bu belirgin düşüş bize 'ikisi de aynı oranda' şıkkının da yaşın ilerlemesine paralel olarak artmasını da dikkate alırsak, bireydeki kavramsal çeşitlenmelerin artmaya başladığını gösterebilir. 'İkisi de aynı oranda' diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 18,6 iken, 13-15 yaş grubu arasında bu oran önce % 31,3'e daha sonra da 16-18 yaş grubunda % 46'ya çıkıyor.

'Yöremi' diyenlerin oranı ise 10-12 yaş grubunda % 2,3 iken bu oran 13-15 yaş grubunda % 9,7'ye yükseliyor.16-18 yaş grubunda ise 'öncelikli yöremi düşünürüm' diyenlerin oranı yine artarak % 10.1'e çıkıyor.Yaşın ilerlemesine paralel olarak yöremi öncelikli düşünürüm diyenlerin oranının artması milletimi öncelikli düşünürüm diyenlerin oranına ters yönlü olarak gelişiyor.Yani milletimi öncelikli düşünürüm diyenlerin oranı da yaşın ilerlemesine paralel olarak azalıyor.

Tablo 4.13 Milletinizi mi Öncelikli Düşünürsünüz Yoksa Yörenizi mi?

			Milletimi	Yöremi	İkisi De Aynı Oranda	Diğer	
Yaş	10 - 12	Sayı	33	1	8	1	43
		Yüzde	76,7%	2,3%	18,6%	2,3%	100,0%
	13 - 15	Sayı	117	21	68	11	217
		Yüzde	53,9%	9,7%	31,3%	5,1%	100,0%
	16 - 18	Sayı	59	14	64	2	139
		Yüzde	42,4%	10,1%	46,0%	1,4%	100,0%
Toplam		Sayı	209	36	140	14	399
		Yüzde	52,4%	9,0%	35,1%	3,5%	100,0%

3.5.14 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Siyasete Katılım Düzeyleri

'Siyasete ne ölçüde katılırsınız' sorumuza 10-12 yaş grubundaki deneklerin % 32,6'sı 'sadece oy veririm' demişleridir.13-15 yaş grubunda bu oran % 50,7'ye çıkmıştır.16-18 yaş grubunda ise bu oran % 63 olmuştur. 'Hiç oy bile vermem' diyenlerin oranı 10-12 yaş grubunda % 30,2 iken, 13-15 yaş grubunda ise % 15,2'ye kadar düşmüştür. 'Çevremdekilerle siyaseti tartışırım' diyenlerin oranı ise 10-12 yaş grubunda % 27,9 iken 16-18 yaş grubunda % 16,7 ye kadar düşmüştür. 'Partide aktif olarak görev alırım' diyenlerin oranı ile yaşın ilerlemesi arasında ise herhangi bir

ilişki görülememiştir.10-12 yaş grubu arasında % 4.7 olan bu oran 13-15 yaş grubu arasında % 1,4'e kadar gerilemiştir.16-18 yaş grubunda bu oran artmış ve % 2,9'a çıkmıştır. Siyasete ne ölçüde katılırsınız sorusuna sadece oy veririm diyenlerin oranının eğitimin yükselmesi ile giderek artması siyasal katılmanın yaşla direkt paralel bir şekilde arttığını bize gösteriyor. Hiç oy bile vermem diyenlerin oranının ise yaşın ilerlemesi ile azalması bu görüşümüzü destekler mahiyettedir.10-12 yaş grubundakilerin % 27,9 gibi bir oranla çevremdekilerle siyaseti tartışırım demesi bu yaştaki bireylerin siyaset hakkında bilgilere sahip olduklarını göstermektedir.Bu yaştaki çocuk siyasi kavramları tanımakta ve tartışma aşamasına gelmektedir. Siyasi kavramları tanıyıp tartışma aşamasına gelebilen birey artık siyaset sahnesinin vazgeçilmez bir aktörü konumuna gelmeye başlayacaktır.Bu da demokratik toplum yapısının vazgeçilmez bir unsudur.

Tablo 4.14 Siyasete Ne Ölçüde Katılırsınız?

			Sadece Oy Veririm	Çevremdekilerle Siyaseti Tartışırım	Aday Olurum	Hiç Oy Bile Vermem	Partide Aktif Olarak Görev Alırım	
Yaş	10 - 12	Sayı	14	12	2	13	2	43
		Yüzde	32,6%	27,9%	4,7%	30,2%	4,7%	100,0%
	13 - 15	Sayı	109	29	12	62	3	215
		Yüzde	50,7%	13,5%	5,6%	28,8%	1,4%	100,0%
	16 - 18	Sayı	87	23	3	21	4	138
		Yüzde	63,0%	16,7%	2,2%	15,2%	2,9%	100,0%
Toplam	Sayı	210	64	17	96	9	396	
	Yüzde	53,0%	16,2%	4,3%	24,2%	2,3%	100,0%	

3.5.15 Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Hükümetin İcraatlarına Karşı Tutumları

Hükümetin, düşünce ve icraatlarına aykırı bir harekette bulunduğunu gören bireylerin, hükümetin kararını değiştirmesi için her şeyi yaparım diyen kısmı 10-12 yaş grubunda % 34 .9 iken bu oran 16-18 yaş grubunda azalmakta ve % 31,9'a düşmektedir.Hiç bir şey yapmam diyenlerin oranı da 10-12 yaş grubunda % 46,5 iken, bu oranda yaş ilerledikçe azalma eğilimi göstermektedir.Yaş ilerledikçe

protestolara katılım diyenlerin oranında ise belirgin bir artış görüyoruz. Bu da bize siyasal katılımın göstergelerinden biri olan protestolara katılım cevabının yaş ilerledikçe artması, bireyin daha etkin aktif olarak siyasete katıldığının göstergesidir..

Tablo 4.15 Hükümet Sizin Düşünce ve İsteklerinize Çok Aykırı İcraatlar Yaptığında Ne Yaparsınız?

			Hiç Bir Şey Yapmam	Yakındaki İnsanlara Hükümeti Şikayet Ederim	Mitinglere, Protestolara Katılım	Hükümetin Kararını Değiştirmesi İçin Her şeyi Yaparım	
Yaş	10 - 12	Sayı	20	6	2	15	43
		Yüzde	46,5%	14,0%	4,7%	34,9%	100,0%
	13 - 15	Sayı	71	28	33	81	214
		Yüzde	33,2%	13,1%	15,4%	37,9%	100,0%
	16 - 18	Sayı	46	24	25	44	139
		Yüzde	33,1%	17,3%	18,0%	31,7%	100,0%
Toplam	Sayı	137	58	60	140	396	
	yüzde	34,6%	14,6%	15,2%	35,4%	100,0%	

SONUÇ

ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE VARSAYIMLARIN TESBİTİ

Bu başlık altında bireylerde ergenlik döneminde siyasal katılım ve siyasal etkinliğin gelişimi ile ilgili varsayımları ve bu varsayımların doğruluklarının tespitini yapacağız.

Bireylerde Ergenlik Döneminde Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinliğin Gelişimi Üzerine Varsayımlar ve Bu Varsayımların Testi

1-Eğitim seviyesinin artması ile siyasal otoriteye olan güvende artıyor.

Bu hipotezin siyasal katılım ve siyasal etkinlik ile ilgili kısmını tespit etmek için bireylere ‘ en çok kime güvenirsiniz’ sorusunu yönelttik. Altıncı sınıflarda % 85 gibi bir oranda hiçbirine güven olmadığı ortaya çıktı. Fakat eğitim seviyesi ilerledikçe bu oran azalmaya başladı ve dokuzuncu sınıfta % 50’ye kadar geriledi. Elde edilen verilerden de anlaşıldığı gibi eğitim seviyesi yükseldikçe deneklerin güven seviyeleri de artmaktadır. Bu da bize eğitilmiş kişilerin daha az eğitimlilere oranla daha çok güven içinde olduklarını gösteriyor. Eğitilmiş birey daha duyarlı, daha cesaretli ve katılıma açık olduğun için güveni de sağlamlaştırıyor.

2-Eğitim seviyesinin artması ile oy vermeye verilen anlam ve işlev de değişiyor. Altıncı sınıfta sadece yöneticileri seçeriz seçeneği % 73,5 iken eğitim seviyesi yükseldikçe bu oran düşmekte ve onuncu sınıfta % 57’ye kadar gerilemektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle hem seçer hem de yönlendiririz seçeneği altıncı sınıfta % 20 iken giderek artmakta ve onuncu sınıfta % 35’e kadar çıkmaktadır. Bu da bize eğitimin oy vermenin anlam ve işlevini değiştirdiğini, geliştirdiğini, çeşitlendirdiğini gösteriyor. Birey yöneticilerimizi yönlendiririz demekle siyasal etkinlik bakımından bilinçlendiğinin farkına varıyor. Yani yöneticilerimizi yönlendirebileceğini düşünen birey artık siyasal hayatta bir yerinin olduğunu düşünmeye başlıyor demektir. Yerinin olduğunu düşünen birey etkin olmaya çalışacak ve katılımcı bir role bürünebilecektir.

4-Eğitim seviyesi arttıkça deneklerin siyasi parti ismi bilme sayısı da artıyor. Altıncı sınıfta 7 ve daha fazla parti ismi bilenlerin oranı % 29 iken bu oran onuncu sınıfta % 47,1'e çıkıyor. Deneklerin bu durumu siyasete olan ilginin eğitim seviyesinin yükselmesiyle doğru orantılı olarak arttığını bize gösteriyor. Bu eğitim seviyesindeki birey siyasi bilinçlenme aşamasında çok önemli bir aşamaya gelmiştir. Bu aşama siyasi konulara ilgi, tartışmalara katılma, etkinliklerde bulunma gibi kendini gösterir.

5-Eğitim seviyesi yükseldikçe bireylerin kendilerinden farklı düşünenlerle ilgili tutumları tutuculaşılıyor.

Altıncı sınıfta kendisinden farklı düşünenlerin düşüncelerinin doğru olabileceğini söyleyen bireyler eğitim seviyesi yükseldikçe başkalarının düşüncelerine olan hoşgörülerini kaybetmeye başlıyorlar. Altıncı sınıfta % 60 olan hoşgörü esnekliği onuncu sınıfta % 34'e kadar düşüyor. Bu da bize bireylerin eğitim seviyesinin yükselmesiyle kendi doğrularını oluşturma çabası içine girdiklerini gösteriyor. Birey artık kendi düşüncelerini en doğru ve en önemli olarak görmeye başlıyor. Bu da diğerlerinin düşüncelerinin doğru olabileceği kanısını zamanla ortadan kaldırıyor.

6-Eğitim seviyesi yükseldikçe bireylerin millet ve yöre kavramlarına verdiği öncelik ve önem eşitlenmeye başlıyor.

Altıncı sınıfta ikisi de aynı oranda önceliklidir yüzdesi % 23 iken bu oran eğitim seviyesi yükseldikçe artıyor ve onuncu sınıfta % 41' e ulaşıyor. Buradan milletle başlayan öncelik sırasının yöreye kaymasının nedeni olarak eğitimin bireyde oluşturduğu sorumluluk bilincinin yayılmaya başladığını görüyoruz. Yani birey çevresinde olup bitenle daha çok ilgilenip kendi çevresini de korumaya kollamaya çalışıyor.

7-Eğitim seviyesi yükseldikçe bireylerin siyasete katılım seviyesi de artıyor.

Henüz altıncı sınıfta bulunan bireyler % 29 ile oy verim diyorlar. Bu oran artarak devam ediyor ve onuncu sınıfta % 65 oluyor. Bu da bize eğitim seviyesinin siyasal katılımı artırıcı bir faktör olduğunu gösteriyor. Bireyler siyasal konularda

bilgi edinmeye başladıkları zaman kendilerini bu bilinçlenme aşamasında gördükleri için etkin bir rol almak istiyorlar. Çünkü beklentileri artınca bunu gerçekleştirmek için siyasal hayata bir şekilde etkide bulunmak, tepkilerini göstermek istiyorlar. İşte burada çevresindekilerle tartışmaya hatta az da olsa parti faaliyetlerine katılmaya başlıyorlar.

8-Yaş ilerledikçe bireylerin siyasi otoriteye olan güveni de artıyor. Ve farklı kişiliklere güven belirmeye başlıyor

Bunların en başında da başbakan geliyor. Bu oranın ilerledikçe artması da bireylerin soyut simgelerin yerine artık somut bir şekilde kişilikleri koymaya başlamasıdır. Başbakan olmasının nedeni de günümüz hükümet sisteminde başbakanın bir nevi başkanlık sistemine benzer şekilde bir kuvvet ve destek içinde olmasından kaynaklanabilir.

9-Yaş ilerledikçe bireylerin bizi yönetenlerin yanlış yapabileceklerine inançları artıyor.

Bireylerde bizi yönetenlere karşı sorgulama düşüncesi beliriyor.10–12 yaş arası bireylerde % 61 olan bu oran 16–18 yaş arasında % 78,8'e çıkıyor. Bu, bireyin katılımcı bir demokrasinin gerekleri olan sorgulama, eleştirme ve yönlendirme isteğinin geliştiğini bize gösteriyor.

10-Yaşın ilerlemesi ile siyasal partiler hakkındaki olumsuzluklar artıyor.

10–12 yaş grubunda siyasi partiler ne işe yarar sorumuza % 9,3'ü kendi çıkarları peşinde koşarlar derken bu oran 13–15 yaş grubunda % 21,8'e 16–18 yaş grubunda ise % 45'e kadar çıkıyor. Yaşın ilerlemesi ile siyasi partileri olumsuz olarak değerlendirme olgusu ile karşılaşılıyor. Bunu da, bireyin bilinçlenme seviyesine paralel olarak gelişen ve siyasi parti vaatlerinin zamanla yerine getirilmediğini görmesiyle açığa çıkan bir tepki olarak düşünüyorum.

11-Yaşın ilerlemesi ile millet ve yöre kavramlarının önceliği eşitleniyor.

10–12 yaş grubunda ikisi de aynı oranda öncelikli diyenlerin oranı % 18,6 iken bu oran 13–15 yaşlarında % 31 ve 16–18 yaşlarında da % 46 oluyor. Yani yaşın ilerlemesi ile bu millet ve yöre kavramlarına verilen önem eşit olmaya başlıyor.

12-Yaşın ilerlemesi ile siyasete katılım düzeyi de artıyor.

“Siyasete ne ölçüde katılırsınız” şeklinde yönelttiğimiz sorumuza 10–12 yaş grubundaki bireyler % 32,6 oranında sadece oy veririm derken 13–15 yaş grubunda bu oran % 50’ye 16–18 yaş grubunda ise % 63’e çıkıyor. Birey yaşın ilerlemesi ile siyasete daha aktif bir şekilde katılmanın yollarını denemeye başlıyor.

KAYNAKÇA

Alkan, Türker, **Siyasal Toplumsallaşma**, Kültür Bakanlığı Bilim Dizisi, No:13, Birinci Baskı, Ankara, 1979

Aziz, Aysel, **Toplumsallaşma Ve Kitleleşme İletişim**, No:2, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1982,

Baykal, Deniz, **Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 302, Ankara, 1970

Baymur, Feriha, **Genel Psikoloji**, İkinci Baskı, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul, 1973ü

Bilgin, Nuri, **Siyaset Ve İnsan**, Bağlam Yayıncılık, İkinci Basım, İstanbul, Ekim, 1997

Bimay, Muzaffer, Ketleşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Siyasal katılma Olgusu Üzerindeki Etkisi: Batman İli Örneği,(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002)

Chapman ,Elwood N., Tutum, Alfa basım yayım, İstanbul, 1999,

http://www.gata.edu.tr/kutuphane/Kitap_Ozetleri/Tutum.htm, (28.05.2006)

Cole, Luella, Çev:Belkıs Halim Hassaf, **Çocukluk Ve Gençlik Psikolojisi**, Milli Eğitim Basımevi,Öğretmen Kitapları: İstanbul, 1968

Çam, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, Sekizinci Basım, İstanbul, 2002

Çobanoğlu ,Ferah, **Halkla İlişkiler Sektöründe Yeni Bir Oluşum...İda** (İletişim

Danışmanlığı Şirketleri Derneği),

<http://www.npr.com.tr/edergi/sayi17/ida.htm>,

(26.05.2006)

Çukurçayır M. Akif, **Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitabevi, 2. Basım, Konya, Ocak, 2002

Daver, Bülent, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Beşinci Baskı, Ankara, 1993

Duverger, Maurice Çev: Şirin Tekeli, **Siyaset Sosyolojisi**, 5. basım, İstanbul, Varlık Yayınları, 1998

Ergil, Doğu, Yabancılaşma Ve Siyasal Katılım, Olgaç Matbaası, Ankara, 1980

Erkal, Mustafa, Sosyoloji, Der Yayınları, Genişletilmiş Sekizinci Basım, İstanbul, 1997

Freedman, J.L. D.O. Sears, J.M. Carlsmith, Sosyal Psikoloji, Çev. A.Dönmez, İkinci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1993

Gabriel, Almond, Sidney Verba, **The Civic Culture**, Prenceton Univ. Press, Princeton, 1973

Gönüllü, Müzeyyen, **Grup Ve Grup Yapısı**,

<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/99.pdf>, (25.05.2006)

<http://www.felsefeekibi.com/site/default.asp?PG=380>, (01.06.2006)

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, İnsan Ve İnsanlar, Sekizinci Basım, Evrim Basım, İstanbul, 1992

Kalaycıoğlu, Ersin, **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1984

Kalaycıoğlu, Ersin, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılım**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1983

Kapani, Münci, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, On beşinci Basım, Ankara, 2003

Kariyer Danışmanlık Ve Eğitim Merkezi,
http://www.kademe.com.tr/meslek_nedir.php,

(17.05.2006)

Kışlalı, Ahmet Taner, **Siyasal Sistemler**, İmge Kitabevi, Dördüncü Baskı, Ankara, 1998

Kışlalı, Ahmet Taner, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, Sekizinci Basım, Ankara, Ekim,

Koray, Meryem, **'Kadın Adına Gündem Oluşturmak'**, Amme İdaresi Dergisi, C-23, S-3, Haziran, 1990

Lawson, Kay, **The Human Polity**, Boston, 1995

Milburn, Michael A. , Sosyal Psikolojik Açından Kamuoyu Ve Siyaset, Çev. A. Dönmez, V. Duyan, İmge Kitabevi, Ankara, 1998

Ozankaya, Özer, **Toplumbilim**, Onuncu Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, Eylül, 1999

Özbudun, Ergun, **Türkiye’de Sosyal Değişme Ve Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975

Ozankaya, Özer, **Toplumbilim**, Onuncu Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, Eylül, 1999

Öztekin, Ali, **Siyaset Bilimine Giriş**, 4.basım, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2003

Prelot, M., Politika **Bilimi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1972, s.1’den aktaran: Hakkı Kızılloluk, “Temsil Açısından 1960 Sonrası Türk Siyasal Yaşamının Sosyolojik Çözümlemesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, SBE, İstanbul, 1994

Tatar, Taner, **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997

Turan, İlder, **Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, Dördüncü baskı, İstanbul, 1996

Uysal, Birkan, **Siyasal Katılma Ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, TODAİE Yayınları, No: 299, Ankara, 1984

Yeşiltuna, Dilek Çiftçi, **Siyasal Sosyalizasyon**, Sosyoloji Dergisi, Sayı:5, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1994

Yücekök, Ahmet N, **Siyasetin Toplumsal Tabanı**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1987

EK 1: ANKET FORMU

CİNSİYET : Erkek () Kız ()

Yaş : 10-12 () 13-15 () 16-18 () 19-22 ()

Eğitim Durumu : 6. sınıf () 7.sınıf () 8.sınıf () 9.sınıf () 10.sınıf ()
11.sınıf ()

Babanın mesleği: Memur () Çiftçi () İşçi () Emekli () Serbest Meslek ()

Teknik Personel () İşsiz () Diğer:

Annenin Mesleği: Ev Hanımı () Memur () İşçi () Çiftçi () Emekli ()

İşsiz () Teknik Personel () Diğer:

Ailenin Geliri : 0-500 YTL () 501-1000 () 1001-1500 () 1500-2000 ()

2001 ve üstü ()

1) En çok kime güvenirsiniz?

- a) Başbakan
- b) Cumhurbaşkanı
- c) Milletvekili
- d) Hiçbirine
- e) Diğer

2) Devlet size göre ne anlama gelir?

- a) Ordu
- b) Polis
- c) Devlet Memurları
- d) Halk
- e) Hepsi
- f) Hiçbiri
- g) Bilmiyorum
- h) Hükümet

3) Siyaset yapmak sizce iyi bir şey midir?

- a) İyi bir şeydir
- b) Kötü bir şeydir
- c) Bilmiyorum

4) Bizi yönetenler sizce yanlış bir şey yaparlar mı?

- a) Yaparlar
- b) Yapmazlar
- c) Bilmiyorum

5) Sizce oy vermek ne işe yarar?

- a) Yöneticileri seçeriz
- b) Yöneticilerimizi yönlendirebiliriz
- c) Hem seçeriz hem yönlendiririz
- d) Bilmiyorum

6) Yöneticilerimizi istediğiniz yönde etkileyebileceğinize inanıyor musunuz?

- a) İnanıyorum
- b) İnanmıyorum
- c) Bilmiyorum

7) Siyasi Partilerden Türkiye’de kaçının ismini biliyorsunuz?

- a) 1
- b) 2
- c) 3–4
- d) 5–6
- e) 7 ve fazlası

8) Siyasal partiler ne işe yarar?

- a) Ülkeyi yönetirler
- b) Bozguncu ve kavgacıdırlar
- c) Sorunlarımıza çözüm ararlar
- d) Kendi çıkarları peşinde koşarlar
- e) Bilmiyorum

9) Sizden farklı düşünen kimseler hakkında ne düşünürsünüz?

- a) Onlar yanlış düşünen kimselerdir
- b) Onların düşünceleri benimkinden doğru olabilir
- c) Benim gibi düşünürlerse iyi kimseler olabilirler
- d) Başkalarının ne düşündüğü benim için pek önemli değildir
- e) Bilmiyorum

11) İnsanların arasında farklı görüşlerin olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a) Herkes aynı görüşte olsa güzel olur
- b) Herkesin farklı görüşte olması güzel olur
- c) Bilmiyorum

12) Parti faaliyetleri ile ilgileniyor musunuz?

- a) Orta derecede ilgilenirim
- b) Çok ilgilenirim
- c) Hiç ilgilenmem
- d) Az ilgilenirim

13) Çevrenizde karşılaştığınız herhangi bir olayda size haksızlık yapıldığını görerseniz hakkınızı ne ölçüde ararsınız?

- a) Hakkımı aramam
- b) Hakkımı almak için biraz uğraşırım olmazsa vazgeçerim
- c) Hakkımı almak için sonuna kadar uğraşırım

14) Milletinizi mi öncelikle düşünürsünüz yoksa yörenizi mi? (Köy, Kasaba, Cemaat)

- a) Milletimi
- b) Yöremi
- c) İkisi de aynı oranda
- d) Diğer

15) Siyasete ne ölçüde katılırsınız?

- a) Sadece oy veririm
- b) Çevremdekilerle siyaseti tartışırım
- c) Aday olurum
- d) Hiç oy bile vermem
- e) Partide aktif olarak görev alırım

16) Hükümet sizin düşünce ve isteklerinize çok aykırı icraatlar yaptığında ne yaparsınız?

- a) Hiçbir şey yapmam
- b) Yakınımdaki insanlara hükümeti şikâyet ederim
- c) Mitinglere, protestolara katılırım
- d) Hükümetin kararını değiştirmesi için elimden gelen her şeyi yaparım

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: Harun Çal

Doğum Yeri: Isparta

Doğum Yılı: 1980

Medeni Hali: Bekâr

Eğitim Durumu:

Lise: 1995–1997 Isparta Lisesi

Lisans: 1998–2002 Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

Yabancı Dil ve Düzeyi:

İngilizce Yazma (iyi)

Konuşma (iyi)

Okuma (iyi)

İş Deneyimi:

1998 Birsaş Aş. Coca Cola, Satış Danışmanlığı

1999 Rüyam Mobilya, Satış Danışmanlığı

2005 Esen Sıhhi Tesisat Lmt., Satış Danışmanlığı

2006 Kırsan Turizm Aş. Sixt Rent A Car, Satış Danışmanlığı